

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Badanie ewaluacyjne współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko

Badanie ewaluacyjne projektu „Złap Równowagę, Odkryj Naturę”
współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
realizowanego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska

nr POIŚ.05.04.00-00-267/09

ewaluacja ex-ante

RAPORT KOŃCOWY

- kwiecień 2011 -

Zamawiający:

ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Wykonawca:

BIOSTAT
www.biostat.com.pl

44-200 Rybnik
Ul. Kościuszki 32/34C4
tel/fax. 32 422 17 07
biostat@biostat.com.pl

Zespół badawczy:

1. Tomasz Skalski
2. Zdzisław Wolny
3. Rafał Piszczek
4. Andrzej Kempa
5. Magdalena Szkarłat

Spis treści

1	Streszczenie	5
2	Wstęp.....	10
2.1	Obraz projektu do ewaluacji	10
2.2	Cel i zakres badania	10
3	Metodologia badania	13
3.1	Zastosowane metody i techniki badawcze	13
3.2	Dobór respondentów badania ilościowego.....	14
3.2.1	Dane metryczne respondentów	15
4	Poziom wiedzy i świadomości ekologicznej studentów.....	16
4.1	Stan świadomości wobec utraty różnorodności biologicznej.....	16
4.2	Stan świadomości wobec zagadnienia zrównoważonego rozwoju	20
4.3	Motywy zainteresowania zagadnieniami związanymi z tematyką ekologii, ochrony środowiska.....	25
5	Wiedza i postawy studentów na temat sieci Natura 2000	29
5.1	Znajomość i zrozumienie terminu „Natura 2000”	29
5.2	Dotychczasowe źródła informacji na temat sieci Natura 2000	33
5.3	Postrzeganie szans i zagrożeń związanych z Natura 2000	35
5.4	Poparcie dla programu Natura 2000	42
5.5	Postrzeganie programu Natura 2000 w kontekście przyszłej pracy zawodowej.....	44
6	Postawy proekologiczne i aktywność na rzecz ochrony środowiska.....	46
6.1	Zaangażowanie w działania proekologiczne	46
6.1.1	Rodzaj podejmowanej aktywności.....	46
6.1.2	Motywy podejmowania działań proekologicznych.....	47
6.1.3	Udział w zorganizowanych formach aktywności ekologicznej.....	48
6.1.4	Lokowanie odpowiedzialności za działania na rzecz ochrony środowiska	50
6.1.5	Postawy wobec dialogu społecznego.....	51
6.2	Gotowość do zaangażowania w działania na rzecz sieci Natura 2000 w Polsce.....	52
7	Potrzeby informacyjne	54
7.1	Stopień zainteresowania pozyskiwaniem informacji	54
7.2	Postrzeganie roli mediów w procesie edukacyjnym	56
7.3	Oczekiwania informacyjne studentów	58
7.3.1	Treść przekazu	58
7.3.2	Rodzaj przekazu	60
7.3.3	Źródło przekazu	61
7.3.4	Preferencje informacyjne w zależności od profilu studiów	62

7.3.5	Motywu uczestniczenia w działaniach edukacyjnych Projektu ZRON	65
8	Segmentacja grupy docelowej.....	67
9	Zarządzanie i organizacja projektu ZRON	68
9.1	Spójność działań podejmowanych w projekcie z jego założeniami	68
9.2	Zaplecze do realizacji projektu	69
9.3	Bariery i problemy w realizacji projektu	69
10	Analiza SWOT dla projektu ZRON	70
11	Wyciąg z matrycy logicznej dla projektu ZRON.....	77
12	Podsumowanie	80
12.1	Odpowiedniość (adekwatność) Projektu	80
12.2	Skuteczność, efektywność, trwałość	81
12.3	Zestawienie wniosków i rekomendacji	81
13	Spis rysunków.....	84
14	Spis tabel	85

1 Streszczenie

Niniejsze badanie wykonane zostało w ramach projektu „Złap Równowagę, Odkryj Naturę”, realizowanego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – Priorytet V: *Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych*, Działanie 5.4 *Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej*.

Przedmiotem ewaluacji było dokonanie oceny możliwości wpływu realizacji Projektu na poziom wiedzy i świadomości ekologicznej (w szczególności na temat sieci Natura 2000) wśród studentów w Polsce. Badanie zostało zrealizowane w terminie od marca do kwietnia 2011 r.

Poziom wiedzy i świadomości ekologicznej studentów

- Poziom świadomości ekologicznej studentów można streścić jako powszechne przekonanie, że zagadnienia związane z zachowaniem różnorodności biologicznej i ochroną przyrody są istotne, przy jednoczesnej relatywnie niewysokiej gotowości do osobistego zaangażowania w działania na rzecz przyrody. Studenci rozumieją wagę podejmowania działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej oraz są świadomi ryzyka i zagrożeń, jakie utrata różnorodności może przynieść w przyszłości, jednak skłonni są przyjmować stanowisko że jej utrata nie stanowi aktualnego obecnie, bezpośredniego zagrożenia – około 57% studentów ocenia, że utrata różnorodności biologicznej stanowi obecnie problem (w skali Europy lub Polski), jednak tylko około 35% twierdzi, że problem ten ma wpływ na ich życie a jeszcze mniej – około 30% - deklaruje że wpływ ten jest przez nich odczuwany. P1, P14
str.16-19
- Poziom zrozumienia założeń zrównoważonego rozwoju należy ocenić jako niewysoki. Około 37% studentów nigdy wcześniej nie zetknęło się z tym terminem. Blisko trzy czwarte studentów nie potrafi podać żadnego skojarzenia z terminem „zrównoważony rozwój” lub podaje skojarzenia nieprawidłowe. Właściwe rozumienie terminu wykazało około 26% respondentów. Zasada zrównoważonego rozwoju generalnie postrzegana jest przez studentów jako słuszna, choć studenci dostrzegają trudności jakie niesie ze sobą jej wdrażanie – prawie 80% studentów ocenia, że wdrażanie zasady, że rozwój środowiska musi odbywać się w równowadze z ochroną środowiska, nierozłącznie wiąże się z konfliktami. P1, P15
str.20-21
- Co czwarty ankietowany student nie potrafi wskazać żadnego istotnego obecnie zagrożenia środowiskowego. Wśród osób, które wskazały od 1 do 3 poprawnych aktualnych zagrożeń środowiska najczęściej pojawiały się odpowiedzi dotyczące zanieczyszczenia, skażenia, zatrucia środowiska, efektu cieplarnianego, emisji gazów cieplarnianych, dziury ozonowej, emisji spalin/gazów, wycinki lasów oraz nadmiaru odpadów/śmieci i problemów z ich składowaniem. P17
str.19
- Organizacje pozarządowe o charakterze ekologicznym zna 43,9% badanych studentów. Najwyższy odsetek osób, potrafiących wymienić takie organizacje wystąpił wśród studentów uniwersytetów i uczelni politechnicznych a zdecydowanie najniższy – wśród studentów akademii wychowania fizycznego. Zdecydowanie najbardziej znaną organizacją pozarządową o charakterze ekologicznym wśród badanych studentów jest Greenpeace i WWF. Inne często powtarzające się organizacje to: Zieloni, Gaja, Liga Ochrony Przyrody, PETA. P18
str.47
- Studenci każdemu z podmiotów, których role rozważano w badaniu, przypisują potrzebę ponoszenia w dużym stopniu odpowiedzialności za działania na rzecz ochrony środowiska. Największe oczekiwania związane są z podmiotami centralnymi – Ministerstwem Środowiska, Generalną Dyрекcją Ochrony Środowiska oraz Regionalnymi Dyрекcjami Ochrony Środowiska. Stosunkowo najmniej do odpowiedzialności powinny – w ocenie studentów – poczuwać się instytucje międzynarodowe oraz samorządy. P19
str.49

Wiedza i postawy studentów na temat sieci Natura 2000

- Bardzo niski jest poziom wiedzy studentów na temat założeń sieci Natura 2000. Styczność z nazwą deklaruje jedynie jedna trzecia studentów. Analiza wypowiedzi badanych pokazuje, że nazwa „Natura 2000” budzi w respondentach ogólnie poprawne skojarzenia, choć brakuje w nich precyzyjnej wiedzy. Bazowy poziom wiedzy studentów na temat Natura 2000 można ocenić jako 26,3% - tyle wynosi odsetek ogółu badanych, którzy mieli styczność z nazwą programu oraz poprawnie rozumieją jego cel. str. 29
- Niski poziom wiedzy studentów z zakresu sieci Natura 2000 jest przeszkodą do precyzyjnego wyrażania poglądów na temat możliwych szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem sieci. Oceniając skutki wdrażania programu z różnych perspektyw – z punktu widzenia mieszkańców terenu objętego ochroną, przyrody, ogółu społeczeństwa oraz własnego interesu – studenci przede wszystkim dostrzegają korzyści w dwóch sferach: skutecznej ochrony zagrożonych gatunków i ekosystemów, a z punktu widzenia ludzi – szansa na rozwój turystyki na włączonych do sieci obszarach. Jednocześnie ponad połowa studentów (53%) było zdania, że poprzez ustanawianie na danym terenie obszaru natura 2000, dobro mieszkańców tego terenu jest zagrożone – objęcie danego obszaru ochroną interpretowane jest jako duże ograniczenie dla rozwoju gospodarczego, rozwoju infrastruktury, hamowanie inwestycji i ograniczenie swobody użytkowania terenu przez jego mieszkańców. P2, P20
str.35-41
- Prawie 80% badanych studentów postrzega relację między wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska w kategoriach konfliktu. Dokonując prognoz na przyszłość, mniej więcej połowa studentów spodziewa się zaostrzenia konfliktu interesów, druga połowa natomiast dostrzega szanse poprawy. Warto zauważyć, że poprawy sytuacji studenci upatrują w dużym stopniu w rosnącym poziomie uświadomienia społeczeństwa w kwestiach ekologii, co pośrednio potwierdza trafność idei projektu ZRON. P15, P20
str.23,27
- Spośród studentów, którzy zetknęli się z terminem „Natura 2000”, aż 44,8% wskazuje że zetknęło się także ze związaną z wdrażaniem programu Natura 2000 sytuacją konfliktową. W blisko trzech czwartych przypadków kojarzonym przez studentów wydarzeniem był konflikt w Dolinie Rospudy – co nie jest zaskakujące, zważywszy, że wiedza tych osób, które zetknęły się wcześniej z terminem „Natura 2000” w większości ukształtowana jest przez media (głównie telewizję). str.41
- Poziom akceptacji idei sieci Natura 2000 okazał się w badaniu bardzo wysoki. Przy interpretacji tego wyniku należy jednak zachować ostrożność. Badanie wykazało bowiem wyraźnie, że studenci posiadają generalnie niski poziom wiedzy na temat założeń programu Natura 2000, a tym samym, oceniają swoje poparcie dla zagadnienia które trudno jest im obiektywnie ocenić. Potwierdzają to również wywiady pogłębione z samymi studentami. P3
str.42
- Powyższe obserwacje pozwalają przypuszczać, że o ile zamierzony wskaźnik: wzrost poziomu wiedzy u min. 500 tysięcy studentów w Polsce o min. 20% wydaje się możliwa do realizacji, o tyle wskaźnik: wzrost akceptacji dla idei Natura 2000 o 1 stopień na skali nastawienia od bardzo negatywnego do bardzo pozytywnego może być zagrożona. Z uwagi na opisany powyżej kontekst, rzeczywisty poziom akceptacji dla idei Natura 2000 może być niższy, od wykazanego w niniejszym badaniu.
- Studenci w znacznej części mieli trudność w ocenie powiązania między ich przyszłą pracą zawodową, a rozwojem sieci Natura 2000 w Polsce. Aż 45,3% respondentów wybrało wskazanie „trudno powiedzieć”. Jedynie 17,8% studentów biorących udział w badaniu wyraziło przekonanie, że poprzez pracę w zawodzie zgodnym z kierunkiem swoich studiów będą mieć wpływ na rozwój sieci Natura 2000 w Polsce, dwukrotnie więcej (36,6%) respondentów było natomiast zdania, że zależności między programem Natura 2000 a ich pracą zawodową nie będzie. Jedynie 10,0% studentów, biorących udział w badaniu, widzi dla siebie możliwość pracy zawodowej związanej z programem Natura 2000. Co interesujące, najczęściej możliwość podjęcia pracy zawodowej związanej z siecią Natura 2000 dostrzegali studenci tych kierunków, którzy w badaniu wiedzy wykazali się najniższym poziomem wiedzy na temat założeń sieci. P13
str.44-45

- Oceniając rolę mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa na temat ochrony różnorodności biologicznej, ponad połowa studentów jest zdania, że informacje przekazywane przez media są niewystarczające. 41,8% respondentów ocenia, że w przekazach medialnych dotyczących tematyki ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000, dominuje wydźwięk negatywny. O połowę mniej (18,1%) było zdania, że dominuje wydźwięk pozytywny.

P17
str.57

Postawy proekologiczne i aktywność na rzecz ochrony środowiska

- Do najczęściej podejmowanych przez studentów działań proekologicznych należą: sortowanie śmieci, oszczędzanie wody, noszenie własnej torby na zakupy. Podejmowanie przynajmniej jednego z wymienionych działań deklarowało od 50% do około 60% badanych. Znacznie mniej chętnie podejmowane są formy zorganizowanej działalności proekologicznej – do tej pory udział w akcjach proekologicznych podejmowało około 15% respondentów, a w organizacjach pozarządowych o charakterze ekologicznym działało jedynie 1,9% badanych.
- Badani studenci wśród powodów nie podejmowania częściej niektórych działań proekologicznych wymieniali głównie brak czasu (niemal 70% badanych wskazała ten powód). W drugiej kolejności wymieniali aspekt finansowy – odpowiedź, iż wiąże się to z kosztami wskazało nieco ponad 38% badanych. Czynnikiem czasu koresponduje z wynikami wcześniejszej części badania, dotyczącej ogólnej świadomości ekologicznej – w wypowiedziach studentów odnotowano postawy, że wprawdzie mają świadomość, że zagadnienia związane z zachowaniem różnorodności biologicznej są ważne i mogą być jeszcze bardziej ważne w przyszłości, jednak nie wzbudzają osobistego zainteresowania – a tym samym, w toku licznych zajęć, studenci niechętnie decydują się aby specjalnie poświęcać tym zagadnieniom czas.
- Studenci w przeważającej większości (około 80% badanych) dostrzegają istotne znaczenie prowadzenia dialogu społecznego podczas podejmowania decyzji proekologicznych, działań zmierzających do zrównoważonego rozwoju, jednak gotowość do osobistego zaangażowania w dialog społecznych wyraziło o ponad połowę mniej (36%) studentów.

P4
str.47-50

P5, P6
str.48

P16
str.52

Potrzeby informacyjne studentów

- Znajomość dotychczasowych źródeł i kanałów informacji na temat sieci Natura 2000 jest bardzo ograniczona. Spośród niewielkiego odsetka niespełna 33% studentów, którzy słyszeli termin „Natura 2000”, niemal połowa osób zetknęła się z informacją w mediach, przy czym najczęściej była to telewizja. Ważnym źródłem informacji jest szkoła – stamtąd wyniosło pewną wiedzę na temat Natura 2000 około 30% respondentów. Żaden z badanych nie wskazał aby korzystał ze specjalistycznych stron internetowych poświęconych programowi Natura 2000.
- Do tej pory przekaz informacyjny na temat sieci Natura 2000 był bardzo ograniczony. Wyniki badania potwierdzają ogólną obserwację, że w świadomości powszechnej łatwiej zakorzeniają się informacje środowiskowe o wydźwięku negatywnym (najbardziej powszechne skojarzenie z obszarem Natura 2000 w Polsce – konflikt w dolinie Rospudy). Nakłada się na to niski poziom wiedzy merytorycznej na temat programu. Dodatkowo, studenci wykazują także generalny brak poczucia potrzeby aktywnego pogłębiania tej wiedzy – a analiza wskazywałych źródeł dotychczasowych informacji na temat programu potwierdza, że świadomość studentów w znacznym stopniu kształtowana jest przez przekaz medialny. Powyższe obserwacje prowadzą do wniosku, że aby uniknąć problemów informacyjnych, konieczne jest zapewnienie dwóch głównych czynników:
  - **Swobodna przestrzeń w mediach, umożliwiająca swobodne i zgodne z założeniami autorów projektu rozpowszechnianie kampanii informacyjno-promocyjnej.** Obecność nieprzewidzianych czynników zewnętrznych (powódź; głośna sytuacja konfliktowa związana z ochroną jakiegoś obszaru...), niezależnych od organizatorów Projektu, może zakłócić przekaz treści transmitowanych w Projekcie.

P9
str.34-35

P10
str. 30-35,
str. 66

- **Dobór narzędzi i treści komunikatów w oparciu o staranną diagnozę potrzeb grupy docelowej.** Z omówionych powyżej powodów, istnieje duże ryzyko, że chybiony – poprzez niewłaściwą formę lub treść - przekaz nie będzie miał neutralnych, lecz negatywne konsekwencje dla skuteczności i użyteczności Projektu.
- Diagnoza potrzeb informacyjnych studentów w ramach niniejszego badania prowadzi do następujących wniosków:
- W przekazach, których celem jest przekazywanie informacji i promowanie wśród społeczeństwa zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju, studenci poszukują przede wszystkim informacji: wyjaśniających, dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna – jakie są zagrożenia oraz jakie korzyści, a także wskazania, jakie działania może podjąć każdy człowiek.
- Do studentów najbardziej wydają się przemawiać przekazy, które nie akceptują istniejących zagrożeń, lecz podkreślają i uświadamiają odbiorcy bezpośredni związek człowieka i przyrody oraz korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej dla człowieka.

P8, P12
str.58-59

Preferencje wobec źródeł informacji różnią się w zależności od profilu uczelni. Najważniejsze obserwacje:

P11
str.62-64

- Telewizja – najchętniej wybierana jako dobre źródło informacji przez studentów uczelni medycznych i wychowania fizycznego, najmniej chętnie przez studentów kierunków politechnicznych oraz prawa.
- Internet – najchętniej uczelnie medyczne i uniwersytety, najmniej chętnie akademie wychowania fizycznego.
- Prasa – najchętniej studenci akademii wychowania fizycznego.
- Radio – najchętniej uczelnie ekonomiczno-administracyjne, znikome zainteresowanie wśród studentów akademii wychowania fizycznego.

Dobór działań w ramach Projektu

- Potencjalne zainteresowanie udziałem w działaniach edukacyjnych projektu wyraziło od 20% do 30% studentów, biorących udział w badaniu.
- Udział w obozie ekologicznym na obszarach Natura 2000 (około 30% potencjalnie zainteresowanych) – dla wielu osób istotnym czynnikiem zachęty jest niski koszt (lub całkowicie bezpłatny udział) – co potwierdza, że trafne było przyjęcie tego założenia w Projekcie.
- Akademia Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju (około 25% potencjalnie zainteresowanych) – po tym przedsięwzięciu studenci szczególnie oczekiwali konkretnych korzyści - ciekawego programu, dającego możliwość poszerzenia wiedzy, w kilku przypadkach – certyfikatu udziału; istotny jest również aspekt niskich kosztów udziału.
- Szkolenia on-line na temat sieci Natura 2000 (około 20% potencjalnie zainteresowanych) – głównymi czynnikami zachęty są atrakcyjna forma, program i czas trwania szkolenia, a także skuteczna jego reklama.
- Za najlepsze dla siebie narzędzia oraz kanały informacji studenci uważają:
  - Internet (wskazywany przez 92,3% studentów) – przede wszystkim artykuły oraz strony tematyczne,
  - telewizja (86,0%) – zdecydowanie przeważająca rola telewizji publicznej,
  - prasa (74,9%) – głównie prasa codzienna oraz bezpłatna prasa codzienna.

P6
str.65-66

P11
str.61-62

- W oparciu o wyniki badania można ocenić, że działania realizowane w Projekcie są spójne z jego założeniami. Projekt stawia sobie za cel podniesienie wśród studentów poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej, w szczególności na temat sieci Natura 2000, z nastawieniem na budowanie pozytywnego wizerunku sieci Natura 2000 w Polsce. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez bezpośrednie działania edukacyjne, wspierane równoległe kampania informacyjno-promocyjną. Analiza poziomu wiedzy studentów potwierdza konieczność działań edukacyjnych, skierowanych do tej grupy docelowej; analiza postaw i wrażliwości ekologicznej potwierdza, że kluczowym elementem strategii poprawy wizerunku społecznego przedsięwzięcia, jakim jest projekt Natura 2000, jest dokonanie zmiany mentalnej u odbiorców, polegającej na wywołaniu skojarzeń zagrożenia ochrony różnorodności biologicznej z „tu i teraz”, z codziennością studentów oraz uświadomienie im wagi zagrożenia, by w rezultacie wywołać impuls do podjęcia samodzielnej aktywności na rzecz pogłębiania wiedzy oraz prezentowania aktywnej postawy proekologicznej. Starannie przeprowadzona kampania informacyjno-promocyjna stanowi zasadniczy element tego procesu.

P7

Segmentacja grupy docelowej

Str. 67

- Głównym kryterium zainteresowania był **profil kształcenia**. Ze względu na to kryterium, niemal każda grupa studentów przedstawia się inaczej:
  - Grupa o relatywnie wysokiej świadomości w zakresie idei Natura 2000 – studenci uniwersytetów oraz uczelni ekonomicznych. Grupa ta charakteryzuje się dość dobrą znajomością kluczowych pojęć ekologicznych („zrównoważony rozwój”, „różnorodność biologiczna”), wysoką świadomością w kwestii umiejscowienia problemu utraty różnorodności biologicznej w równym stopniu w odniesieniu do Polski jak i Europy, stosunkowo wysokim poziomem akceptacji dla zasady zrównoważonego rozwoju i stosunkowo wysoką stycznością z nazwą programu Natura 2000. Studenci uniwersytetów najczęściej także, na tle pozostałych grup, dostrzegali zalety i szanse wynikające z objęcia danego obszaru siecią Natura 2000. W obydwu grupach podobnie postrzegano główne bariery przed podejmowaniem większej aktywności na rzecz ochrony środowiska – brakiem czasu.
  - Grupa relatywnie wysokiej świadomości w zakresie kluczowych pojęć ekologicznych i korzyści z wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju, jednak z pesymistycznym nastawieniem wobec możliwości oraz obecnego stopnia jej realizacji – studenci kierunków medycznych. Zarazem w grupie tej wystąpiła niska styczność z terminem Natura 2000.
  - Grupa o relatywnie niskim poziomie wiedzy (niska znajomość kluczowych pojęć), o niewielkiej świadomości znaczenia problemu utraty różnorodności biologicznej, relatywnie wysokim stopniu błędnego rozumienia głównego celu ustanawiania obszarów Natura 2000. Zarazem wysoki poziom styczności z nazwą projektu Natura 2000, lecz w znacznym stopniu postrzeganie programu negatywnie - studenci politechnik.
  - Grupa o relatywnie niskim poziomie wiedzy i świadomości ekologicznej (niska znajomość kluczowych pojęć, większe niż wśród pozostałych studentów przekonanie, że wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju nie musi wiązać się z konfliktami, przekonanie że obecnie zasada ta jest realizowana w wystarczającym stopniu), zarazem o niskiej styczności z nazwą programu Natura 2000 oraz o najniższym na tle pozostałych grup respondentów stopniu poprawnego rozumienia głównego celu ustanawiania obszarów Natura 2000, jednak o wysokim deklarowanym poziomie akceptacji dla założeń sieci – studenci akademii wychowania fizycznego.

2 Wstęp

Niniejsze badanie wykonywane jest w ramach projektu „Złap Równowagę, Odkryj Naturę”, realizowanego przez Generalną Dyрекję Ochrony Środowiska w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – Priorytet V: *Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych*, Działanie 5.4 *Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej*. Badanie zostało zrealizowane w terminie od marca do kwietnia 2011 r.

2.1 Obraz projektu do ewaluacji

Projekt „Złap Równowagę, Odkryj Naturę” swoim zakresem obejmuje tematykę zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem sieci Natura 2000. Geneza projektu wywodzi się z potrzeby podniesienia wiedzy z zakresu ochrony środowiska, w szczególności relatywnie nowego terminu związanego z wdrażaniem Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (od 2004 roku) oraz potrzeby kształtowania postaw proekologicznych w społeczeństwie polskim.

Bezpośrednią grupę docelową odbiorców projektu stanowią studenci w Polsce w latach 2011-2012. **Projekt stawia sobie za cel podniesienie poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej, w szczególności na temat sieci Natura 2000, o minimum 20% wśród minimum 500 tysięcy studentów w Polsce do 31.07.2012 r. w porównaniu z 2011 r.**

Działania podejmowane w projekcie zostały podzielone na dwa typy: działania edukacyjne i działania informacyjno-promocyjne. Działania edukacyjne mają służyć zapoznaniu grupy docelowej z kluczowymi przesłaniami, dotyczącymi zagadnienia Natura 2000. W ramach kampanii informacyjno-promocyjnej poruszone zostaną również szersze kwestie, takie jak: ochrona różnorodności biologicznej, gatunków zagrożonych, siedlisk i ptaków, jak również typowe zachowania proekologiczne. Zaplanowano wykorzystanie różnorodnych typów metod i narzędzi dotarcia z przekazem do grupy docelowej.

- W ramach działań edukacyjnych: opracowanie i upowszechnienie certyfikowanego szkolenia on-line (e-learning) z zakresu Natura 2000, organizacja 30 obozów ekologicznych na obszarach Natura 2000, organizacja 2 edycji Akademii Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju dla 24 najbardziej aktywnych społecznie studentów (każda).
- W ramach działań informacyjno-promocyjnych: kampania w Internecie, kampania radiowa, kampania w TV, kampania prasowa, działania OOH (Out of home) - promocja zewnętrzna (np. citilighty, wiaty przystanków, akademiki, schody, kina), komunikacja bezpośrednia - eventy ekologiczne: np. koncerty, festiwale, juwenalia.

2.2 Cel i zakres badania

Przedmiotem niniejszej ewaluacji było dokonanie oceny możliwości wpływu realizacji Projektu na poziom wiedzy i świadomości ekologicznej (w szczególności na temat sieci Natura 2000) wśród studentów w Polsce. Celem badania było w szczególności dokonanie następujących analiz:

- Diagnoza potrzeb grupy docelowej w zakresie świadomości i wiedzy o sieci Natura 2000.
- Diagnoza poziomu wiedzy, świadomości i postaw proekologicznych studentów przed realizacją Projektu.
- Weryfikacja założeń projektu – jeżeli jest to konieczne.
- Rozpoznanie grupy docelowej – segmentacja.

Dla osiągnięcia celów badania, niezbędne było rozważenie następujących pytań badawczych:

1. Jaki jest poziom świadomości ekologicznej wśród studentów uczelni wyższych w Polsce, w tym zrozumienia założeń zrównoważonego rozwoju i europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000? W jakim stopniu jest on zależny od rodzaju uczelni lub kierunku studiów?

2. Jaki jest sposób postrzegania, skojarzeń, opinii, m.in. na temat oczekiwań i potencjalnych zagrożeń, odczuć co do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000?
3. Jaki jest poziom akceptacji idei sieci Natura 2000 przez studentów? W jakim stopniu jest on zależny od rodzaju uczelni lub kierunku studiów?
4. Jakie jest zaangażowanie studentów w działania proekologiczne (działalność w ekologicznych organizacjach pozarządowych, uczestnictwo w akcjach proekologicznych)?
5. Jakie są bariery w podejmowaniu działalności proekologicznej? W jakim stopniu są one zależne od rodzaju uczelni lub kierunku studiów? Jak postrzegani są działacze ekologiczni?
6. Jakie są motywy uczestniczenia w działaniach edukacyjnych Projektu? Jakie są motywy uczestnictwa w działalności proekologicznej w ogóle?
7. Czy działania realizowane w Projekcie (zarówno edukacyjne, jak i informacyjno-promocyjne) są spójne z jego założeniami?
8. Jakiego rodzaju informacji szukają studenci?
9. Jaka jest znajomość źródeł i kanałów informacji, dotychczasowych sposobów pozyskiwania informacji o sieci Natura 2000?
10. Czy istnieją i jakie są ewentualne problemy informacyjne (w tym określenie działań niwelujących problemy informacyjne)?
11. Jakie są najlepsze narzędzia oraz kanały komunikacji w stosunku do określonych grup docelowych?
12. Jakiej formy i treści komunikatów oczekują studenci?
13. Czy studenci widzą możliwość pracy zawodowej związanej z siecią Natura 2000?
14. Jaka jest wrażliwość ekologiczna studentów? Czy istnieją różnice ze względu na kierunek studiów oraz ze względu na lokalizację uczelni?

Dodatkowe problemy badawcze:

15. Czy studenci uczelni wyższych w Polsce postrzegają relację między wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska w kategoriach konfliktu? Jakie są dominujące postawy w tym względzie?
16. Jak postrzegana jest wśród studentów rola dialogu społecznego przy podejmowaniu decyzji proekologicznych i działań zmierzających do zrównoważonego rozwoju?
17. Które z zagrożeń środowiskowych są najważniejsze dla grupy docelowej? Jaki jest wpływ mediów na postrzeganie zagrożeń środowiskowych?
18. Jaka jest wiedza i opinia studentów na temat działalności organizacji pozarządowych o charakterze ekologicznym? W jakim stopniu jest ona zależna od rodzaju uczelni lub kierunku studiów?
19. Jakie są oczekiwania studentów dotyczące działań proekologicznych i odpowiedzialności za stan środowiska wobec władz lokalnych i centralnych? Gdzie lokowana jest odpowiedzialność za te działania?
20. Jak jest postrzegana realizacja inwestycji na obszarach Natura 2000?

Analizy zostały wykonane przy zastosowaniu następujących kryteriów ewaluacyjnych:

- **Skuteczność:** do jakiego stopnia projekt przyczynił się do osiągnięcia jego szczegółowych i ogólnych celów?
- **Odpowiedniość (adekwatność):** do jakiego stopnia cele projektu są odpowiednie do zmieniających się potrzeb i priorytetów na poziomie programowym, krajowym? Do jakiego stopnia założenia Projektu, forma i treść przekazu a także wybrane kanały komunikacji są dostosowane do specyfiki grupy docelowej? W jaki sposób działania w projekcie przyczyniają się (są adekwatne) do realizacji jego celów?
- **Efektywność:** w jaki sposób zasoby zostały przetworzone na wyniki i rezultaty?
- **Trwałość:** jakie są szanse, że zmiany (lub wytworzone dobra) będą trwały po zakończeniu projektu?

3 Metodologia badania

3.1 Zastosowane metody i techniki badawcze

W ramach badania wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

- **Analiza danych zastanych.** Analizy zgromadzonych dokumentów pozwoliły na dokonanie syntezy dostępnych informacji na temat zagadnień związanych z przedmiotowym zagadnieniem, która posłużyła za punkt wyjścia dla dalszych analiz. Wyniki badania zostały zaprezentowane w Raporcie z analizy Desk Research. Analizie poddano następujące dokumenty:
  1. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej;
  2. Wybrana dokumentacja Projektu;
  3. Raport Komisji Europejskiej pn. „Exploring Biodiversity and Evaluating Communications Concepts” (listopad 2009 r.);
  4. Raport “Konsultacje społeczne w programie Natura 2000” Dorota Soida, 2008 r.;
  5. Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016;
  6. Dyrektywa rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków („Dyrektywa Ptasia”);
  7. Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory („Dyrektywa Siedliskowa”);
  8. Artykuły w prasie i w Internecie na temat sieci Natura 2000 na podstawie prowadzonego przez Generalną Dyрекcję ochrony Środowiska od 15 lipca 2009 roku monitoringu mediów;
  9. „Świadomość ekologiczna Polaków – zrównoważony rozwój” raport z badań 2009, Instytut na Rzecz Ekorozwoju;
  10. „Stan świadomości i postaw mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej”, 2010 r.;
  11. Krajowa strategia komunikacji społecznej na rzecz sieci Natura 2000 w Polsce wraz z wytycznymi do jej wdrożenia;
  12. „Natura 2009 i społeczeństwo. Instrumenty komunikacji społecznej w zarządzaniu siecią Natura 2000”, 2009 r.
  13. „Jak projektować i prowadzić działania informacyjno-konsultacyjne na obszarach chronionych?”, 2010 r.
- **Ankieta audytoryjna wśród studentów uczelni wyższych.** Zrealizowanych zostało 1000 wywiadów ankietowych, w rozkładzie: po 100 wywiadów z 10 uczelni wyższych w Polsce.
- **Indywidualne wywiady pogłębione ze studentami.** Zrealizowanych zostało 40 wywiadów – po 4 studentów z 10 uczelni wyższych, na których przeprowadzane były ankiety audytoryjne. Respondenci reprezentujący dany typ uczelni w wywiadach pogłębionych byli studentami różnych kierunków oraz różnych lat.

- **Indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska** – dwiema osobami, które były bezpośrednio zaangażowane w przygotowanie, zarządzanie i realizację Projektu. Wywiady miały na celu zebranie informacji i opinii twórców Projektu co do założeń jakie legły u jego podstaw i oczekiwań z nim związanych.
- **Analiza SWOT.**
- **Wyciąg z matrycy logicznej (log-frame) Projektu.**

3.2 Dobór respondentów badania ilościowego

Ankiety audytoryjne oraz wywiady pogłębione przeprowadzone były wśród studentów 10 uczelni wyższych. Główne ośrodki akademickie objęte ankietą to: Warszawa, Wrocław, Trójmiasto, Górny Śląsk, Kraków, Poznań, Lublin. W doborze ośrodków uwzględniono rozkład geograficzny najważniejszych ośrodków akademickich w Polsce według GUS¹. W badanej próbie 30% udział miały uniwersytety, 30% stanowiły wyższe szkoły administracyjne i techniczne, 20% - uczelnie techniczne i politechniki, 10% - uczelnie medyczne oraz 10% - akademie wychowania fizycznego. Dobór taki uzasadniony jest strukturą liczby studentów w Polsce według typów szkół². Strukturę próby wywiadów audytoryjnych oraz wywiadów IDI ze względu na typ uczelni prezentuje tabela nr 1.

Tabela 1. Struktura próby wywiadów audytoryjnych oraz wywiadów IDI ze względu na typ uczelni.

Typ uczelni	Nazwa uczelni	Wywiady audytoryjne	Wywiady IDI
Uniwersytety	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	100	4
	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	100	4
	Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu	100	4
Wyższe szkoły ekonomiczne i administracyjne	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	100	4
	Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa w Katowicach	100	4
	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	100	4
Politechniki / uczelnie techniczne	Politechnika Śląska w Gliwicach	100	4
	Politechnika Poznańska	100	4
Uczelnie medyczne	Gdański Uniwersytet Medyczny	100	4
Akademie Wychowania Fizycznego	Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	100	4
Ogółem		1000	40

Do badania audytoryjnego z każdego typu uczelni zostały wybrane i włączone do badania przynajmniej dwa charakterystyczne kierunki. Realizacja badania była dokonana przy założeniu, że wszystkie ankiety na 1 uczelni nie mogą być zrealizowane podczas 1 zajęć na 1 kierunku oraz 1 roczniku. Dla celów analizy, wszystkie kierunki reprezentowane w badaniu ujęto w kategorii tematyczne. Listę reprezentowanych kierunków studiów oraz przyjętych kategorii zawiera tabela nr 2.

Tabela 2. Kierunki studiów reprezentowane w ankiecie audytoryjnej.

Kategoria	Kierunki	Liczba	Procent
Ekonomiczno-administracyjne	administracja, ekonomia, finanse i rachunkowość, międzynarodowe stosunki gospodarcze	365	36,5%
Medyczne	analityka medyczna, lekarski, stomatologia, zdrowie publiczne	100	10,0%
Politechniczne	Górnictwo, geologia, budownictwo	200	20,0%

¹ Notatka informacyjna GUS na temat szkół wyższych w Polsce z dnia 26.10.2010

² Szkoły wyższe i ich finanse w 2009 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010 r., strona 57

Kategoria	Kierunki	Liczba	Procent
Sportowe /fizjoterapeutyczne	fizjoterapia, sport, wychowanie fizyczne	100	10,0%
Humanistyczne	dziennikarstwo, grafika, historia, kulturoznawstwo	68	6,8%
Prawo	prawo	68	6,8%
Przyrodnicze	nauczanie biologii z chemią, nauczanie biologii z geografią	15	1,5%
Psychologiczno-pedagogiczne	diagogfrenopedagogika, pedagogika, animator i mena-ger kultury, pedagogika opiekuńcza, pedagogika specjalna, psychologia, socjologia	84	8,4%
Ogółem		1000	100,0%

3.2.1 Dane metryczne respondentów

W badaniu audytoryjnym wzięło udział 1000 studentów, w tym: 62,4% kobiet oraz 37,6% mężczyzn. Badani studenci reprezentowali różne roczniki studiów: studenci I roku – 34,5%, studenci II roku – 35,3%, studenci III roku – 9,4%, studenci IV roku – 16,2%, studenci V roku – 4,6%. 81,3% ogółu badanych stanowili studenci studiów dziennych, 18,7% - studenci studiów zaocznich.

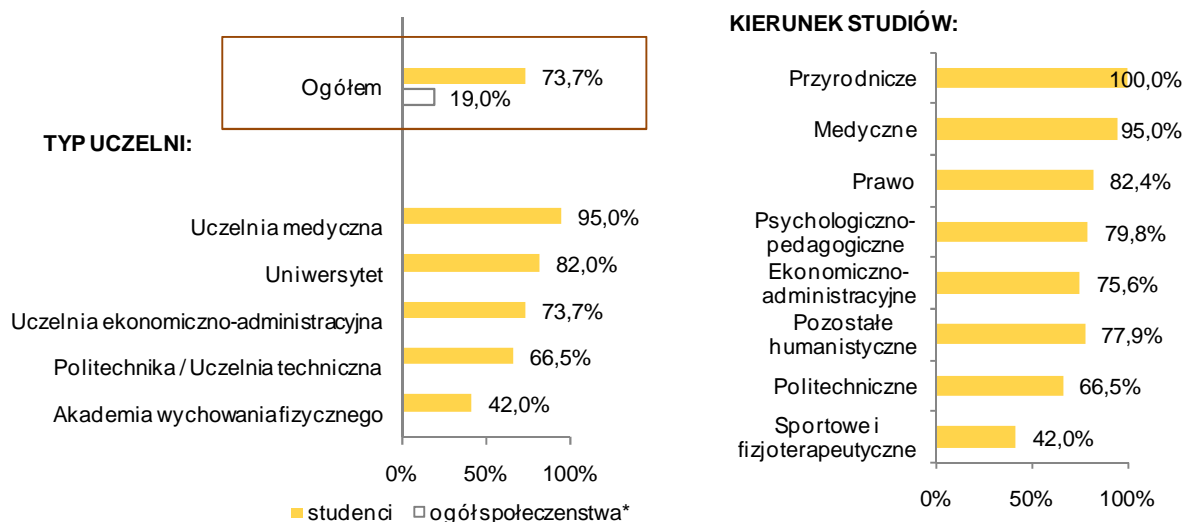
4 Poziom wiedzy i świadomości ekologicznej studentów

4.1 Stan świadomości wobec utraty różnorodności biologicznej

Spośród osób, które wzięły udział w badaniu ankietowym 73,3% zetknęło się z określeniem „różnorodność biologiczna”. Styczeńność z terminem „różnorodność biologiczna” wśród studentów należy tym samym uznać za bardzo wysoką – wyniki dostępnych badań o zasięgu ogólnopolskim wskazują, że odsetek dla populacji całego kraju wynosi około 19%, w tym 29% w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe³.

Najwyższy udział osób, które spotkały się z pojęciem „różnorodność biologiczna” wystąpił na uczelniach medycznych - 95,0%, natomiast najrzadziej z tym pojęciem spotykali się studenci akademii wychowania fizycznego – 42,0%. 100%-ową znajomością pojęcia wykazali się studenci kierunków przyrodniczych. Dane ilustruje rysunek nr 1.

Rysunek 1. Znajomość pojęcia „różnorodność biologiczna” wśród studentów.

Opracowanie własne.

* - cytowane wyniki badania na ogóle mieszkańców Polski.

57,1% badanych studentów uważa, że utrata różnorodności biologicznej stanowi obecnie poważny problem. Jedynie co dziesiąty badany ocenił problem jako nieistotny. Liczną jest grupa studentów, którzy nie potrafili zająć stanowiska w tej kwestii – jedna trzecia badanych (32,2%). W porównaniu do wyników dostępnych badań, pomimo lepszej ogólnej znajomości terminu, świadomość zagrożenia związanego z utratą różnorodności biologicznej jest tym samym wśród studentów niższa, niż dla ogółu społeczeństwa – w skali wszystkich mieszkańców kraju, odsetek osób, które uznały problem istotny wynosi około 73%⁴.

Przekonanie że utrata różnorodności biologicznej stanowi obecnie problem najczęściej podzielali studenci uniwersytetów, uczelni medycznych (po około 64%) oraz ekonomiczno-administracyjnych. Za mniej istotny uznali go studenci akademii wychowania fizycznego (około 47%) oraz politechnik (44,5%).

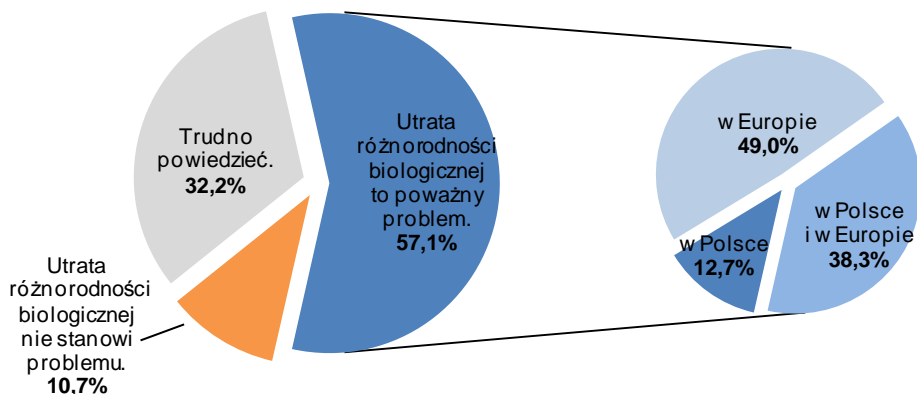
³ Stan świadomości i postawy mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej. MillwardBrown SMG/KRC, 2010. Dane cytowane w Raporcie z analizy Desk Research w ramach niniejszego badania.

⁴ Stan świadomości i postawy mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej. MillwardBrown SMG/KRC, 2010. Dane cytowane w Raporcie z analizy Desk Research w ramach niniejszego badania.

W grupie osób, które uznały że utrata różnorodności biologicznej stanowi obecnie problem, 12,7% wskazało, że dostrzega ten problem w odniesieniu do Polski, natomiast pozostali badani zajęli stanowisko, że problem ten dotyczy Europy (w tym 38,3% dodatkowo podkreśliło że dotyczy on i Europy, i Polski).

Dane dotyczące kwestii postrzegania utraty różnorodności biologicznej ilustruje rysunek nr 2.

Rysunek 2. Postrzeganie problemu utraty różnorodności biologicznej.

Opracowanie własne.

Kwestia ulokowania problemu utraty różnorodności biologicznej poruszona została szerzej w następnym pytaniu. **Prawie trzy czwarte badanych studentów uważa, że utrata różnorodności biologicznej dotyczy Polski w takim samym stopniu co reszty świata.** Zdanie to najczęściej podzielają studenci uczelni ekonomiczno-administracyjnych oraz studium na kierunkach przyrodniczych. Co piąty badany uważa, że utrata różnorodności biologicznej dotyczy w głównej mierze reszty świata, a około 5% - w głównej mierze Polski. W kwestii lokowania problemu utraty różnorodności biologicznej wypowiedzi studentów rozkładają się porównywalnie, jak wypowiedzi ogółu społeczeństwa⁵. Rozkład odpowiedzi w podziale na typ uczelni i kierunek studiów prezentuje tabela nr 3.

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Kogo dotyczy utrata różnorodności biologicznej?

	W głównej mierze Polski	Polski w tym samym stopniu co reszty świata	W głównej mierze reszty świata
Ogółem	4,4%	73,8%	19,9%
Typ uczelni			
Uniwersytet	6,0%	74,0%	19,8%
Uczelnia ekonomiczna / administracyjna	3,0%	78,7%	17,3%
Politechnika	3,5%	75,5%	20,0%
Uczelnia medyczna	1,0%	69,0%	30,0%
Akademia wychowania fizycznego	9,0%	60,0%	18,0%
Kierunek studiów			
Ekonomiczno-administracyjne	3,3%	77,0%	18,9%
Medyczne	1,0%	69,0%	30,0%
Politechniczne	3,5%	75,5%	20,0%
Sportowo-fizjoterapeutyczne	9,0%	60,0%	18,0%
Humanistyczne	14,7%	72,1%	13,2%

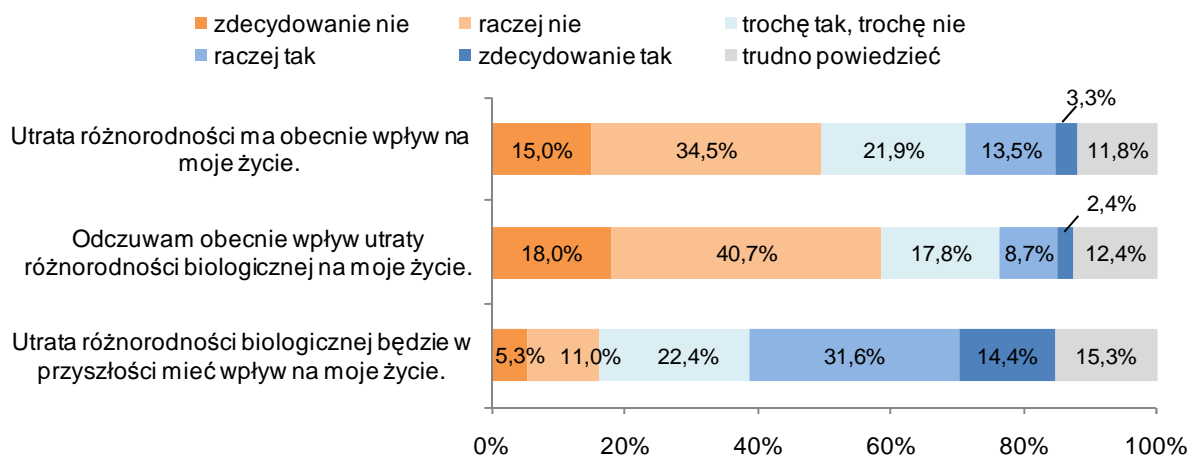
⁵ Stan świadomości i postawy mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej. MillwardBrown SMG/KRC, 2010. Dane cytowane w Raporcie z analizy Desk Research w ramach niniejszego badania.

	W głównej mierze Polski	Polski w tym samym stopniu co reszty świata	W głównej mierze reszty świata
Prawo	1,5%	72,1%	26,4%
Przyrodnicze	0,0%	93,3%	6,7%
Psychologiczno-pedagogiczne	4,8%	77,4%	16,7%

W tabeli nie wykazywano braków danych, dlatego odpowiedzi nie sumują się do 100,0%.

Zgromadzone dane pozwalają wnioskować, że studenci generalnie nie postrzegają problemu utraty różnorodności biologicznej jako aktualnego obecnie, bezpośredniego zagrożenia. Wobec 57,1% dostrzegających, że utrata różnorodności biologicznej stanowi obecnie poważny problem, jedynie około 35% ocenia, że ma on wpływ na ich życia, a nieco mniej (30%) wskazuje, że wpływ ten jest przez nich odczuwalny. **Większość udzielających odpowiedzi uważa jednak, że utrata różnorodności biologicznej będzie w przyszłości miała wpływ na ich życie** (łącznie 68,4% - w stopniu od „trochę tak” do „zdecydowanie tak”). Omawiane dane prezentuje rysunek nr 3.

Rysunek 3. Postrzeganie wpływu utraty różnorodności biologicznej na własne życie respondentów.

Opracowanie własne. Podstawa liczenia odsetka: N=1000.

Zagadnienie sposobu postrzegania przez studentów różnorodności biologicznej zostało pogłębione w ramach wywiadów indywidualnych. **95% spośród respondentów wywiadów indywidualnych uznało, że kwestia zachowania różnorodności biologicznej jest priorytetowa lub bardzo istotna.** Głównymi argumentami było zachowanie żyjących gatunków, wpływ na łańcuch pokarmowy oraz złożone zależności między poszczególnymi gatunkami, których zniszczenie mogłoby mieć w konsekwencji mniejszy lub większy wpływ na życie ludzi:

- *Jest bardzo ważne przeciwdziałanie, ponieważ każde zwierzę żyje w łańcuchu i jeśli zabraknie jednego elementu to wszystko będzie zaburzone. Z drugiej strony, jeśli zwierzę nie potrafi się przystosować do danych warunków to taka jest natura. Jeśli jednak człowiek ma na to wpływ i jest za to odpowiedzialny to powinno się to chronić. Utrata różnorodności biologicznej na razie nie stanowi problemu, ponieważ jest wiele właśnie takich programów, które chronią. Jest dużo parków, rezerwatów. Wiadomo, że są jakieś problemy, ale nie są one jeszcze dramatyczne. Trzeba jednak przeciwdziałać, bo na przykład jakby zabrakło pszczoł to nie ma owoców, praktycznie żywności⁶.*
- *Uważam, że na dłuższym obszarze czasu może mieć to wpływ na przyszłość ekologiczną. Bardzo ważne są działania ogólnie na rzecz zagrożonych gatunków. Ponieważ za kilka lat, kilkadziesiąt może już nie być tych gatunków, dopiero wtedy się obudzimy, że był to problem i niczego z tym nie zrobiono. Ten problem w skali Polski i Europy, wydaje mi się, że ma co raz większe znaczenie, ponieważ coraz więcej gatunków uważa się za wymarłe. Konsekwencją na*

⁶ Studentka, lat 22, turystyka i rekreacja, uczelnia ekonomiczno - administracyjna, studia dzienne.

szerszą skalę jest to, że za dwa tysiące lat może dojść do takiej sytuacji, że nie będzie roślin i zwierząt na świecie. Jest to bardzo duży problem, ponieważ roślinność jest nam potrzebna do oddychania⁷.

- *Działania na rzecz utrzymania różnorodności są bardzo ważne, należy utrzymać ją na odpowiednim poziomie. Nie powinno się dopuszczać do zanikania gatunków roślin, zwierząt. Być może w Polsce jest pod tym względem [przyp. utrzymania różnorodności] jest gorzej bowiem "na Zachodzie" może takie działania, które miały zachować różnorodność zostały podjęte wcześniej, a u nas to zjawisko dopiero rusza. Konsekwencje mogą być bardzo poważne np. rozpad całego ekosystemu, co spowoduje, że kolejne gatunki wyginą i następne gatunki będą się rozpadać⁸.*
- *Bardzo ważne jest zachowanie różnorodności biologicznej, ponieważ jeśli jeden gatunek rośliny lub zwierzęcia zginie z powierzchni ziemi może to zaburzyć ekosystem, co może mieć pośredni wpływ na życie ludzi. Utrata różnorodności biologicznej nie stanowi jeszcze dużego problemu, ale z małych problemów zaczynają się większe i na pewno jest to w skali większej niż w Polsce, może na skalę globalną. Konsekwencjami może być nawet zakłócenie ekosystemu, może mieć to wpływ na żywienie ludzi, na wodę, na brak wody⁹.*
- *Działanie na rzecz różnorodności biologicznej jest potrzebne. Każdy gatunek ma cel swojego istnienia, jest do czegoś potrzebny. Jeden organizm jest pożywieniem dla drugiego, więc jeśli jeden wyginie drugi jest także zagrożony. Każda istota na ziemi stanowi część całego środowiska i brak któregośkolwiek gatunku oznacza brak równowagi. Dla ludzi też może być zagrożenie¹⁰.*

Wypowiedzi badanych pokazują, że nawet jeśli obecnie nie wszyscy postrzegają kwestię utraty różnorodności biologicznej w kategoriach pilnego problemu, to generalnie dostrzegają i rozumieją wagę zachowania różnorodności oraz są świadomi ryzyka i zagrożeń, jakie utrata różnorodności biologicznej może przynieść w przyszłości. W opinii badanych powinno podejmować się działania które pomogą ochraniać zróżnicowanie gatunków na różnych obszarach, co przyniesie spore korzyści (od zdrowotnych po estetyczne) również dla człowieka. Kilka osób (około 10%) przyznało się do braku zainteresowania tematyką i nie posiadania wystarczającej wiedzy w zakresie sposobów ochrony bioróżnorodności. Niewątpliwie jednak, istnieje wśród respondentów świadomość skali problemu. Wnioski badanych nie były zależne od kierunku studiów.

Jak pokazują wyniki dalszej części badania audytoryjnego, **co czwarty ankietowany student nie potrafi wskazać żadnego istotnego obecnie zagrożenia środowiskowego.** Najwięcej takich osób jest wśród studentów akademii wychowania fizycznego (prawie 50%). Wśród osób, które wskazały od 1 do 3 poprawnych aktualnych zagrożeń środowiska najczęściej pojawiały się odpowiedzi dotyczące zanieczyszczenia, skażenia, zatrucia środowiska (320 wskazań), efektu cieplarnianego, emisji gazów cieplarnianych, dziury ozonowej (233), emisji spalin/gazów (165), wycinki lasów (155) oraz nadmiaru odpadów/śmieci, problemów ze składowaniem (142). Listę wszystkich aktualnych zagrożeń środowiskowych wymienianych przez studentów zawiera tabela nr 4.

Tabela 4. Aktualne zagrożenia środowiskowe.

Zagrożenie	N	Zagrożenie	N
zanieczyszczenie, skażenie, zatrucie środowiska	320	budowa autostrad	4
efekt cieplarniany, emisja gazów cieplarnianych, dziura ozonowa	233	hałas	3
emisja spalin/gazów	165	regulacja rzek	3
wycinka lasów	155	mieszanie się gatunków	3
nadmiar odpadów/śmieci, problem ze składowaniem	142	palenie odpadów	2
promieniowanie radioaktywne	75	rozwój upraw monokulturowych	2

⁷ Studentka, lat 20, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno - administracyjna, studia dzienne.

⁸ Studentka, lat 23, zarządzanie w sektorze publicznym, uniwersytet, studia dzienne.

⁹ Studentka, lat 19, grafika, uniwersytet, studia dzienne.

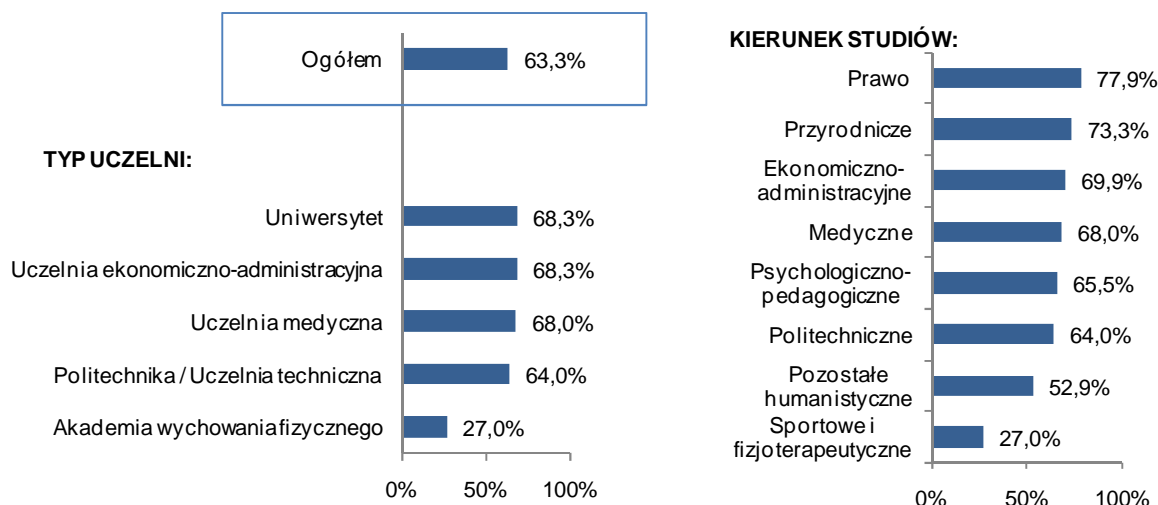
¹⁰ Studentka, lat 21, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

Zagrożenie	N	Zagrożenie	N
przemysł, infrastruktura, zasoby naturalne	65	eutrofizacja wody	2
wymieranie gatunków, brak ochrony, zmniejszanie bioróżnorodności	60	tańnięcia górnicze	1
powodzie	38	zagrożenia biologiczne	1
tsunami, trzęsienia ziemi	27	brak swobodnego dostępu do wody pitnej w wielu regionach świata	1
brak recyklingu	26	dążymy do przeludnienia ziemi	1
kwaśne deszcze	25	dominacja gatunków ekspansywnych	1
kataklizmy	19	krzywdzenie i zabijanie zwierząt	1
susze	19	operacje wojskowe przyczyniające się do wzrostu poziomu zanieczyszczeń	1
zanieczyszczenie środkami chemicznymi	18	polityka rządzących	1
coraz mniej miejsc dziewiczych, naturalnych siedlisk	15	promieniowanie UV	1
ścieki	15	urbanizacja	1
wycieki ropy naftowej	14	zaburzona gospodarka wodna	1
ekspansja człowieka, ingerencja w środowisko	13	broń biologiczna	1
nieświadomość ekologiczna ludzi i szkodliwość	10	infrastruktura	1
żywność modyfikowana genetycznie	9	monokulturowy charakter rzek	1
katastrofy ekologiczne	7	pustynnienie ziemi	1
nadmierny połów i kłusownictwo	7	zanieczyszczenia z transportu	1
wyjaławienie gleb	6	znikanie rafy koralowej	1
wymieranie pszczół	6		

4.2 Stan świadomości wobec zagadnienia zrównoważonego rozwoju

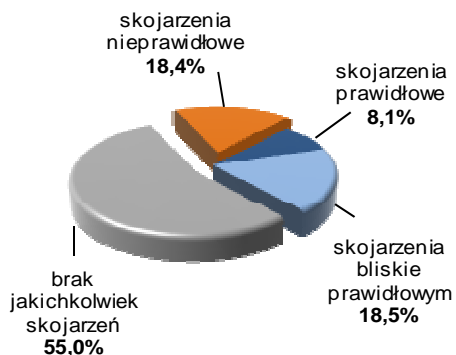
Z terminem „zrównoważony rozwój” zetknęło się dotąd **63,3% studentów**. Znajomość terminu była podobnie wysoka wśród studentów większości typów uczelni – niską znajomością terminu wykazali się jedynie studenci akademii wychowania fizycznego. W podziale według kierunku studiów, najlepszą znajomością terminu wykazali się studenci prawa oraz kierunków przyrodniczych. Dane ilustruje rysunek nr 4.

Rysunek 4. Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój” wśród studentów.

Rysunek 5. Skojarzenia z terminem „zrównoważony rozwój”.

Opracowanie własne.
Podstawa wyznaczania odsetka: N=1000.

Pomimo stosunkowo wysokiego odsetka studentów, którzy zetknęli się z terminem „zrównoważony rozwój”, dla ponad połowy respondentów (55,0%) termin ten nie budzi żadnych skojarzeń. Prawidłowym rozumieniem tego pojęcia wykazało się 8,1% studentów (skojarzenia takie jak np.: *równowaga między rozwojem miast i przemysłu a ochroną środowiska; rozwój gospodarczy nie zagrażający środowisku; w rozwoju branie pod uwagę środowiska naturalnego*), a kolejnych 18,5% podało skojarzenia mniej precyzyjne, lecz w pewnym stopniu zbliżone do prawidłowych (przykłady - *działania w zgodzie z naturą; bez negatywnych skutków; ekologia; równowaga w środowisku*). 18,4% studentów podało skojarzenia błędne (przykłady: *rozwój gospodarki; rozwój wszystkich gatunków na właściwym poziomie; równomierne rozwijanie się wielu dziedzin np. gospodarki*). Rozkład prawidłowych i nieprawidłowych skojarzeń ilustruje rysunek nr 5.

Brak jakichkolwiek skojarzeń najczęściej występował wśród studentów kierunków sportowych i fizjoterapeutycznych (91,0%) oraz przyrodniczych (66,7%). Niezależnie od typu uczelni i kierunku studiów prawidłowe skojarzenia miało od 4% do 10% studentów danej uczelni, jedynie wśród studentów kierunków przyrodniczych ani jedno skojarzenie nie okazało się trafione.

Zdecydowana większość ankietowanych (ponad 90%) zgadza się ze stwierdzeniem: „Zasada, że rozwój gospodarczy musi dokonywać się w równowadze z ochroną środowiska jest ważna i potrzebna”. Również bardzo wysoki odsetek (86,5%) uważa, że zasada ta jest możliwa do realizacji. Zdecydowanie mniej respondentów jest zdania, iż zasada ta realizowana jest obecnie w wystarczającym stopniu – w Europie (55%) lub w Polsce (41%). Prawie 80% badanych studentów zgadza się przy tym ze stwierdzeniem, że „rozwój gospodarczy musi dokonywać się w równowadze z ochroną środowiska” jest zasadą, której wdrażanie wiąże się z konfliktami (w tym 25,6% zdecydowanie się z tym zgadza). Omawiane dane prezentuje rysunek nr 6.

Rysunek 6. Ocena stwierdzeń dotyczących zrównoważonego rozwoju.

- Ponad 50% badanych zdecydowanie popierających stwierdzenie: „Zasada, że rozwój gospodarczy musi dokonywać się w równowadze z ochroną środowiska jest ważna i potrzebna” występowało wśród studentów uniwersytetów i uczelni medycznych oraz osób studiujących na kierunkach: humanistycznych, psychologiczno-pedagogicznych, medycznych i wśród studentów prawa. Natomiast najwyższy odsetek osób nie zgadzających się z tym stwierdzeniem wystąpił wśród studentów akademii wychowania fizycznego.

- Zdecydowane poparcie dla stwierdzenia: „Zasada, że rozwój gospodarczy musi dokonywać się w równowadze z ochroną środowiska jest możliwa do realizacji” występowało najczęściej wśród studentów akademii wychowania fizycznego i studiujących na kierunkach psychologiczno-pedagogicznych (odpowiednio 22,0% i 25,0%). Zdania tego nie popierali natomiast najczęściej studenci uczelni medycznych oraz studenci na kierunkach zakwalifikowanych w badaniu jako pozostałe humanistyczne¹¹.
- Zdanie, iż zasada zrównoważonego rozwoju jest obecnie realizowana w wystarczającym stopniu zarówno w Polsce, jak i w Europie najczęściej wyrażały osoby studiujące na kierunkach sportowo-fizjoterapeutycznych (akademia wychowania fizycznego). Przeciwnie zdanie, również zarówno w przypadku Polski oraz Europy, wyrażali studenci uczelni medycznych i uniwersytetów.
- Na tle ogółu respondentów, wyższy odsetek osób nie zgadzających się ze stwierdzeniem, że zasada zrównoważonego rozwoju wiąże się z konfliktem, wystąpił wśród studentów akademii wychowania fizycznego – „zdecydowanie nie” lub „raczej nie” odpowiedziało 24,0% oraz kierunków przyrodniczych (około 20%), na pozostałych uczelniach odsetek ten nie przekroczył 15%.

Zagadnienie postrzegania kwestii zrównoważonego rozwoju poruszono także w ramach wywiadów pogłębionych. **Prawie 80% respondentów wywiadów było zdania, że ochrona środowiska i gospodarka powinny być traktowane równorzędnie, około 20% było natomiast zdania, że nie można tej problematyki traktować na równi.**

Brak akceptacji dla idei zrównoważonego rozwoju wiązał się zazwyczaj z akcentowaniem znaczenia gospodarki - jedynie dwie osoby uważały, że to ochronie środowiska powinno poświęcać się wiele więcej uwagi. Oto niektóre z wypowiedzi:

- *Myślę, że rozwój gospodarczy jest jednak ważniejszy, bo jeśli w jakiejś sytuacji pozbawimy na przykład rolnika swojej ziemi, ponieważ występuje na nim jakiś gatunek, to wtedy uniemożliwimy mu zarabianie na życie¹².*
- *Uważam, że zawsze pewien czynnik będzie czynnikiem dominującym, ludzie zawsze kierują się swoimi interesem i tak te przedsięwzięcia gospodarcze będą szły ponad tymi czynnikami rozwoju, czy ochrony środowiska¹³.*
- *Uważam, że rozwój gospodarczy jest dużo ważniejszy, ponieważ środki na ochronę środowiska możemy czerpać tylko poprzez rozwój gospodarczy¹⁴.*

Argumentując konieczność przestrzegania zasady zrównoważonego rozwoju, studenci podkreślali natomiast nieustanny wzajemny wpływ obszarów: ochrony środowiska oraz rozwoju gospodarczego, podkreślając w związku z tym konieczność kompromisów:

- *Gospodarka daje nam większe możliwości dla ludzi, środowisko jednak też jest bardzo ważne, trzeba jasno powiedzieć - jedno od drugiego zależy¹⁵.*
- *Przykład doliny Rospudy, można przecież gdzieś indziej poprowadzić drogę. Oczywiście nie powinniśmy też chronić każdego drzewa co rośnie 200 lat w parku, to jest jedno drzewo, od razu uznajemy je za pomnik przyrody. Niekoniecznie z takimi działaniami się utożsamiam. Jeśli chodzi o sporą liczbę zwierząt, roślin to wtedy jak najbardziej. Żaden rozwój nie powinien mieć pierwszeństwa, powinno być to traktowane jako ład w społeczeństwie i powinniśmy znaleźć gdzieś tam złoty środek¹⁶.*

¹¹ Zestawienie informacji nt kierunków studiów oraz przyjętych dla potrzeb analizy kategorii zawiera tabela nr 2.

¹² Studentka, lat 23, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

¹³ Studentka, lat 20, stomatologia, uczelnia medyczna, studia dzienne.

¹⁴ Student, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

¹⁵ Student, lat 23, stosunki międzynarodowe, uczelnia ekonomiczno-administracyjna, studia dzienne.

¹⁶ Student, lat 20, gospodarka przestrzenna, uczelnia ekonomiczno-administracyjna, studia dzienne.

Niemniej jednak, gdy pytano, czy rozwój gospodarczy i ochrona przyrody powinny być traktowane równorzędnie za wszelką cenę, były zauważalne pewne wahania w opinii. Pięć osób spośród wszystkich, które zadeklarowały zrównoważony rozwój zmieniło zdanie i uznało, że przede wszystkim ważniejsze jest dobro człowieka i rozwój gospodarczy. Dwanaście osób po chwilowym zastanowieniu stwierdziło, że te problemy nie zawsze muszą być traktowane równorzędnie i trzeba znaleźć jakiś kompromis, czasem kosztem środowiska lub gospodarki. Troje z badanych ułokowało ochronę środowiska jako najistotniejszą.

- *Uważam jednak, że to człowiek powinien mieć pierwszeństwo mimo wszystko. To my jesteśmy najinteligentniejsi i to my powinniśmy rządzić, wiadomo, że to jest kosztem czegoś. Nie chodzi o to, że robmy co chcemy. Jeśli np. w miastach będzie czystsze powietrze, bo tiry nie będą tamtędy przejeżdżać to powinniśmy wybudować tą autostradę¹⁷.*
- *Uważam, że za wszelką cenę nie powinno być to traktowane, należy rozpatrywać dobre i złe strony i na podstawie tego równania dokonywane pewne decyzje nigdy nie ma reguły, która się dobrze sprawdzi¹⁸.*
- *Ochrona przyrody powinna mieć pierwszeństwo, ponieważ będziemy mieli mało zieleni na świecie jeżeli nie będziemy dbać o przyrodę, środowisko¹⁹.*

Niemal wszyscy respondenci wywiadów pogłębionych (37 z 40 badanych) są zdania, że zasada, że rozwój gospodarczy powinien dokonywać się w równowadze z ochroną środowiska nierozłącznie wiąże się z konfliktami. Nieporozumienia, według respondentów, wynikają głównie z konfliktu interesów: osób chcących stworzyć jakąś inwestycję na chronionym obszarze w opozycji do ekologów dbających o dobro natury:

- *Na pewno wiąże się z konfliktami, będą tacy co za wszelką cenę będą stawiać na gospodarkę i ludzi, którzy za wszelką cenę na naturę, a to trzeba zrównoważyć. Nie może być nacisku na jedną albo drugą stronę, to nie ma sensu²⁰.*
- *Wdrożenie wiąże się z konfliktami, ponieważ trudno jest przekonać przedsiębiorców, że równie ważne jest środowisko, jak ich zyski. Władze kraju i ich decyzje często stanowią problem. Są też ludzie, którzy przesadnie dbają o środowisko i nie jest dla nich istotny fakt zarobku²¹.*
- *Na pewno wdrożenie tej zasady wiąże się z powstawaniem konfliktów. Zaczyna się od braku dokładnego zrozumienia tego na czym polega działanie programu Natura 2000. Dla wielu ludzi wzrost i rozwój gospodarczy wyklucza się z pojęciem ochrony przyrody²².*
- *Jak najbardziej. Są to konflikty o wartości. Są to konflikty między potrzebami konsumpcyjnymi ludzi oraz ich patrzeniem na konsekwencje w przyszłość²³.*

Połowa respondentów, którzy dostrzegają obecność konfliktu, uznała, że w przyszłości konflikty te będą narastać²⁴. Większość z nich argumentuje to twierdząc, że nieunikniona jest ekspansja człowieka i dewastacja środowiska naturalnego związana z rozwojem gospodarczym.

- *Myślę, że tak, gospodarka teraz pędzi jak oszalała i w końcu jedna albo druga strona całkowicie dogryzie drugiej. Do rozwiązania tego problemu musiałyby usiąść tęgie umysły: socjologowie, psychologowie. I szukać rozwiązania bardziej pod względem psychologicznym niż pod względem gospodarczym, bo wszystko kryje się w człowieku, a nie w tym co on sam robi w sensie gospodarczym²⁵.*

¹⁷ Studentka, lat 22, turystyka i rekreacja, uczelnia ekonomiczno-administracyjna, studia dzienne.

¹⁸ Studentka, lat 19, grafika, uniwersytet, studia dzienne.

¹⁹ Studentka, lat 22, sport, akademickie wychowanie fizyczne, studia dzienne.

²⁰ Studentka, lat 20, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno - administracyjna, studia dzienne.

²¹ Studentka, lat 21, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

²² Studentka, lat 20, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

²³ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

²⁴ Tj. 18 spośród 37 osób.

²⁵ Studentka, lat 20, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno - administracyjna, studia dzienne.

- *Wydaje mi się, że konflikt będzie narastał, ponieważ coraz więcej się dzieje, coraz więcej dróg budujemy, gospodarujemy tereny i wydaje mi się, że niedługo zabraknie takich terenów, które są powiedzmy neutralne przyrodniczo i będzie trzeba zacząć tworzyć na terenach objętych tą właśnie siecią²⁶.*
- *Konflikty wzrosną, ponieważ rozwój gospodarczy osiąga coraz to większe tempo, a przyroda schodzi na dalszy plan. Rozwój gospodarczy kosztem przyrody²⁷.*

Pozostała połowa wyraża pogląd, iż wierzą w odnalezienie jakiegoś rozwiązania i pogodzenie rozwoju ludzkości z ochroną środowiska naturalnego planety.

- *Myślę że konflikt nie będzie narastał, bo społeczeństwo wie, że dbamy o naturę, dbamy o to, żeby ten ekosystem się jakoś zachowywał, jest większy nacisk na to gdzie natura jest ważna i ludzie przyzwyczaili się do tego, że jak wprowadzamy jakaś inwestycje to muszą zwracać na to uwagę²⁸.*
- *Mam nadzieję, że znajdzie się rozwiązanie. Na pewno nie znajdzie się rozwiązania kiedy jedna i druga grupa będzie usilnie dążyć do swoich celów, nie patrząc na drugą stronę. Tutaj trzeba konsensusu, rozmowy²⁹.*
- *Myślę, że konflikt nie narodzi się. Teraz o ekologii jest coraz głośniejsze i firmy, które planują jakiś rozwój muszą brać tą dziedzinę pod uwagę i myślę, że będą one coraz częściej szukać jakiś rozwiązań dogodnych i niekonfliktowych³⁰.*

Studenci biorący udział w badaniu zostali poproszeni także o wskazanie **propozycji rozwiązań**, które w ich ocenie miałyby korzystny wpływ na minimalizację konfliktów związanych z wdrażaniem zasady zrównoważonego rozwoju. Propozycje studentów obejmowały:

- *Współpraca różnych stron w poszukiwaniu rozwiązań - Myślę, że niezbędna byłaby współpraca na wszystkich szczeblach, czyli polityka, jakieś odpowiednie ustawy, współpraca z przedsiębiorcami oraz z obrońcami środowiska i myślę, że to jest podstawa, ponieważ ochrona środowiska wcale nie musi być tak bardzo droga, jeśli znajdzie się jakieś odpowiednie wyjście wcale nie będzie to tak bardzo kosztowne dla przedsiębiorców³¹.*
- *Rekompensaty finansowe - Jeszcze nie słyszałam o takim rozwiązaniu, żeby dwie strony był zadowolone. Ale [...] jeśli na przykład oddałoby się pewne pieniądze rolnikowi w ramach rekompensaty, to mogłoby to być jakieś rozwiązanie³².*
- *Edukacja - Rozwiązań doszukuję się w edukacji dzieci, bowiem uważam, że im później dowiadujemy się o czymś, tym bardziej mamy ograniczone spojrzenie na dany temat. Ważna jest też edukacja i postępowanie w domu rodzinnym np. segregacja śmieci, oszczędzanie wody i prądu³³.*
- *Konsekwencja i przejrzystość regulacji - Ważne jest także postępowanie władz osiedli, administracji, bowiem czasem pojawia się zarzut, że jeśli ktoś segreguje śmieci to jest to bez sensu ponieważ i tak wszystkie śmieci trafią na jedno wysypisko. Istotnym jest więc, aby instytucje te wykonywały te zadania, do których się zadeklarowały³⁴.*

²⁶ Student, lat 23, inżynieria środowiskowa, politechnika, studia dzienne.

²⁷ Student, lat 20, pedagogika, uniwersytet, studia dzienne.

²⁸ Student, lat 27, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

²⁹ Student, lat 20, zarządzanie, uczelnia ekonomiczna - administracyjna, studia dzienne.

³⁰ Student, lat 23, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

³¹ Studentka, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

³² Studentka, lat 23, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

³³ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

³⁴ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

4.3 Motywy zainteresowania zagadnieniami związanymi z tematyką ekologii, ochrony środowiska

Kontynuując badanie zagadnień związanych z poziomem wiedzy i świadomości ekologicznej studentów w ramach wywiadów pogłębionych, oceniono także subiektywny sposób postrzegania przez studentów własnej wiedzy w tym zakresie. Studenci w różny sposób oceniają swój stan wiedzy. W trakcie rozmów pojawiły się zarówno wypowiedzi świadczące o braku takiej wiedzy: *Nie uważam się za osobę dobrze poinformowaną w tej dziedzinie*³⁵, *Nie uważam się za dobrze poinformowanego*³⁶, jak i wypowiedzi wskazujące na dobry poziom zorientowania: *Myślę, że tak, tym tematem się interesuję. Gdzieś wyczytałem wiadomości, jakieś informacje o gospodarce związane z takimi tematami jak ochrona przyrody, co jest wstrzymane lub przesunięte z tego powodu. Na przykład jak inwestycja jest przesunięta z powodu terenu ekologicznego*³⁷. Około 30% badanych oceniło swój stan wiedzy jako średni, umiarkowany bądź połowiczny: *Tak średnio raczej, nie bardzo dobrze, ale też trochę wiem.*³⁸; *Nie nazwałabym tego "dobrze", ale coś tam wiem*³⁹. Trudno jest jednoznacznie wskazać, która z zaprezentowanych postaw czy stanu wiedzy na temat ekologii i ochrony środowiska jest dominująca bądź wyróżniająca się spośród innych. Nie można także jednoznacznie stwierdzić, że stan wiedzy studentów na temat badania jest powiązany z reprezentowanym przez nich typem uczelni czy kierunkiem studiów.

Zróżnicowany jest także poziom zainteresowania kwestiami ekologii. Analizie poddano szczególnie motywy, dla których studenci uważają te zagadnienia za ważne lub nieistotne. Zgromadzone wypowiedzi pozwalają na dokonanie następujących wniosków:

Motywy braku zainteresowania (wskazania te wybrało łącznie 30% respondentów):

- Nie wszystkie działania ekologiczne postrzegane są jako ważne i potrzebne. Niektóre z pomysłów i rozwiązań są postrzegane jako absurdalne i trudno sobie wyobrazić ich realizację w życiu codziennym: *Nie interesuje mnie to, nie są ważne. Dlaczego? - Uważam, że niektóre rzeczy są niepotrzebne. Nie ogólnie cała ekologia. Na przykład wyłączanie świateł i zakręcanie oszczędzanie wody - to tak, ale oszczędzanie miejsc spalin przez samochody jest dla mnie bzdurą*⁴⁰.
- Brak czasu oraz posiadanie innych zainteresowań może być przyczyną, dla której tematyka ekologii nie jest tą dziedziną, której studenci chcą poświęcać swój czas i uwagę: *Wiem, że ochrona środowiska jest ważna, ale jakoś nie interesuje się nią zbyt. Mam inne zainteresowania*⁴¹. Postawa taka wiązać się może także ze specyfiką rzeczywistości, w której żyją młodzi ludzie. Natłok informacji, który dociera do każdego, wymaga swego rodzaju pewnej selekcji informacji według własnych potrzeb, zainteresowań czy też zgodnie z własnymi celami: *Raczej mało mnie interesuje, z tego względu, że przy dzisiejszym natłoku informacji i skupianiu się na innych rzeczach, niż na ochronie środowiska. [...] Zagadnienia te są dla mnie mało ważne, ponieważ skupiam się bezpośrednio na moich celach, które są dla mnie istotne, a nie wiążą się z ochroną środowiska*⁴².
- Brak poczucia, że zagadnienia związane z ochroną środowiska bezpośrednio nas dotyczą: *Nie interesuje się tą tematyką. Interesuje mnie to, co mnie dotyczy bezpośrednio, co ja na przykład robię sama. Jedyne, co mnie interesuje, to jak segregować odpady. Większe rzeczy, które mnie nie dotyczą, to mnie nie interesują. Nie szukam informacji*⁴³.

³⁵ Studentka, lat 22, fizjoterapia, akademia wychowania fizycznego, studia zaoczne.

³⁶ Student, lat 20, pedagogika uniwersytet, studia dzienne.

³⁷ Student, lat 27, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

³⁸ Studentka, lat 22, finanse i rachunkowość, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

³⁹ Studentka, lat 23, inżyniera środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁴⁰ Student, lat 22, ekonomia, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

⁴¹ Student, lat 20, prawo, uniwersytet, studia dzienne.

⁴² Student, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

⁴³ Studentka, lat 22, turystyka i rekreacja, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

- Nieatrakcyjna forma przekazów, związanych z działaniami ekologicznymi, zniechęca do zainteresowania się nimi: *Zagadnienia te nie są dla mnie ważne. Nie zagłębiam się w tą tematykę, ponieważ nie jest ona przedstawiana w sposób ciekawy i interesujący dla młodych ludzi*⁴⁴.
- Tematyka ta nie jest uznawana przez niektórych studentów za na tyle istotną, by poświęcać jej swoją uwagę: *Niespecjalnie interesuję się tą tematyką. Zagadnienia te nie są dla mnie na tyle ważne, aby pogłębiać swoją wiedzę na ten temat, ponieważ uważam, że pewne działania mają słabą siłę przebicia*⁴⁵.

Motywy zainteresowania (wskazane przez 23% ogółu respondentów):

- Aktywne zainteresowanie wynika z pewnego rodzaju odpowiedzialności za środowisko naturalne, które powinno być przekazane kolejnym pokoleniom w jak najlepszym stanie: *Ekologia jest dla mnie bardzo ważna. Dlatego, że za parę pokoleń moje dzieci mogą żyć na planecie, na której nie będzie tlenu, drzew. Jestem zainteresowana dlatego, bo bardzo leży mi na sercu dobro naszej planety, to żeby było dużo zieleni, żeby było dużo drzew*⁴⁶.

Warto zwrócić uwagę, że wśród wypowiedzi respondentów pojawiły się słowa, które mogą świadczyć o tym, że tematyka ekologiczna jest postrzegana jako istotna i ważna, jednak często studenci decydują się mimo to na zachowanie postawy biernej: *Średnio interesuje mnie tematyka ekologii. Zagadnienia te są dla mnie ważne, ale specjalnie się tym nie interesuję*⁴⁷. Odnotowano wypowiedź, pokazującą, że brak chęci do poszukiwania i poszerzania swojej wiedzy wynikać może z braku tradycji, czy też świadomości, które zobowiązywałyby społeczeństwo do dbania o środowisko naturalne: *Nie jestem jakimś wielkim fanem ekologii, bo tak naprawdę nie ma jeszcze troszeczkę mody u nas w Polsce, żeby podejmować takie działania. Jest to bardzo ważne zagadnienie. Musimy dbać o ekologię, ponieważ żyjemy tutaj na planecie. Musimy się podporządkować temu wszystkiemu*⁴⁸.

Połowa badanych (50%) oceniła w wywiadach, iż studenci są w ich ocenie lepiej, niż ogół społeczeństwa, poinformowaną i zorientowaną w tematyce ekologii i ochrony środowiska grupą społeczną. Opinia taka uzasadniona została kilkoma czynnikami, które zostaną przedstawione poniżej.

- Lepszy stan wiedzy studentów wynika z faktu, że ostatnio coraz częściej na każdym etapie edukacji (od szkoły podstawowej po studia) młodym osobom przekazywane są treści zawierające informacje o ekologii, czy ochronie środowiska: *Ponieważ mają takie przedmioty jak na przykład ekologia, ekotoksykologia i tym podobne*⁴⁹; [...] *w edukacji jest większy nacisk na informacje o ekologii. Już od podstawówki są cały czas jakieś projekty o ekologii*⁵⁰; *Mają szerszą wiedzę, którą nabywają na zajęciach w czasie nauki*⁵¹.
- Studenci mogą być lepiej poinformowaną grupą społeczną z racji prowadzonych przedmiotów na studiach. Uczelnia jest także miejscem, w którym często podejmowane są inicjatywy mające uwrażliwić studentów na problemy środowiska naturalnego. Ich większa świadomość i wiedza, wynikać może także z przynależności do organizacji i udziału w akacjach o charakterze ekologicznym. Aktywność taka może być częściej podejmowana przez osoby zarówno młodsze, jak i lepiej wykształcone. Okres studiów jest także okresem, w którym zazwyczaj nie posiada się dodatkowych zobowiązań (rodzinnych czy zawodowych) uniemożliwiających podejmowanie się aktywności na rzecz ochrony środowiska: *Biorą udział w różnego rodzaju zajęciach, mają koła zain-*

⁴⁴ Studentka, lat 22, sport, akademia wychowywania fizycznego, studia dzienne.

⁴⁵ Student, lat 27, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁴⁶ Studentka, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

⁴⁷ Studentka, lat 22, sport, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁴⁸ Student, lat 20, gospodarka przestrzenna, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

⁴⁹ Studentka, lat 22, sport, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁵⁰ Studentka, lat 22, turystyka i rekreacja, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

⁵¹ Studentka, lat 20, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

teresowań i na pewno wiedzą dużo więcej⁵². Uważam, że studenci są lepiej zorientowani, ponieważ ludzie młodzi organizują więcej akcji niż ludzie starsi⁵³.

- Czynnikiem sprzyjającym posiadaniu większej wiedzy na temat działań o charakterze ekologicznym jest także naturalna skłonność do poszukiwania i sięgania po różnorodne informacje, co może mieć przełożenie na ogólny większy poziom wiedzy: *Ponieważ jako osoby młode, sięgające do wielu różnych źródeł informacji oraz wiedzy mają automatycznie większy wachlarz środków niosących pewne propozycje i rozwiązania*⁵⁴.
- **Częstsze korzystanie z różnych kanałów informacyjnych (zwłaszcza zaś Internetu) przez studentów może być powodem, że pomimo braku zainteresowania ekologią, wiedza taka dociera do nich „przy okazji” poszukiwania innych informacji:** *Poza tym uważam, że młodzi ludzie są bardziej skorzy do poszukiwania nowych informacji, częściej korzystają z Internetu, a tam nawet czasami jeśli nie szukamy informacji to one do nas trafiają - tak bym to określił*⁵⁵.
- Fakt pojawiania się w ostatnim czasie dużej ilości akcji i kampanii mających na celu przekazywanie treści związanych z ochroną środowiska: *Tematyka ochrony środowiska była mocno propagowana w ostatnim czasie, szczególnie pod względem ludzi młodszych*⁵⁶.
- Studenci oceniają, że porównując się z pokoleniem swoich rodziców są osobami bardziej świadomymi i lepiej poinformowanymi z racji przykładania większej uwagi do tej tematyki.

Respondenci, którzy uważali, że studenci nie są lepiej zorientowaną grupą w kwestiach ekologii, ochrony przyrody, ochrony środowiska niż inne grupy społeczne, argumentowali swoje zdanie dwójako.

- Przede wszystkim stan wiedzy i świadomości na temat ekologii nie musi być przypisany tylko studentowi z racji jego obecnego statusu: *To nie zależy od tego czy się jest studentem tylko po prostu bardziej od całości kształtu uzyskanej wiedzy i pojęcia o tym co się dzieje, jak to wszystko działa, ale nie koniecznie student. Równie dobrze uczeń szkoły podstawowej może bardzo niektóre pojęcia znać*⁵⁷.
- Nie należy także pojmować studentów jako jednej grupy społecznej, ponieważ stan ich wiedzy może być wynikiem podjęcia nauki na kierunku związanym z szeroko rozumianą naturą, ekologią, czy też ochroną środowiska. Studenci ci, mogą mieć wtedy zarówno łatwiejszy dostęp do takich informacji, ale są także zobligowani do ich przyswajania, co powinno wynikać z ich własnych zainteresowań: *Myślę, że tak zależy jakie grupy porównujemy, na przykład studentów uniwersytetu przyrodniczego, to prawdopodobnie oni są bardziej poinformowani. Jeżeli porównujemy do zwykłej grupy osób uczącej się, czy pracującej, to myślę że studenci mają większą wiedzę na ten temat, może więcej czytają, więcej wiedzą*⁵⁸; *Studenci, którzy studiują na kierunkach powiązanych z ochroną środowiska są bardziej wtajemniczeni w tę tematykę. Natomiast pozostali studenci na kierunkach nie powiązanych z tą tematyką, raczej nie poruszają tych kwestii*⁵⁹.

Podsumowując wypowiedzi badanych, można zauważyć znaczenie **własnego zainteresowania i aktywnej postawy** pozyskiwania informacji. To właśnie te czynniki decydują o ogólnym poziomie poinformowania. Z racji ciągłego procesu kształcenia, ciągłego i szerokiego dostępu do źródeł informacji oraz skłonności do poszukiwania i sięgania po różnorodne informacje studenci mogą należeć do grup lepiej poinformowanych w kwestiach ekologii i ochrony środowiska, niż inne grupy społeczne, gdyż więcej informacji, nawet mimochodem, do nich dociera. Jednak, jak w przypadku każdej innej

⁵² Studentka, lat 20, wychowanie fizyczne, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁵³ Student, lat 23, medycyna, uczelnia medyczna, studia dzienne.

⁵⁴ Student, lat 27, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁵⁵ Student, lat 21, medycyna, uczelnia medyczna, studia dzienne.

⁵⁶ Studentka, lat 21, inżynieria środowiskowa, politechnika, studia dzienne.

⁵⁷ Studentka, lat 24, metody ilościowe, uczelnia ekonomiczna – administracyjna, studia zaoczne.

⁵⁸ Student, lat 27, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

⁵⁹ Studentka, lat 20, stomatologia, uczelnia medyczna, studia dzienne.

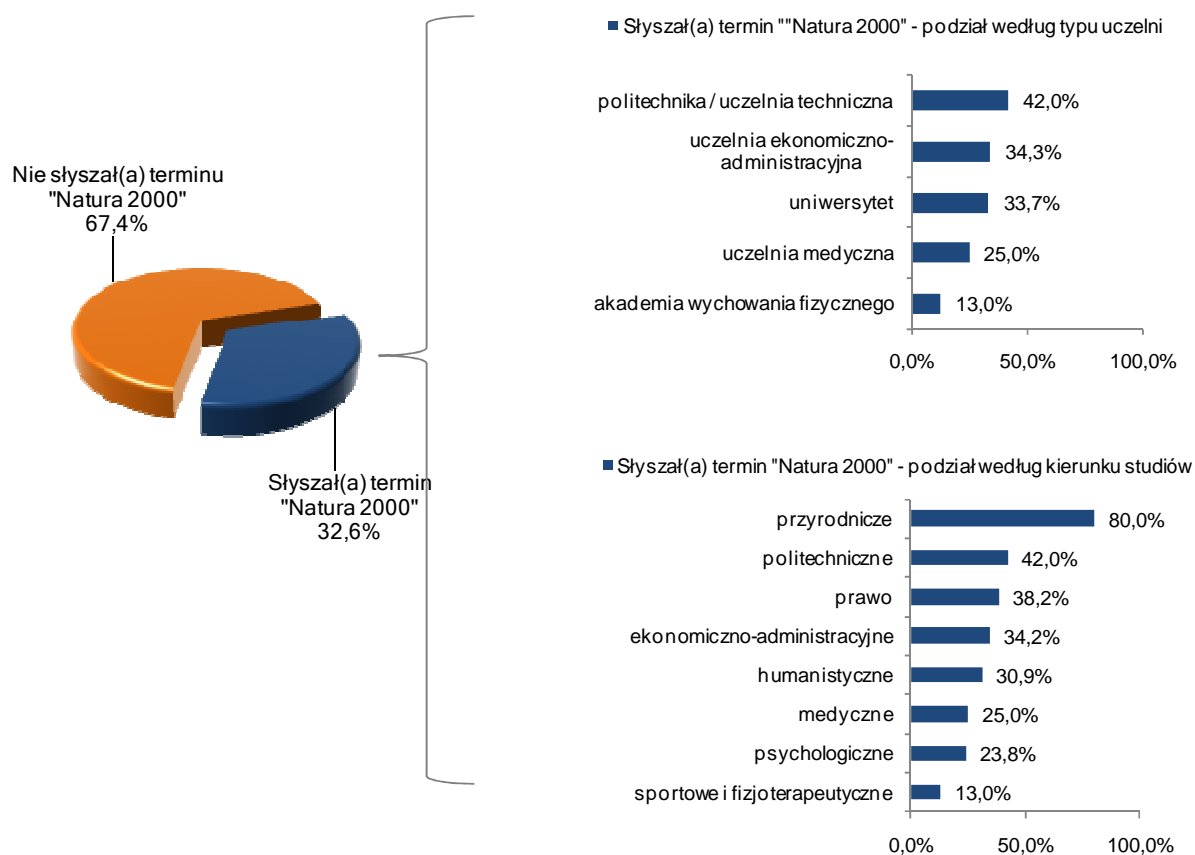
grupy społecznej, kluczowe pozostaje to, aby zaangażowanie w daną tematykę w studentach uaktywnić.

5 Wiedza i postawy studentów na temat sieci Natura 2000

5.1 Znajomość i zrozumienie terminu „Natura 2000”

Z terminem „Natura 2000” miała dotąd styczność jedna trzecia studentów, dwie trzecie natomiast deklaruje, że nigdy dotąd nie słyszeli tej nazwy. Styczność z terminem najwyższa była wśród studentów uczelni politechnicznych – 42,0%, najniższa natomiast wśród studentów akademii wychowania fizycznego - 13,0% oraz uczelni medycznej - 25,0%. Na tle analizowanych kierunków studiów zdecydowanie wyróżniają się studenci nauk przyrodniczych, spośród których aż 80,0% zetknęło się z terminem „Natura 2000”. Dane ilustruje rysunek nr 7.

Rysunek 7. Styczność z terminem „Natura 2000” wśród studentów.

Z punktu widzenia celów badania, istotne jest określenie, na ile znajomość nazwy programu Natura 2000 przekłada się na rzeczywistą wiedzę studentów w tej dziedzinie.

O spontaniczne skojarzenia z terminem Natura 2000 zapytano studentów w ramach wywiadów pogłębiających. **Analiza wypowiedzi badanych pokazuje, że nazwa „Natura 2000” budzi w respondentach ogólnie poprawne skojarzenia, choć brakuje w nich precyzyjnej wiedzy.** Osoby, które nie miały dotąd styczności z tym terminem⁶⁰ w znacznym stopniu utożsamiają ten program z działaniami na rzecz środowiska, co jednak może wynikać z tematyki i kontekstu samego badania. Wśród studentów, którzy znali uprzednio nazwę „Natura 2000” pojawiły się zarówno głosy wskazujące na zrozumienie kontekstu programu, jak i głosy przyznające się do niewiedzy.

⁶⁰ 12 respondentów uznało, że nie słyszeli wcześniej terminu „Natura 2000”, pozostałe 28 osób natomiast deklarowało że mieli styczność z tym terminem. W grupie 12 respondentów, którzy przyznali, że nie znają tego pojęcia najliczniejszą grupę (7 osób) stanowili studenci, którzy pobierają naukę na uniwersytecie. Pozostali badani to studenci uczelni ekonomiczno – administracyjnej (3 osoby), politechniki oraz uczelni medycznej (po 1 studentcie).

- **Skojarzenia respondentów, którzy nie mieli styczności z tym terminem:** *Pewnie jest to jakaś akcja organizowana na rzecz środowiska⁶¹; Projekt unijny, który ma na celu ochronę organizmów, gatunków zagrożonych⁶²; Program ekologiczny nastawiony na promocję zdrowego stylu życia, na przykład na co składają się odpowiedzialne zakupy, organizowanie happeningów w celu zwiększenia świadomości na temat zagrożeń ekologicznych⁶³.* Termin Natura 2000 studentom kojarzył się także z programem rządowym, unijnym, bądź działaniami podejmowanymi przez organizacje o charakterze ekologicznym, na przykład przez Greenpeace. Dla 3 respondentów, skojarzenia omawianego terminu w pewnym stopniu zdeterminowane były przez człon „2000”, który w ich opinii może sugerować, że program ten powstał w 2000 roku bądź zawiera wytyczne jak ma wyglądać natura w obecnym tysiącleciu: *Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000, to znaczy pierwsze skojarzenie to jak ma wyglądać natura w roku 2000, może w 2-gim tysiącleciu⁶⁴.*
- **Skojarzenia respondentów, którzy słyszeli termin Natura 2000:** *Coś słyszałam o tym, ale nie wiem dokładnie o co chodzi⁶⁵; Nie wiem co oznacza. Kojarzy mi się z ochroną środowiska⁶⁶; Przez termin ten rozumiem projekt poruszający istotę zachowania różnorodności biologicznej i zachowania pewnej równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a ochroną środowiska⁶⁷; Jest to głównie przedsięwzięcie Unii Europejskiej. Zajmuje się ochroną siedlisk lęgowych ptaków i innych zwierząt⁶⁸.* Respondenci termin Natura 2000 kojarzyli z obszarami wydzielonymi ze względu na występujące na nich gatunki roślin czy zwierząt, którym grozi wyginięcie, różnorodnością biologiczną i zachowaniem równowagi pomiędzy ochroną środowiska a rozwojem gospodarczym, akcjami ekologicznymi, Unią Europejską czy organizacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dwóch studentów zwróciło również uwagę na powiązanie pomiędzy siecią Natura 2000 a inwestycjami, które nie mogą zagrażać obszarom objętym ochroną: *Tak słyszałam o tym terminie to są obszary, które są chronione przez prawo. Jak chcemy coś wybudować, to musimy mieć odpowiednie zgody⁶⁹.*

Stopień rzeczywistej znajomości podstawowych założeń programu przez osoby, które zadeklarowały znajomość nazwy, zbadano także w ramach badania ankietowego. Poniżej zaprezentowano podsumowanie dokonanych obserwacji.

- **51,8% osób, które zetknęły się z terminem „Natura 2000”, nie potrafi wskazać żadnego obszaru lub lokalizacji w Polsce, włączonych do sieci Natura 2000.** Spośród osób, które dokonały konkretnych wskazań, 67,7% wskazań można uznać za prawidłowe, 30,3% - za częściowo prawidłowe lub zbyt ogólne a 2,0% wskazań dokonanych było błędnie⁷⁰. Najlepiej rozpoznawalnymi obszarami włączonymi do sieci Natura 2000 są: Dolina Rospudy / okolice Augustowa (62 wskazań – 27,4% wskazywanych odpowiedzi), Puszcza Białowieska (31 wskazań – 13,7%) oraz Bieszczady (8 wskazań - 3,5%). Zestawienie wszystkich wskazań prezentuje tabela nr 5.

⁶¹ Studentka, lat 20, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno – administracja, studia dzienne.

⁶² Studentka, lat 20, stomatologia, uczelnia medyczna, studia dzienne.

⁶³ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

⁶⁴ Studentka, lat 24, metody ilościowe, uczelnia ekonomiczno – administracja, studia zaoczne.

⁶⁵ Studentka, lat 22, finanse i rachunkowość, uczelnia ekonomiczno – administracja, studia dzienne.

⁶⁶ Studentka, lat 20, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁶⁷ Studentka, lat 21, medycyna, uczelnia medyczna, studia dzienne.

⁶⁸ Studentka, lat 21, inżynieria środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁶⁹ Student, lat 27, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

⁷⁰ W odpowiedzi na pytanie „Jakie potrafi Pan/i wymienić obszary w Polsce, włączone do sieci Natura 2000 / lokalizację, na której znajdują się obszary Natura 2000?” 169 osób udzieliło odpowiedzi „Nie potrafię wskazać żadnego obszaru w Polsce, włączonego do sieci Natura 2000 / żadnej lokalizacji”, natomiast pozostali respondenci dokonywali wskazań wielokrotnych – łączna ich liczba wyniosła 226, w tym: 148 – wskazania, które można uznać za poprawne, 69 – wskazania częściowo poprawne oraz 9 – wskazania błędne.

Tabela 5. Znajomość obszarów/lokalizacji w Polsce, włączonych do sieci Natura 2000.

Wskazanie	N	%	Wskazanie	N	%
Odpowiedzi poprawne					
Dolina Rospudy, Augustów	62	27,2%	Karkonosze	1	0,4%
Puszcza Białowiecka	31	13,6%	meandry Odry w Chałupkach	1	0,4%
Bieszczady	8	3,5%	Mierzeja Wiślana	1	0,4%
Babiogórski Park Narodowy	2	0,9%	Międzyrzecki Rejon Umocniony	1	0,4%
Bagna Biebrzańskie, tereny nadbiebrzańskie	3	1,3%	Nadwarciański Park Krajobrazowy	1	0,4%
Beskid Żywiecki	2	0,9%	Nida 2000	1	0,4%
Góry Stołowe	2	0,9%	Noteć	1	0,4%
Pustynia Błędowska	2	0,9%	Ojcowski Park Narodowy	1	0,4%
Słowiński Park Narodowy	2	0,9%	Park Narodowy "Ujście Warty"	1	0,4%
ujście Warty	1	0,4%	Pieniny	1	0,4%
Tatrański Park Narodowy, Tatry	11	4,8%	Puszcza Kampinoska	1	0,4%
Beskid Mały	1	0,4%	Roztoczański Park Narodowy, Roztocze	3	0,9%
Beskid Niski	1	0,4%	staw w gminie Zakrzew	1	0,4%
Beskid Śląski	1	0,4%	Szyndzielnia	1	0,4%
Bory Tucholskie	1	0,4%	dolny bieg Wisły	1	0,4%
Dolina Biebrzy	1	0,4%	teren Muszyny	1	0,4%
Dolina Grabowej	1	0,4%	Uniejów	1	0,4%
Dolina Rzeki Wel	1	0,4%	Tucholski Park Krajobrazowy	1	0,4%
Dolina Wieprza	1	0,4%			
			Ogółem	154	67,7%
Odpowiedzi częściowo poprawne / ogólne:					
Mazury	18	8,0%	okolice Gorzowa Wlkp.	1	0,4%
Parki Narodowe	15	6,6%	okolice izby pod Zamościem	1	0,4%
Jezioro Goczałkowickie	1	0,4%	Sudety	2	0,8%
Beskidy	2	0,9%	okolice Brzeszcza	1	0,4%
Jezioro Śniardwy	1	0,4%	okolice Krasnegostawu	1	0,4%
jeziora mazurskie	3	1,3%	okolice Łowicza	1	0,4%
okolice Wadowic	3	1,3%	lasy koło Poznania, zachodnia obwodnica	2	0,8%
Polesie	1	0,4%	Tarnogóra	1	0,4%
			Ogółem	54	23,7%
Odpowiedzi zbyt ogólne:					
Dolina Kobyłańska	1	0,4%	pomniki przyrody	1	0,4%
Dolny Śląsk	1	0,4%	Górny Śląsk	1	0,4%
Parki Krajobrazowe	1	0,4%	rezerваты przyrody	1	0,4%
las w mojej gminie	1	0,4%	Pomorze Zachodnie	1	0,4%
wydmy	1	0,4%			0,0%
Lasy	1	0,4%	województwo lubuskie	1	0,4%
obszary zamieszkania gatunków chronionych	1	0,4%	Warmia	1	0,4%
Polska wschodnia	1	0,4%	budowa drogi ekspresowej S5	1	0,4%
			Ogółem	15	6,6%
Odpowiedzi błędne:					
Dolina Kobyłańska	1	0,4%	pomniki przyrody	1	0,4%
hałdy śląskie	1	0,4%	tereny wokół jezior	1	0,4%

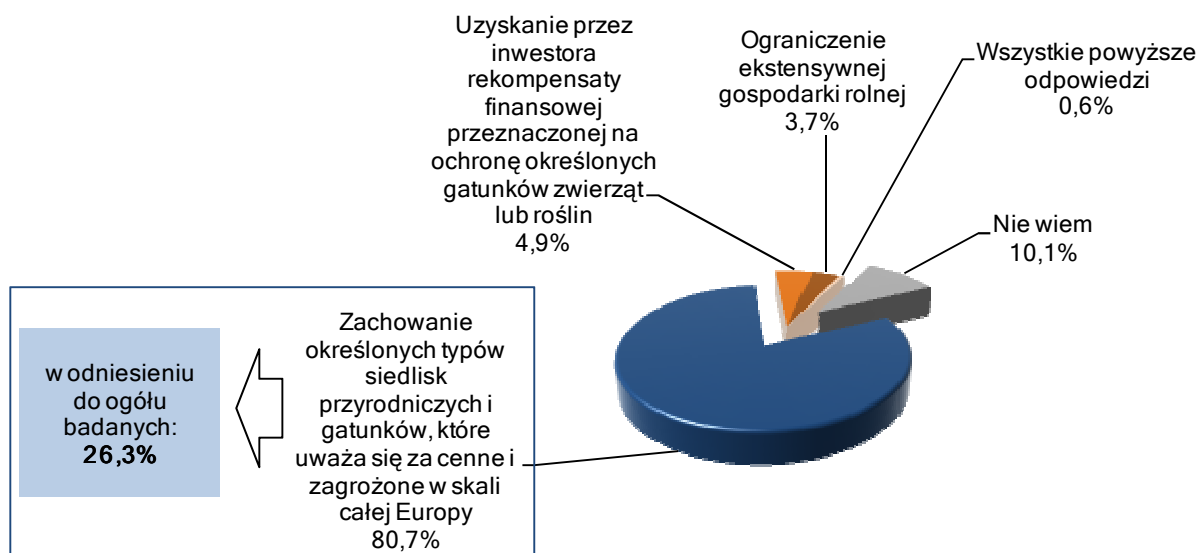
Wskazanie	N	%	Wskazanie	N	%
zagrożone zwierzęta pod ochroną	1	0,4%	Ogółem	5	2,0%

Opracowanie własne. Podstawa liczenia odsetka: 228 – łączna liczba wskazań respondentów dot. lokalizacji / obszaru włączonego do sieci Natura 2000.

- **Ogólny cel ustanawiania w Polsce obszarów Natura 2000 jest w znacznym stopniu intuicyjnie poprawnie rozumiany.** 80,7% studentów, którzy deklarują styczność z terminem „Natura 2000”, wskazało w ankiecie, że program ten ma służyć przede wszystkim zachowaniu określonych typów siedlisk przyrodniczych i gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Odpowiedzi wskazujące na błędne postrzeganie idei programu stanowiły łącznie 9,2%, a porównywalna liczba respondentów (10,1%) przyznała, że nie posiada wiedzy w tym zakresie. Dane obrazuje rysunek nr 8.

W odniesieniu do ogółu respondentów badania, odsetek osób, które miały styczność z terminem Natura 2000 i jednocześnie prawidłowo rozumieją cel ustanawiania obszarów Natura 2000 w Polsce wynosi 26,3%. Wartość tę można przyjąć za bazowy poziom wiedzy i świadomości na temat Natura 2000 studentów w Polsce przed rozpoczęciem realizacji projektu „Złap Równowagę, Odkryj Naturę”.

Rysunek 8. Postrzeganie celu ustanawiania w Polsce obszarów „Natura 2000”.

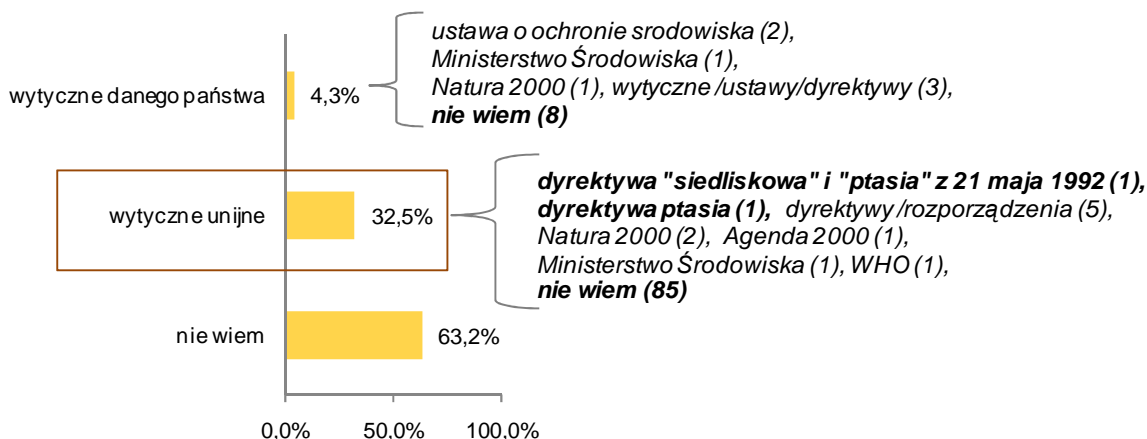
Opracowanie własne. Podstawa liczenia odsetka: 326 osób deklarujących styczność z terminem „Natura 2000”.

W podziale ze względu na typ uczelni, odsetek prawidłowych odpowiedzi najwyższy był wśród studentów uczelni uniwersyteckich (88,1%), medycznych (84,0%) oraz ekonomiczno-administracyjnych (80,6%). Nieco niższym rozumieniem celu ustanawiania obszarów Natura 2000 wykazali się studenci uczelni politechnicznych (73,8%), relatywnie najniższa znajomość wystąpiła natomiast wśród studentów akademii wychowania fizycznego (61,5%). W podziale ze względu na kierunek studiów, zdecydowanie wyróżniają się kierunki przyrodnicze – 100% prawidłowych odpowiedzi, a w następnej kolejności: psychologiczno-pedagogiczne (90,0%), prawo (88,5%), kierunki medyczne (84,0%) oraz ekonomiczno-administracyjne (82,4%).

- **82,8% respondentów, którzy deklarują styczność z terminem „Natura 2000” nie wie, ile procent powierzchni Polski stanowią obszary włączone do sieci Natura 2000. W pozostałej grupie jedynie 4,3% stanowiły odpowiedzi prawidłowe lub zbliżone do prawidłowej (tj. wskazania wartości około 20%), pozostałe wskazania natomiast potwierdzają brak orientacji studentów w tym zakresie (odpowiedzi: 1%-4% - 6 wskazań, 5%-9% - 7 wskazań, 10%-15% - 14 wskazań, 30% - 6 wskazań, 35% - 1 wskazanie, 40% - 1 wskazanie, 50-55% - 3 wskazania, 60% - 1 wskazanie, „niewiele” – 2 wskazania, „około 2000 km²” – 1 wskazanie.)**
- **63,2% studentów nie wie, czy zasady ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków na obszarach objętych siecią natura 2000 są regulowane przez wytyczne krajowe, czy przez wytyczne unijne. 32,5% studentów jest zdania, że są to wytyczne unijne, jednak przeważająca większość tej grupy nie potrafiła wskazać nazwy dokumentu. Zaledwie**

1 osoba precyzyjnie wskazała nazwę dokumentu, 1 osoba wskazała odpowiedź w połowie poprawną, pozostałych 10 wskazań stanowiły natomiast odpowiedzi ogólne lub błędne. Dane ilustruje rysunek nr 9.

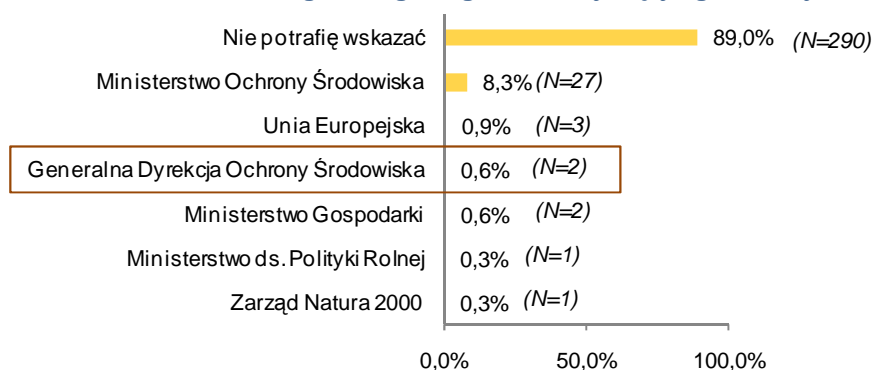
Rysunek 9. Znajomość dokumentów, regulujących zasady ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków na obszarach włączonych do sieci Natura 2000.

W podziale według typu uczelni, prawidłowe wskazanie „wytyczne unijne” najczęściej wybierane było przez studentów uczelni ekonomiczno-administracyjnych (37,9%), w następnej kolejności: uniwersytetów (33,7%), politechnik i uczelni medycznych (po 28,6%), w najmniejszym stopniu natomiast wiedzę wykazali się studenci akademii wychowania fizycznego (15,4%). W podziale według kierunku studiów, prym wiodły kierunki psychologiczno-pedagogiczne (prawidłowe odpowiedzi - 40,0%) oraz ekonomiczno-administracyjne (37,6%), następnie humanistyczne (33,3%) i prawo (30,8%). Jedynie 25% wyniósł odsetek prawidłowych odpowiedzi wśród studentów kierunków przyrodniczych.

- **Studenci posiadają znikomą wiedzę na temat tego, kto stanowi główny organ zarządzający siecią Natura 2000 w Polsce.** Prawidłowej odpowiedzi dokonały jedynie 3 osoby. Dokonane wskazania ilustruje rysunek nr 10.

Rysunek 10. Wiedza na temat głównego organu zarządzającego siecią Natura 2000 w Polsce.

5.2 Dotychczasowe źródła informacji na temat sieci Natura 2000

Niemal połowa osób, które zetknęły się z terminem „Natura 2000”, zasłyszały go w mediach (46,9%). Wśród tych, najczęściej wymieniana była telewizja (80 wskazań, co stanowi połowę wskazań wśród mediów oraz 24,5% wszystkich osób, które deklarują styczność z tym terminem) a w następnej kolejności Internet (8,9% respondentów). Około 30% respondentów z terminem „Natura 2000” zetknęło się w innych okolicznościach – w tym przede wszystkim w szkole (17,2%) lub na uczelni (5,5%), a kilkoro także w okolicznościach zawodowych - w pracy, podczas praktyk, w związku z inwestycją budowlaną. 5,8% respondentów, którzy zetknęli się z terminem „Natura 2000”, zasłyszało ten termin w związku z konkretnymi okolicznościami – przy czym najczęściej powtarzaniem skojarzeniem

była „Dolina Rospudy”. 22,4% badanych nie potrafiło wskazać, gdzie zetknęli się z terminem „Natura 2000”. Dane ilustruje tabela nr 6.

Tabela 6. Źródła styczności z terminem „Natura 2000”.

wskazanie	N	procent	wskazanie	N	procent
media:			obszar:		
TV	80	24,5%	Dolina Rospudy	6	1,8%
Internet	29	8,9%	Augustów	2	0,6%
media	21	6,4%	obszary chronione	2	0,6%
prasa, literatura	17	5,2%	Tatry	2	0,6%
billbordy	3	0,9%	Dolina Wieprza	1	0,3%
radio	2	0,6%	Międzyrzecki Rejon Umocniony	1	0,3%
broszury	1	0,3%	obwodnica Poznania	1	0,3%
miejsce / okolicość:			problemy z budowaniem autostrady	1	0,3%
szkoła	56	17,2%	Pradolina Warszawsko-Berlińska	1	0,3%
uczelnia	18	5,5%	przy stawianiu farm wiatrowych	1	0,3%
konkurs/egzamin/matura	5	1,5%	Szczecin	1	0,3%
zajęcia terenowe	5	1,5%	inne źródła / skojarzenia:		
w miejscu zamieszkania	2	0,6%	program Unii Europejskiej	4	1,2%
w Parku Narodowym	2	0,6%	program ekologiczny	1	0,3%
w życiu codziennym	2	0,6%	dopłaty bezpośrednie do rolnictwa	1	0,3%
w pracy	1	0,3%	system ISO	1	0,3%
mówili o tym Zieloni	1	0,3%	nie pamiętam 73 22,40%		
na początku ankiety	1	0,3%	ogółem:		
tablice przy drodze	1	0,3%	media	153	46,9%
w Starostwie Powiatowym	1	0,3%	miejsce / okolicość	100	30,7%
geodeta	1	0,3%	obszar	19	5,8%
inwestycje budowlane	1	0,3%	inne źródła / skojarzenia:	4	2,1%
sporządzanie wniosków do UE	1	0,3%			
praktyki	1	0,3%			
w budownictwie	1	0,3%			

Opracowanie własne. Podstawa liczenia odsetka: 326 osób deklarujących, że słyszały termin "Natura 2000"

36,8% studentów wskazuje, że nie wie, skąd mogliby dowiedzieć się więcej na temat sieci Natura 2000. Pomysł na pozyskanie większej ilości wiedzy posiada 62,6% studentów. W grupie tej zdecydowanie największa wiara pokładana jest w Internecie – aż 91,9% studentów w tej grupie jest zdania, że właśnie stamtąd mogliby dowiedzieć się więcej na temat Natura 2000. Biorąc pod uwagę, że dotychczas Internet okazał się źródłem wiedzy z tego obszaru dla jedynie niewielkiego odsetka badanych, nie należy interpretować tego wyniku jako świadomości tak dużej liczby studentów co do konkretnych stron, poświęconych tematyce Natura 2000, ale raczej jako wynikający z generalnego przeświadczenia studentów, że jeśli potrzebna jest informacja – z dużym prawdopodobieństwem znajduje się ona w sieci. Rozkład pozostałych odpowiedzi potwierdza, że **studenci nie mają orientacji, gdzie poszukiwać wiedzy na temat Natura 2000** – dominują pojedyncze wskazania, wszystkie o dużym stopniu ogólności. Zestawienie wszystkich wypowiedzi prezentuje tabela nr 7.

Tabela 7. Postrzeganie potencjalnych źródeł wiedzy na temat Natura 2000.

Źródło wiedzy	Liczba	Procent	Źródło wiedzy	Liczba	Procent
Internet	575	91,9%	geodeta	1	0,2%
TV	28	4,5%	informatory	1	0,2%
prasa	26	4,2%	kontakt z ekologami	1	0,2%
literatura	4	0,6%	leśnicy	1	0,2%
uczelnia	4	0,6%	od hipisów	1	0,2%
znajomi/rodzina	4	0,6%	organizacje ekologiczne	1	0,2%
media	3	0,5%	placówki ochrony środowiska	1	0,2%
banery	2	0,3%	publikacje naukowe	1	0,2%
Ministerstwo Ochrony Środowiska	2	0,3%	szkoła	1	0,2%
radio	2	0,3%	urzędy	1	0,2%
ulotki	2	0,3%	urzędy miejskie	1	0,2%
z tej ankiety	2	0,3%	wiadomości	1	0,2%
biblioteka	1	0,2%	wykłady z ochrony środowiska	1	0,2%
czasopisma	1	0,2%			

5.3 Postrzeganie szans i zagrożeń związanych z Natura 2000

W dalszej części ankiety studentom zaprezentowano następującą definicję programu „Natura 2000”:

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 to wspólne przedsięwzięcie państw członkowskich Unii Europejskiej na rzecz ochrony różnorodności biologicznej Europy. Głównym celem programu jest zapewnienie utrzymania lub przywrócenie odpowiedniego stanu ochrony określonych rodzajów siedlisk przyrodniczych i gatunków na obszarze ich naturalnego występowania.

Tym, co odróżnia sieć Natura 2000 od dotychczasowych, bardziej tradycyjnych form ochrony przyrody, jest przede wszystkim założenie, że ochronę gatunków i siedlisk integruje się z gospodarczą działalnością człowieka. Ochronę przyrody godzi się z użytkowaniem jej zasobów zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju.

Natura 2000 z zasady nie stoi w opozycji do inwestycji i rozwoju, niejednokrotnie - walory przyrodnicze obszarów są szansą na rozkwit wielu dziedzin gospodarki i powstanie wielu nowych miejsc pracy. Aktywność człowieka nie powinna jednak pogarszać stanu siedlisk przyrodniczych i warunków bytowania gatunków będących przedmiotem ochrony w obszarach Natura 2000.

Po zapoznaniu się z przekazem, studenci wyrażali opinie na temat postrzegania szans i zagrożeń wynikających z wdrażania sieci Natura 2000 w Polsce, a także oceniali własny stosunek do omawianych zagadnień. Celem tej części badania było zmobilizowanie respondentów do analizy różnorodnych aspektów wdrażania sieci Natura 2000, aby następnie określić indywidualne poparcie dla realizacji programu. Poniżej zaprezentowano podsumowanie najważniejszych wyników:

- W każdym z badanych obszarów: „dla przyrody”, „dla mieszkańców terenu objętego ochroną”, „dla ogółu społeczeństwa”, „dla mnie” sumaryczna liczba wskazanych przez studentów szans i zalet przewyższa liczbę wskazywanych zagrożeń. Wypowiedzi kształtują się jednak różnie, w zależności od rozpatrywanej perspektywy.
- **Dla przyrody** – 93,9% respondentów wskazuje korzyści / szanse płynące z objęcia danego obszaru siecią Natura 2000, w tym 32,7% potrafiło wskazać konkretne przykłady (opisane poniżej). Jedynie 5,5% badanych oceniło, że program nie przynosi dla przyrody żadnych zalet / szans. 26,6% uznało, że niesie on ze sobą zagrożenia, choć w przeważającej części nie potrafili sprecyzować, jakie.

Zalety i szanse dla przyrody, płynące z włączenia obszaru do sieci Natura 2000, jakie dostrzegają studenci, to przede wszystkim jej ochrona. Część studentów postrzega zalety również przez pryzmat korzystnego wpływu na czystość środowiska. Zagrożenia stanowią wyraż-

na mniejszość, a wśród nich wymieniano przeważnie obawę przed – zazwyczaj nieświadomymi - negatywnymi skutkami tego typu „sztucznej” ingerencji człowieka (m.in. „*nadmierna ingerencja*”, „*naturalna selekcja jest zatrzymana*”, „*powodzie*”. Warto zauważyć, że część negatywnych wskazań zamieszczonych w tym miejscu de facto nie określa zagrożeń dla przyrody, („*trudności w prowadzeniu działalności*”, „*zabieranie ziem rolniczych*”) – rzeczywista liczba dostrzeganych zagrożeń dla przyrody jest więc jeszcze mniejsza.

- **Dla mieszkańców terenu objętego ochroną** – mieszkańcy terenu objętego ochroną to grupa, w odniesieniu do której studenci dostrzegają relatywnie mniej zalet niż w odniesieniu do przyrody czy ogółu społeczeństwa (na obecność szans lub zalet wskazało 86,2% studentów, w tym 24,5% potrafiło wskazać konkretne przykłady, wobec 13,0% twierdzących, że zalet nie ma). Równocześnie w odniesieniu do tej grupy docelowej studenci wskazywali najwięcej zagrożeń. Jedynie 45,1% studentów oceniło, że objęcie terenu siecią Natura 2000 nie niesie za sobą żadnych zagrożeń dla mieszkańców, ponad połowa studentów (53,9%) natomiast jest zdania, że poprzez wdrożenie sieci Natura 2000 na danym terenie, dobro jego mieszkańców jest zagrożone.

Po stronie zalet studenci wskazywali na aspekt praktyczny – możliwość rozwoju na włączonych do obszaru terenach turystyki i agroturystyki, a pośrednio – powstanie nowych miejsc pracy i rozwój gospodarczy. Zdecydowanie dominujące wśród wskazywanych zalet są jednak aspekty natury „estetycznej” – zachowanie piękna przyrody oraz „zdrowotnej” – czystsze środowisko. Wśród zagrożeń regularnie powtarzającym się słowem są „ograniczenia” – studenci w silnym stopniu postrzegają konsekwencje z włączenia obszaru do sieci Natura 2000, jako ograniczenie dla rozwoju gospodarczego, rozwoju infrastruktury, hamowanie inwestycji i ograniczenie swobody użytkowania terenu przez jego mieszkańców.

- **Dla ogółu społeczeństwa** – druga (po mieszkańcach terenu objętego ochroną) grupa docelowa, wobec której studenci dostrzegają znaczną liczbę zagrożeń. Na obecność zagrożeń wskazało 46,8% badanych, wobec niewielkiej przewagi 51,9% głosów oceniających, że zagrożeń nie ma.

Zalety i szanse dostrzega 89,5% studentów, w tym 23,2% potrafiło wymienić konkretne przykłady. W pierwszej kolejności skojarzenia studentów dotyczące korzyści dla ogółu społeczeństwa to wizja „lepszego” ekologicznego świata - „*lepsze warunki życia*”, „*czystsze środowisko*” czy „*zachowanie piękna przyrody*”. Studenci mają także świadomość korzyści o charakterze praktycznym – „*rozwój wielu dziedzin gospodarki*”, „*rozwój turystyki*”, „*powstanie nowych miejsc pracy*” oraz edukacyjnym „*edukacja i większa świadomość*”, jednak ich stanowią one mniejszą część wskazań (każde z wymienionych stanowiło nie więcej, niż około 6% wszystkich wskazywanych odpowiedzi).

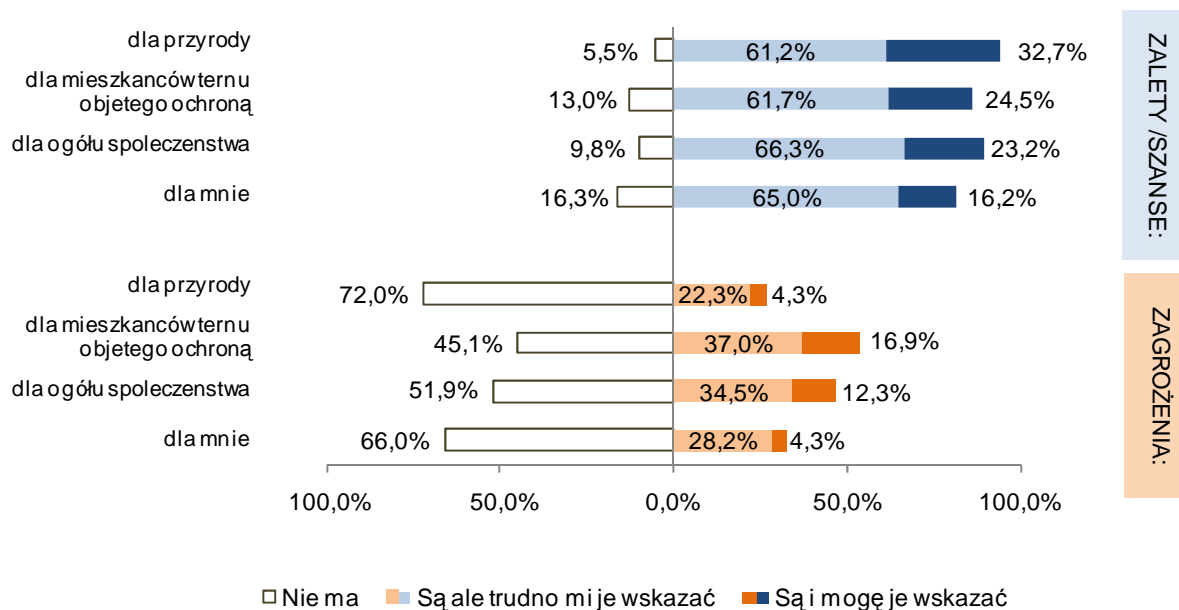
- **Dla mnie** – na tle pozostałych aspektów, bezpośredni wpływ włączania obszarów do sieci Natura 2000 wydaje się stosunkowo najmniej odczuwalny przez studentów. Stosunkowo wysokie są liczby wskazań „nie ma dla mnie [związanych z tym] zalet / szans” (16,3%) oraz „nie ma dla mnie [związanych z tym] zagrożeń” (66,0%), relatywnie niewiele jest także odpowiedzi wskazujących na obecność korzyści lub zagrożeń.

Nawet jeśli dokonano oceny, że istnieją korzyści / zagrożenia dotyczące bezpośrednio danej jednostki, respondenci tylko w nielicznych przypadkach potrafili sprecyzować konkretny przykład oddziaływania. Wskazania przyjmowały porównywalny charakter, jak wskazania dotyczące oddziaływania na ogół społeczeństwa.

Dane ilustruje rysunek nr 11.

Rysunek 11. Postrzeżenie szans i zagrożeń w związku z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce.

Opracowanie własne. Podstawa wyznaczania odsetka: N=1000 (ogół badanych). Wartości w poszczególnych kategoriach nie sumują się do 100,0% z uwagi na braki danych – wartości braków nie uwzględniano na wykresie.

- **W podziale według typu uczelni**, studenci uczelni wychowania fizycznego najczęściej ze wszystkich grup wskazywali, że wdrażanie sieci Natura 2000 nie skutkuje szansami dla przyrody, mieszkańców, społeczeństwa lub jednostek, a zarazem, jeśli potwierdzali występowanie korzyści, w zdecydowanie najmniejszym stopniu byli przygotowani do wskazania konkretnych przykładów. Świadomość istnienia szans i zalet potwierdzali najczęściej studenci uniwersytetów, o obecności zagrożeń najczęściej mówili natomiast studenci uczelni politechnicznych.
- **W podziale według kierunku studiów**, można zaobserwować, że postawę „nie ma zalet / szans” najczęściej reprezentowali studenci kierunków sportowych i fizjoterapeutycznych. Spośród pozostałych kierunków wysokim odsetkiem wskazań „nie ma zalet / szans dla mieszkańców” wyróżniają się kierunki politechniczne.

Na obecność konkretnych zalet i szans w odniesieniu do przyrody oraz mieszkańców terenu objętego ochroną najczęściej wskazywali studenci kierunków przyrodniczych, natomiast korzyści w odniesieniu do ogółu społeczeństwa lub własnej osoby najczęściej dostrzegali studenci kierunków humanistycznych.

Studenci kierunków humanistycznych najczęściej także wskazywali na obecność konkretnych zagrożeń. W następnej kolejności, zdolnością do wskazania konkretnych zagrożeń wykazali się studenci kierunków politechnicznych (w odniesieniu do mieszkańców terenu, społeczeństwa oraz własnej osoby) a także studenci prawa (w odniesieniu do mieszkańców terenu oraz ogółu społeczeństwa).

Dane w podziale ze względu na typ uczelni lub kierunek studiów prezentują tabele nr 8 oraz 9.

Tabela 8. Postrzeganie obecności szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce, w zależności od typu uczelni.

Typ uczelni:	Dla przyrody	Dla mieszkańców	Dla społeczeństwa	Dla mnie	Dla przyrody	Dla mieszkańców	Dla społeczeństwa	Dla mnie
	Nie ma zalet / szans				Nie ma zagrożeń			
Akademia Wychowania Fizycznego	16,0%	27,0%	22,0%	27,0%	93,0%	92,0%	91,0%	89,0%
Politechnika	7,5%	21,0%	14,0%	20,5%	65,5%	31,5%	37,5%	53,0%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	2,3%	6,0%	5,0%	12,7%	68,3%	41,7%	48,7%	63,0%
Uczelnia medyczna	4,0%	11,0%	10,0%	21,0%	71,0%	47,0%	49,0%	65,0%
Uniwersytet	4,3%	10,7%	7,7%	12,0%	73,3%	41,3%	52,7%	70,3%
	Są zalety / szanse ale trudno mi je wskazać				Są zagrożenia, ale trudno mi je wskazać			
Akademia Wychowania Fizycznego	81,0%	69,0%	75,0%	67,0%	5,0%	7,0%	7,0%	9,0%
Politechnika	57,0%	55,5%	63,5%	65,5%	29,0%	44,5%	44,0%	38,0%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	60,3%	64,7%	64,3%	61,7%	23,0%	40,3%	36,3%	30,7%
Uczelnia medyczna	67,0%	62,0%	70,0%	60,0%	24,0%	38,0%	39,0%	30,0%
Uniwersytet	56,3%	60,3%	66,0%	69,0%	22,3%	38,3%	34,0%	25,0%
	Są zalety / szanse i mogę je wskazać				Są zagrożenia i mogę je wskazać			
Akademia Wychowania Fizycznego	3,0%	4,0%	3,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Politechnika	35,0%	22,5%	21,5%	12,0%	4,0%	23,0%	17,5%	8,0%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	35,7%	27,3%	29,0%	20,0%	5,7%	15,7%	12,0%	3,3%
Uczelnia medyczna	29,0%	27,0%	20,0%	19,0%	5,0%	15,0%	12,0%	5,0%
Uniwersytet	39,3%	29,0%	26,3%	19,0%	4,3%	20,3%	13,3%	4,0%

Tabela 9. Postrzeganie obecności szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce, w zależności od kierunku studiów.

Kierunek studiów:	Dla przyrody	Dla mieszkańców	Dla społeczeństwa	Dla mnie	Dla przyrody	Dla mieszkańców	Dla społeczeństwa	Dla mnie
	Nie ma zalet / szans				Nie ma zagrożeń			
Ekonomiczno-administracyjne	2,5%	6,8%	5,8%	13,4%	70,1%	42,5%	49,6%	65,5%
Medyczne	4,0%	11,0%	10,0%	21,0%	71,0%	47,0%	49,0%	65,0%
Politechniczne	7,5%	21,0%	14,0%	20,5%	65,5%	31,5%	37,5%	53,0%
Sportowy / fizjoterapeutyczne	16,0%	27,0%	22,0%	27,0%	93,0%	92,0%	91,0%	89,0%
Humanistyczne	1,5%	7,4%	2,9%	10,3%	70,6%	39,7%	55,9%	69,1%
Prawo	8,8%	16,2%	14,7%	11,8%	72,1%	35,3%	38,2%	64,7%
Przyrodnicze	0,0%	0,0%	0,0%	13,3%	93,3%	33,3%	53,3%	73,3%
Psychologiczno-pedagogiczne	4,8%	10,7%	6,0%	9,5%	69,0%	45,2%	60,7%	70,2%
	Są zalety / szanse ale trudno mi je wskazać				Są zagrożenia, ale trudno mi je wskazać			
Ekonomiczno-administracyjne	58,9%	63,3%	63,8%	61,9%	21,4%	38,6%	35,6%	28,8%
Medyczne	67,0%	62,0%	70,0%	60,0%	24,0%	38,0%	39,0%	30,0%
Politechniczne	57,0%	55,5%	63,5%	65,5%	29,0%	44,5%	44,0%	38,0%
Sportowy / fizjoterapeutyczne	81,0%	69,0%	75,0%	67,0%	5,0%	7,0%	7,0%	9,0%
Humanistyczne	55,9%	58,8%	58,8%	63,2%	22,1%	29,4%	26,5%	20,6%
Prawo	57,4%	58,8%	66,2%	72,1%	26,5%	41,2%	44,1%	30,9%
Przyrodnicze	40,0%	53,3%	73,3%	73,3%	6,7%	60,0%	40,0%	26,7%
Psychologiczno-pedagogiczne	61,9%	66,7%	73,8%	75,0%	28,6%	45,2%	32,1%	27,4%
	Są zalety / szanse i mogę je wskazać				Są zagrożenia i mogę je wskazać			
Ekonomiczno-administracyjne	37,3%	28,2%	29,0%	20,0%	6,0%	17,0%	12,3%	3,3%
Medyczne	29,0%	27,0%	20,0%	19,0%	5,0%	15,0%	12,0%	5,0%
Politechniczne	35,0%	22,5%	21,5%	12,0%	4,0%	23,0%	17,5%	8,0%
Sportowy / fizjoterapeutyczne	3,0%	4,0%	3,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Humanistyczne	42,6%	33,8%	38,2%	26,5%	7,4%	30,9%	17,6%	7,4%
Prawo	33,8%	25,0%	19,1%	16,2%	1,5%	23,5%	17,6%	4,4%
Przyrodnicze	60,0%	46,7%	26,7%	13,3%	0,0%	6,7%	6,7%	0,0%
Psychologiczno-pedagogiczne	33,3%	22,6%	20,2%	15,5%	2,4%	9,5%	7,1%	2,4%

O skutki obejmowania obszaru siecią Natura 2000, w aspektach: turystyki, infrastruktury, ekonomii i przedsiębiorczości, zapytano studentów także w ramach wywiadów indywidualnych. Trzech respondentów przyznało w trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych, że nie zaobserwowało żadnych skutków bądź nie potrafi ich wskazać. Wypowiedzi pozostałych badanych podsumowano poniżej.

W aspekcie turystyki respondenci skłaniali się ku dostrzeganiu pozytywnych stron. *Program Natura 2000 ma pozytywny wpływ na turystykę*⁷¹. Na obszarach włączonych do sieci Natura 2000 zachowują się unikalne gatunki roślin i zwierząt. Powstawanie w tym celu chociażby parków narodowych, czy rezerwatów przyrody sprzyjać będzie zachowaniu nienaruszonego stanu przyrody na tych obszarach. Bezpośrednio może przyczynić się to większego zainteresowania turystów i miłośników przyrody tymi obszarami: *Pod względem turystycznym ma to pozytywny wpływ na ten obszar, ponieważ chroniąc to środowisko, siedliska, gatunki, obszar ten staje się turystycznie ciekawszy dla potencjalnych odwiedzających*⁷².

Dodatkowo, program Natura 2000 zmienić może w kraju podejście do kwestii ekologii i dbałości o środowisko naturalne, co także może przełożyć się na większą liczbę zagranicznych turystów: *Jeśli chodzi o turystykę to będą to same pozytywy, ponieważ porównując Polskę do innych krajów z naszą ochroną środowiska Polska jest na jakimś szarym końcu. Jeśli chodzi o osoby które chcą nas odwiedzić, Polska jest takim komunistycznym krajem gdzie nie dba się za bardzo o środowisko, więc myślę, że jeśli chodzi o turystykę widzę świetlaną przyszłość*⁷³.

Zwrócono jednak uwagę, że ustanawianie takich obszarów może w pewien sposób ograniczyć dostęp do nich, ponieważ będzie starano się ograniczyć szkody, jakie mogą wyrządzić na nich turyści: *[...] Aczkolwiek jak będzie jakiś obszar objęty siecią Natura 2000 to będzie on objęty jakąś restrykcją, żeby tych turystów było mniej, by nie wchodzić z butami w ten ekosystem*⁷⁴.

Większe zainteresowanie turystów obszarami objętymi siecią Natura 2000 przynieść może korzyść nie tylko samej naturze, ale także lokalnej społeczności. Atrakcyjność zamieszkiwanych przez nich terenów, daje szansę na tworzenie biznesu podporządkowanego naturze, czyli sprzyja rozwojowi chociażby agroturystyki: *Tutaj jest dużo możliwości, gdzie mamy zadbane środowisko, niezniszczone przez jakieś inwestycje, więc tutaj zyskuje jako agroturystyka*⁷⁵. Poruszona kwestia korzyści materialnych i ekonomicznych związana jest właśnie z powstawaniem firm usługowych, które spełniałyby potrzeby turystów, a tym pojawia się szansa na powstanie nowych miejsc pracy. Bezspornie wpływając to może pozytywnie na rozwój danego terenu zarówno pod względem ekonomicznym, jak i rozwoju infrastruktury: *[...] Turystyka napędza wszystko, musiałyby być budowane na przykład drogi, specjalne ścieżki, więc te pozostałe aspekty siłą rzeczy by się zwiększyły*⁷⁶. Jednak to, co dla jednych może być zaletą, przez innych postrzegane jest jako wada. Włączanie obszarów do sieci Natura 2000 może prowadzić do zahamowania podejmowania inwestycji na tych obszarach, co może negatywnie wpływać na ich rozwój. Jeśli jakiś obszar będzie objęty mianem „chronionego”, utrudnione może być podejmowanie takich działań jak choćby budowa dróg, czy wodociągów na ich terenie.

Studenci podkreślali, że kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju, udałoby się pogodzić interesy każdej z grup społecznych (lokalnej społeczności, ekologów, inwestorów) i znaleźć rozwiązanie, które satysfakcjonowałoby każdą ze stron. Objęcie obszarów siecią Natura 2000 może w efekcie przekładać się na same pozytywne działania: *Piękne, różnorodne tereny przyciągną turystów. To zwiększy dochody ludności miejscowej, to z kolei zwiększy popyt na towary, co przyczyni się do wzrostu gospodarczego, co może zostać potem przeznaczone na budowę infrastruktury*⁷⁷.

Studenci zwracali także uwagę na zagrożenia, jakie nieść może ze sobą obejmowanie kolejnych obszarów siecią Natura 2000. Ich negatywne konsekwencje odczuć mogą chociażby rolnicy, którzy z racji pojawiania się rzadkiego gatunku roślin czy zwierząt, będą zmuszeni do zmniejszania swoich pól uprawnych. Innym zagrożeniem jest swego rodzaju lobbowanie przez organizacje ekologiczne,

⁷¹ Studentka, lat 21, inżyniera środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁷² Studentka, lat 23, inżyniera środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁷³ Studentka, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

⁷⁴ Student, lat 27, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

⁷⁵ Student, lat 23, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

⁷⁶ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

⁷⁷ Student, lat 20, prawo, uniwersytet, studia dzienne.

które mogą wywierać silny wpływ na organy rządzące: *Widzę tutaj pewne zagrożenia, bo lobby ekologiczne i wszelkie organizacje, które są takie kateryczne w swoich postanowieniach, wywierają bardzo silny wpływ na organy rządzące poprzez działanie na emocje i poprzez pewien populizm. Dlatego obawiam się, że może to doprowadzić w pewnym stopniu do zahamowania wzrostu gospodarczego, rozwoju gospodarki i przemysłu*⁷⁸.

Spośród studentów, którzy zetknęli się z terminem „Natura 2000”, aż 44,8%⁷⁹ wskazuje, że zetknęło się także ze związaną z wdrażaniem programu Natura 2000 sytuacją konfliktową. W blisko trzech czwartych przypadków kojarzonym przez studentów wydarzeniem był konflikt w Dolinie Rospudy, w następnej kolejności do powtarzających się wskazań należały kwestie związane z budową dróg i mostów - *blokada nowych inwestycji na obszarach objętych ochroną (5), budowa dróg/autostrad (5), budowa obwodnic miast przez obszary chronione (4), budowa mostów i dróg (3)*. Odnotowano także skojarzenia: *mieszkańcy danej lokalizacji przeciwko Natura 2000 (3), protest/strajk (3)* oraz pojedyncze wskazania: *biurokracja, blokada budowy stacji narciarskiej, budowa drogi, zagrożenie dla żab, Dolina Rospudy, budowa domu na terenie objętym systemem Natura 2000, Dolina Rospudy, lotnisko w Białymstoku, droga na terenach Czarna Hańcza, konflikt obrońców przyrody z inwestorami w sprawie gazu łupkowego, na Mazurach, rolnicy nie chcieli odsprzedać ziemi, za duży obszar objęty ochroną*. 7 studentów wybrało opcję „nie pamiętam / nie potrafię wskazać”.

---

⁷⁸ Student, lat 21, medycyna, uczelnia medyczna, studia dzienne.

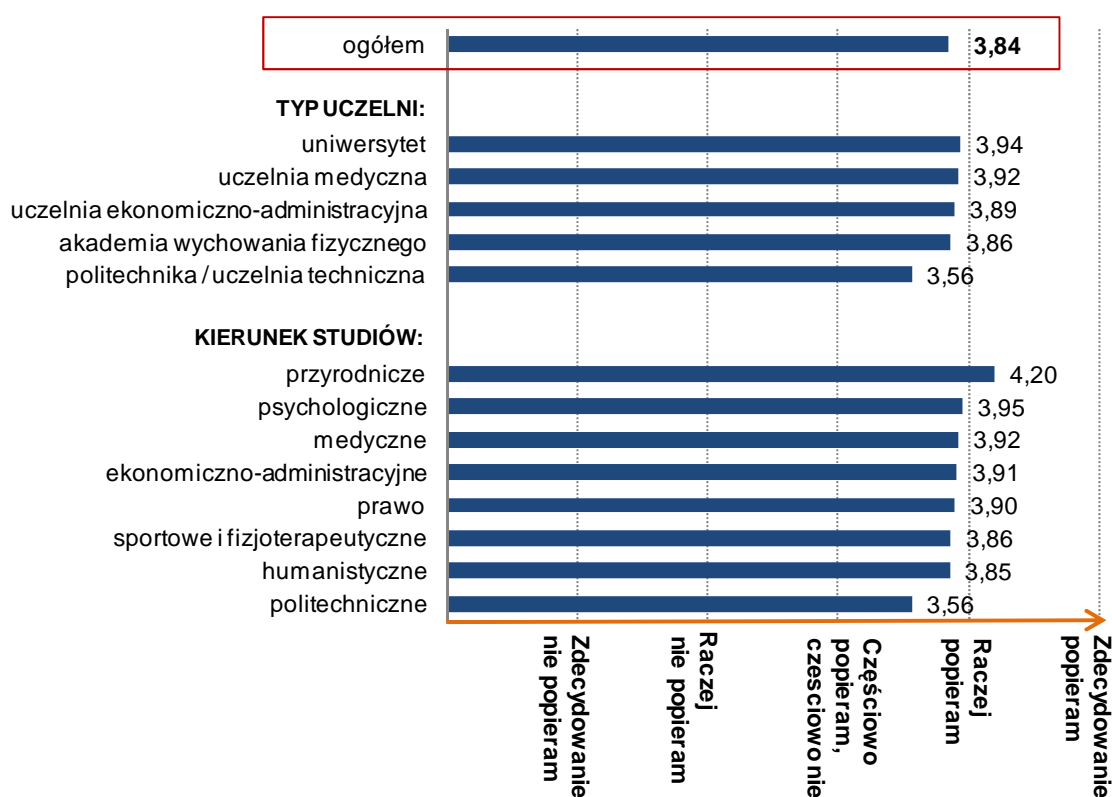
⁷⁹ 146 spośród 326 osób, które zadeklarowały że miały styczność z terminem „Natura 2000”.

5.4 Poparcie dla programu Natura 2000

Poziom akceptacji dla założeń sieci Natura 2000 został oceniony w badaniu z wykorzystaniem pięciostopniowej skali obrazującej nastawienie od bardzo negatywnego (1 - „zdecydowanie nie popieram”) do bardzo pozytywnego (5 - „zdecydowanie popieram”). **Poparcie studentów dla założeń programu Natura 2000 należy ocenić jako wysokie.** W skali od 1 do 5, średni poziom akceptacji wyniósł 3,84, co odpowiada przeciętnemu stanowisku „raczej popieram”.

Co ciekawe, pomimo, że – jak wykazały wyniki uprzedniej części badania – poziom wiedzy studentów na temat tego programu różni się w zależności od kierunku studiów lub typu uczelni, to poziom akceptacji dla jego założeń był wśród studentów wyrównany. Wyróżniają się jedynie dwie grupy – studenci kierunków przyrodniczych, wśród których akceptacja dla założeń sieci była zdecydowanie najwyższa, oraz studenci kierunków politechnicznych, wśród których poziom akceptacji był zauważalnie niższy. Dane ilustruje rysunek nr 12.

Rysunek 12. Poparcie dla programu Natura 2000.

W ogólnym ujęciu poziom akceptacji nie różni się znacząco w zależności od tego, czy student miał przed badaniem styczność z terminem „Natura 2000”, czy też poznał to zagadnienie po raz pierwszy w ramach niniejszego badania. Występują jednak pewne różnice w zależności od kierunku studiów: wśród studentów kierunków przyrodniczych, psychologiczno-pedagogicznych oraz sportowo-fizjoterapeutycznych poziom akceptacji był wyraźnie wyższy wśród tych studentów, którzy przed badaniem mieli przynajmniej częściową wiedzę na temat programu Natura 2000. Wśród studentów kierunków: medycznych oraz humanistycznych występowała natomiast zależność odwrotna. Dane ilustruje tabela 10.

Tabela 10. Średni poziom poparcia dla założeń programu Natura 2000 w zależności od typu uczelni oraz kierunku studiów (skala 1-5).

	Studenci, którzy wcześniej znali termin „Natura 2000”	Studenci, którzy dotąd nie znali „Natura 2000”
Ogółem	3,85	3,83
Typ uczelni		
Uniwersytet	3,99	3,91
Uczelnia ekonomiczna / administracyjna	3,90	3,89
Politechnika	3,56	3,57
Uczelnia medyczna	3,80	3,96
Akademia Wychowania fizycznego	4,50	3,77
Kierunek studiów		
Ekonomiczno-administracyjne	3,91	3,91
Medyczne	3,80	3,96
Politechniczne	3,56	3,57
Sportowo-fizjoterapeutyczne	4,50	3,77
Humanistyczne	3,76	3,89
Prawo	3,88	3,90
Przyrodnicze	4,25	4,00
Psychologiczno-pedagogiczne	4,25	3,86

Zagadnienie akceptacji dla założeń sieci Natura 2000 zostało pogłębione w ramach wywiadów indywidualnych ze studentami. **38 spośród 40 respondentów wywiadów indywidualnych przyznało, że popiera założenia programu.** Co istotne, swoje poparcie dla sieci Natura 2000 wyrazili studenci reprezentujący każdy z typów uczelni. **70% studentów, deklarujących poparcie dla założenia sieci Natura 2000 zgadza się z zaprezentowanymi założeniami bez jakichkolwiek zastrzeżeń:**

- *Przy obecnym stanie mojej wiedzy popieram założenia sieci Natura 2000. Bez jakichkolwiek zastrzeżeń⁸⁰;*
- *Tak, wydaje mi się, że to dosyć rozsądny projekt. Bez zastrzeżeń⁸¹.*

Respondenci uzasadniali, że jest to projekt bardzo ciekawy, podkreślano akceptację zwłaszcza dla idei, że ochrona będzie dokonywać się w równowadze z rozwojem gospodarczym, w atmosferze „nieradykalizmu”:

- *Popieram bez zastrzeżeń. Jednak oni –Natura 2000 - uwzględniają to, żeby było równomierne a nie natura ponad wszystko, tak jak Greenpeace, gdzie tylko i wyłącznie natura. Tu jest dobrze określone położenie między dobrem społecznym i gospodarką, a także natury.⁸²*
- *Na pewno tak, zastrzeżenia miałbym do takich radykalnych akcji. Lubię dyskusję, która zawsze prowadzi do jakiegoś konsensusu. Nie lubię przywiązywania się do drzew, nie lubię naga-bywania ludzi na ulicach. To nie jest kwestia takich stowarzyszeń, myślę tutaj o Greenpeace, których bardzo nie szanuję za swoje działania, które wypaczają w ogóle sens dyskusji⁸³;*

Pojedyncze osoby podkreślały jednak, że nie mogą wyrazić zastrzeżeń ze względu na brak dostatecznej wiedzy w tym temacie:

⁸⁰ Student, lat 27, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁸¹ Studentka, lat 21, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

⁸² Student, lat 25, historia, uniwersytet, studia dzienne.

⁸³ Student, lat 23, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno – administracja, studia dzienne.

- *Tak, popieram. Bez zastrzeżeń, jednak z tego względu, że nie znam szczegółowych założeń tego programu.*⁸⁴;
- *Tak, czy z zastrzeżeniami ciężko mi się wypowiedzieć, ponieważ oprócz tej definicji, którą mi Pan przekazał, nie znam założeń, na pewno metoda zrównoważonego rozwoju jest metodą słuszną, ale czy jest tak naprawdę możliwym do wykonania to ciężko jest mi to sobie wyobrazić*⁸⁵.

Jeśli chodzi natomiast o zastrzeżenia, które mają studenci popierający założenia sieci Natura 2000 wskazać można na:

- Ustanawianie terenów włączonych w sieć Natura 2000 często powodują konflikty, w których grupa ekologów nie ma racji: [...] *Myślę, że czasami ci ekolodzy nie mają racji, na przykład są sytuacje, że jakiś teren nie może być ogólnodostępny dla danego rolnika bo występuje tam tylko jeden gatunek zagrożony, a w innym miejscu są hektary, na których taki gatunek występuje*⁸⁶.
- *Potrzebę realizowania projektu na większą skalę i ze zwiększoną intensywnością: Sieć Natura 2000 dba zarówno o środowisko jak i o rozwój gospodarczy. Zgadzam się z tymi założeniami, ale uważam, że należałoby zwiększyć intensywność procesu*⁸⁷. Zgadzam się, ale projekt ten powinien być realizowany na większą skalę⁸⁸.

Dwóch studentów uznało, że nie popierają założeń programu Natura 2000. **Przyczyną takiego stanowiska był również brak dostatecznej wiedzy:** *Przy obecnym stanie wiedzy, nie popieram założeń sieci Natura 2000. Moje zastrzeżenia są takie, że przy obecnej wiedzy, iż są to założenia o zasadzie równorzędności, jest to dla mnie za mało. Jest to dla mnie za krótki opis programu, więc nie mogę opowiedzieć się za czymś, co ma za małą charakterystykę jak dla mnie*⁸⁹.

5.5 Postrzeżenie programu Natura 2000 w kontekście przyszłej pracy zawodowej

Studenci w znacznej części mieli trudność w ocenie powiązania między ich przyszłą pracą zawodową a rozwojem sieci Natura 2000 w Polsce. Aż 45,3% respondentów wybrało wskazanie „trudno powiedzieć”. Jedynie 17,8% studentów biorących udział w badaniu wyraziło przekonanie, że poprzez pracę w zawodzie zgodnym z kierunkiem swoich studiów będą mieć wpływ na rozwój sieci Natura 2000 w Polsce, dwukrotnie więcej (36,6%) respondentów było natomiast zdania, że zależności między programem Natura 2000, a ich pracą zawodową nie będzie.

Postrzeżenie możliwego wpływu własnej pracy zawodowej na rozwój sieci Natura 2000 w Polsce jest bardzo zróżnicowane w zależności od profilu kształcenia. Na tle pozostałych studentów wyróżniają się studenci kierunków politechnicznych, wśród których aż 34,0% oceniło, że ich praca zawodowa będzie mieć przełożenie na rozwój programu; w najmniejszym stopniu natomiast zależności te dostrzegane są przez studentów kierunków ekonomiczno-administracyjnych. Dane ilustruje rysunek nr 13.

⁸⁴ Studentka, lat 23, zarządzanie, studia dzienne, uniwersytet.

⁸⁵ Student, lat 23, budownictwo, studia dzienne, politechnika.

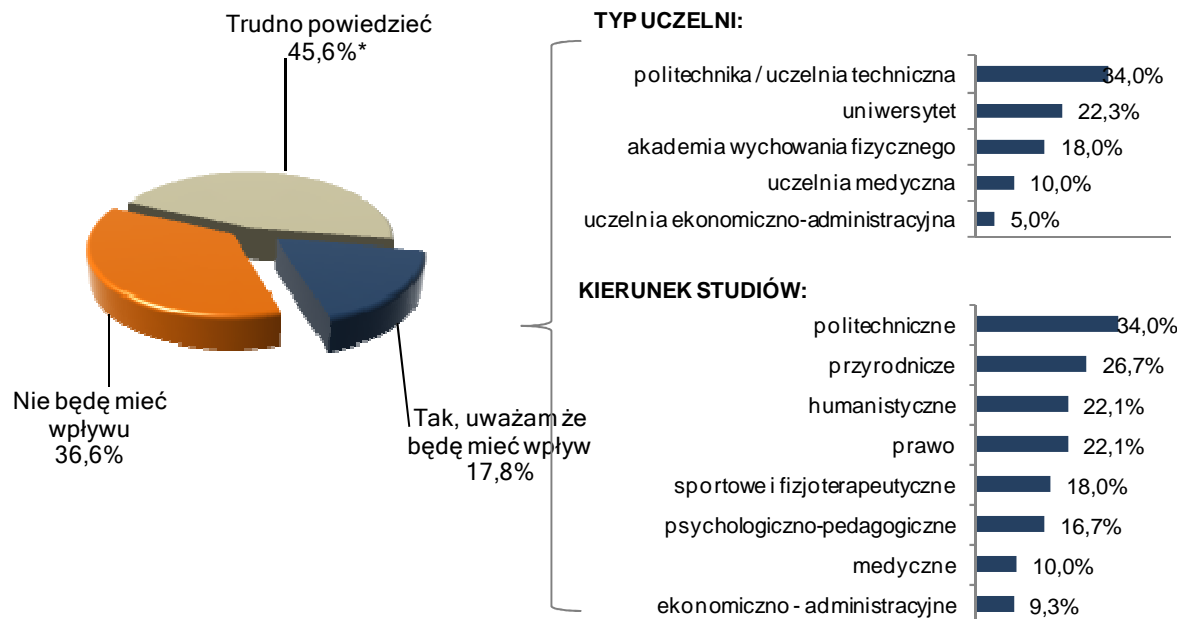
⁸⁶ Studentka, lat 23, inżyniera środowiska, politechnika, studia dzienne.

⁸⁷ Student, lat 20, prawo, uniwersytet, studia dzienne.

⁸⁸ Studentka, lat 20, pedagogika, uniwersytet, studia dzienne.

⁸⁹ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

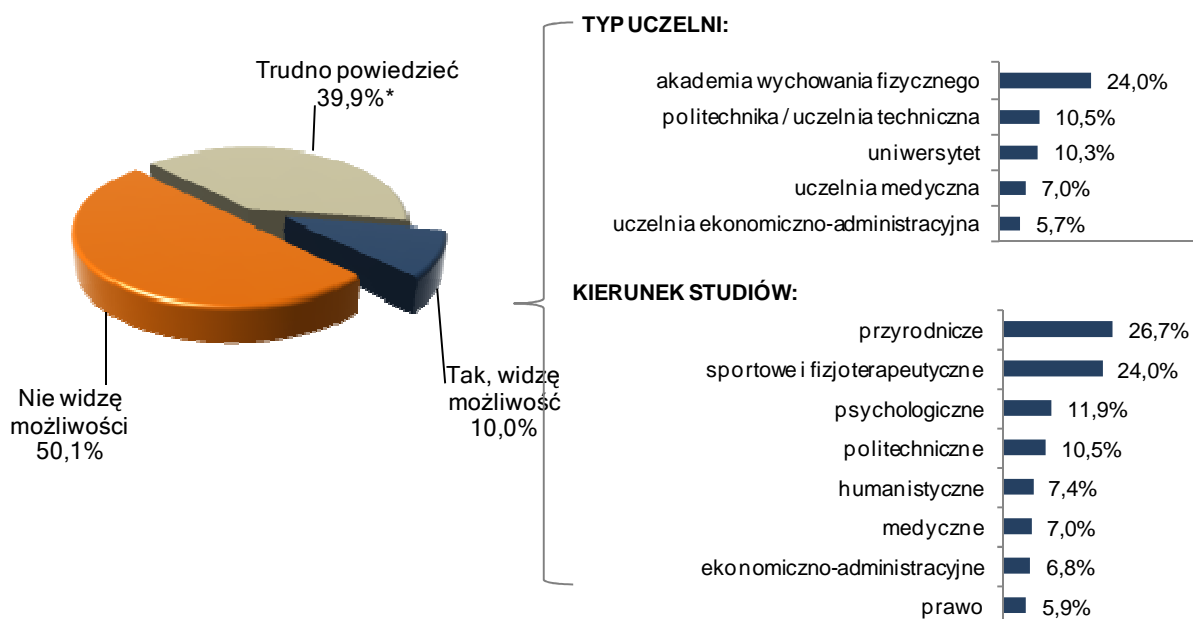
Rysunek 13. Postrzeganie możliwości wpływu na rozwój sieci Natura 2000 w Polsce poprzez pracę w zawodzie zgodnym z wybranym kierunkiem studiów.

*- w tym 0,3% stanowią braki odpowiedzi

Jedynie 10,0% studentów, biorących udział w badaniu, widzi dla siebie możliwość pracy zawodowej związanej z programem Natura 2000. Co drugi student deklaruje, że nie widzi takiej możliwości, natomiast około 40% nie potrafi zająć jednoznacznego stanowiska. Na tle ogółu badanych, bardzo wysoki odsetek osób przekonanych o możliwości podjęcia w przyszłości pracy zawodowej związanej z programem Natura 2000 wystąpił wśród studentów kierunków sportowo-fizjoterapeutycznych. Najrzadziej o możliwości połączenia tych dwóch obszarów przekonani byli studenci kierunków uczelni administracyjno-ekonomicznych oraz prawa. Dane ilustruje rysunek nr 14.

Rysunek 14. Postrzeganie możliwości pracy zawodowej związanej z programem Natura 2000.

*- w tym 0,9% stanowią braki odpowiedzi

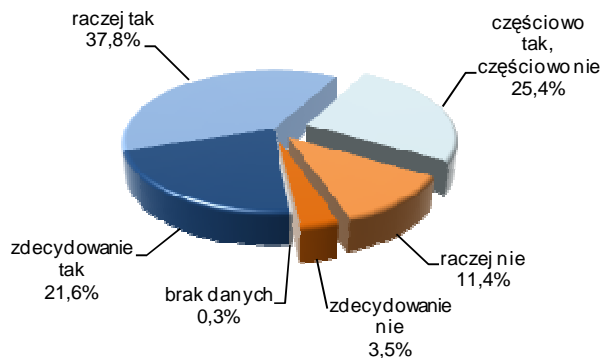
6 Postawy proekologiczne i aktywność na rzecz ochrony środowiska

6.1 Zaangażowanie w działania proekologiczne

Ankietowani studenci w większości uważają, że działania poszczególnych osób, w tym ich samych, mają wpływ na różnorodność biologiczną. Odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak udzieliło łącznie około 60% badanych. Przeciwnego zdania jest niespełna 15% badanych studentów, natomiast co czwarty odpowiedział „częściowo tak, częściowo nie”. Omawiane dane prezentuje rysunek nr 15.

Zdanie, że działania jednostki wpływają na utratę lub zachowanie różnorodności biologicznej w większym stopniu podzielają kobiety niż mężczyźni. Odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak” udzieliło 63,5% kobiet wobec 52,6% mężczyzn.

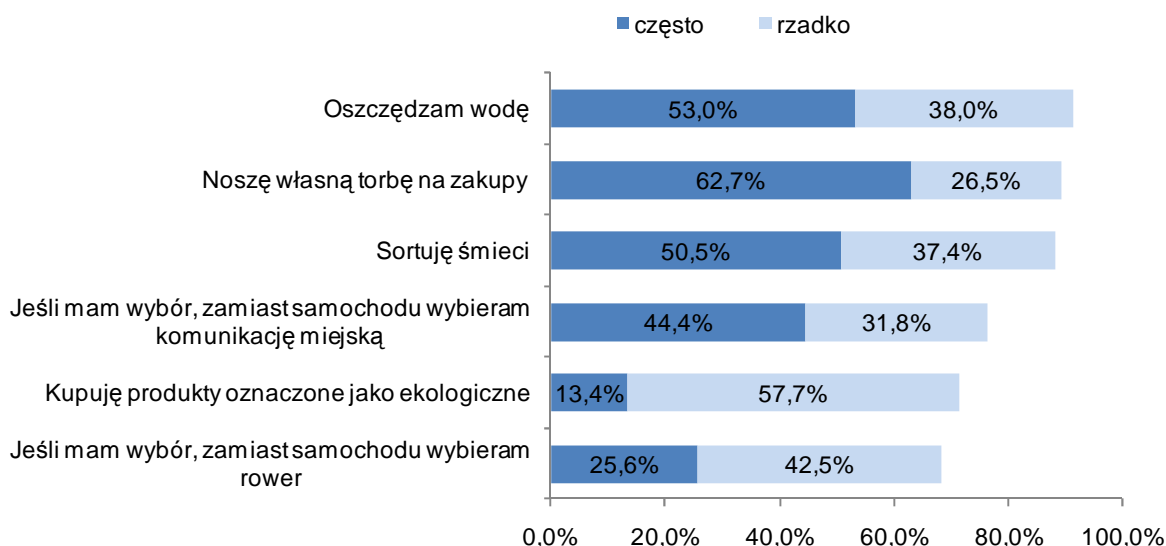
Rysunek 15. „Czy działania pojedynczych osób mają wpływ na utratę lub zachowanie różnorodności biologicznej?”

6.1.1 Rodzaj podejmowanej aktywności

Wśród najczęściej podejmowanych działań proekologicznych należy wymienić: sortowanie śmieci, oszczędzanie wody, noszenie własnej torby na zakupy. Wymienione działania często podejmuje odpowiednio: 50,5%, 53,0% i 62,7% badanych. Natomiast częste podejmowanie działań takich jak jazda komunikacją miejską zamiast samochodem, jazda rowerem zamiast samochodem, zakup produktów ekologicznych deklaruje odpowiednio: 44,4%, 25,6% i 13,4% badanych studentów. Dodatkowo 6,8% studentów podejmuje inne działania proekologiczne, wśród których najczęściej wymieniane jest oszczędzanie energii elektrycznej. Częstość podejmowania poszczególnych działań proekologicznych przedstawia rysunek nr 16.

Rysunek 16. Częstość podejmowania działań proekologicznych.

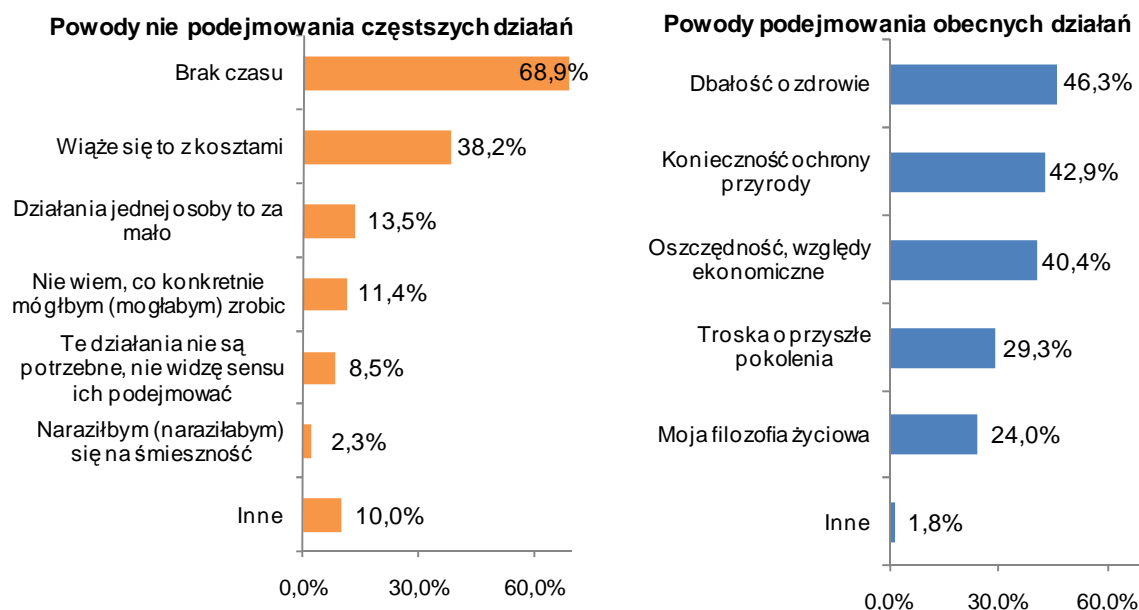

Najwyższym średnim odsetkiem badanych studentów (powyżej 50%), którzy często podejmują działania proekologiczne⁹⁰ charakteryzują się uniwersytety, w szczególności kierunki humanistyczne i psychologiczno-pedagogiczne. Natomiast najwyższym średnim odsetkiem (powyżej 30%) ankietowanych deklarujących, że nigdy nie biorą udziału w poszczególnych działaniach⁹¹ charakteryzują się akademie wychowania fizycznego. W badanej grupie znalazło się również 19 studentów, którzy zadeklarowali, że nie podejmują żadnych działań proekologicznych.

6.1.2 Motywy podejmowania działań proekologicznych

Badani studenci wśród powodów nie podejmowania częściej niektórych działań proekologicznych wymieniali głównie brak czasu (niemal 70% badanych wskazała ten powód). W drugiej kolejności wymieniali aspekt finansowy – odpowiedź, iż wiąże się to z kosztami wskazało nieco ponad 38% badanych. Ponad 10% wskazań uzyskały takie powody jak: „Działanie jednej osoby to za mało” oraz „Nie wiem co konkretnie mógłbym (mogłabym) zrobić”. Również 10% badanych podało inne powody niepodjęcia realizacji (np. brak kontenerów do segregacji śmieci, brak roweru), „jest to niewygodne”, lenistwo/brak chęci. Nie jest przyczyną natomiast obawa śmieszności lub niezrozumienia (2,3%). **Natomiast wśród powodów podejmowania obecnie działań proekologicznych badani studenci najczęściej wymieniali: dbałość o zdrowie (46,3% wskazań), konieczność ochrony przyrody (42,9%), oszczędność, względy ekonomiczne (40,4%).** W następnej kolejności wśród motywów podejmowania działań badani wymieniali: troskę o przyszłe pokolenia oraz filozofię życiową (po mniej niż 30% wskazań). Omawiane dane prezentuje rysunek nr 17.

Rysunek 17. Powody niepodjęcia/podejmowania działań proekologicznych.

Brakiem czasu jako głównym powodem niepodjęcia częściej działań proekologicznych tłumaczyli się przeważnie studenci uczelni ekonomiczno-administracyjnych (73,3%) i uniwersytetów (71,3%). Studenci uczelni medycznych i politechniki częściej od studentów innych uczelni wskazywali jako powód niepodjęcia działań proekologicznych związane z tym koszty (odpowiednio 40,0% i 43,5%). Natomiast brak wiedzy oraz przeświadczenie, iż działania jednej osoby to za mało, częściej od pozostałych studentów, wskazywali studenci akademii wychowania fizycznego – „Działania jednej osoby to za mało” - 27,0% studentów akademii wychowania fizycznego, „Nie wiem, co konkretnie mógłbym (mogłabym) zrobić” – 19,0%.

⁹⁰ Średni odsetek obliczono poprzez podzielenie przez liczbę działań (6) sumy odsetka osób, które zadeklarowały, że często podejmują poszczególne działania.

⁹¹ Średni odsetek obliczono poprzez podzielenie przez liczbę działań (6) sumy odsetka osób, które zadeklarowały, że nigdy nie podejmują poszczególnych działań.

Studenci akademii wychowani fizycznego jako powód podejmowania obecnie działań proekologicznych najczęściej wskazywali troskę o przyszłe pokolenia. Studenci politechniki oraz uczelni medycznych najczęściej jako motyw działania wybierali dbałość o zdrowie, studenci uczelni ekonomiczno-administracyjnych – konieczność ochrony przyrody, natomiast studenci uniwersytetów – oszczędność, względy ekonomiczne.

6.1.3 Udział w zorganizowanych formach aktywności ekologicznej

Organizacje pozarządowe o charakterze ekologicznym zna 43,9% badanych studentów. Najwyższy odsetek osób, potrafiących wymienić takie organizacje wystąpił wśród studentów uniwersytetów i uczelni politechnicznych (odpowiednio 56,3% i 51,0%), a zdecydowanie najniższy – wśród studentów akademii wychowania fizycznego (jedynie 5%). Ze względu na kierunek studiów dobrą znajomością organizacji ekologicznych wyróżniają się studenci prawa – znajomość deklaruje w ich przypadku 75,0% badanych.

Spośród osób, które zadeklarowały znajomość pozarządowych organizacji ekologicznych, około 7% (30 osób) nie potrafiło dokładnie wskazać ich nazwy, ponad 80% (356 osób) wymieniło jedną organizację, natomiast 12,1% (53 osoby) wskazały co najmniej 2 organizacje. Zdecydowanie najbardziej znaną organizacją pozarządową o charakterze ekologicznym wśród badanych studentów jest Greenpeace i WWF. Inne często powtarzające się organizacje to: Zieloni, Gaja, Liga Ochrony Przyrody, PETA. Lista wszystkich wymienianych organizacji oraz liczba ich wskazań przedstawiona jest w tabeli nr 11.

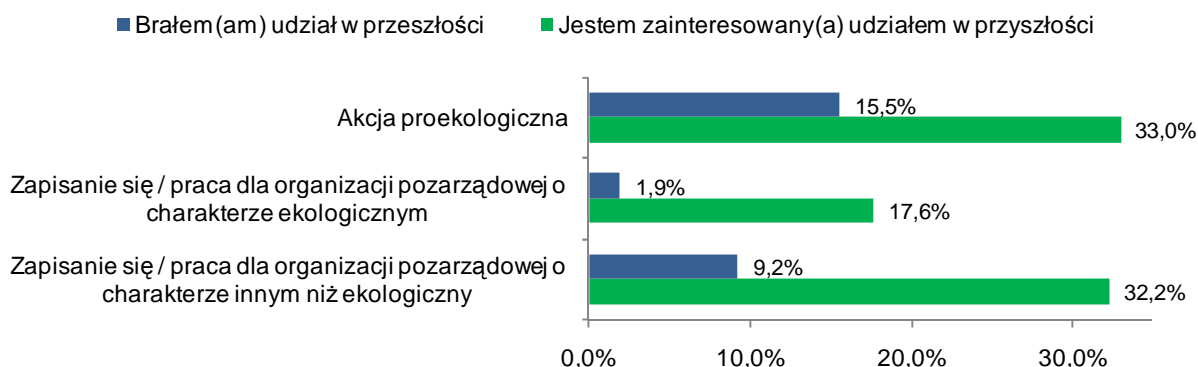
Tabela 11. Organizacje pozarządowe o charakterze ekologicznym.

Nazwa organizacji	N	Nazwa organizacji	N
Greenpeace	345	Fundacja Nasza Ziemia	1
WWF	47	Animals	1
Zieloni	29	Earth	1
Gaja	14	ONZ	1
Liga Ochrony Przyrody	8	Towarzystwo Ornitologiczne	1
PETA	5	Towarzystwo na rzecz Ziemi	1
Arka	2	Fundacja Ochrony Środowiska	1
UNESCO	2	Ruch na rzecz ochrony drzewa Bartek	1
All for planet	1	Natura 2000	1
Amnesty International	1	ProHabitet	1
BOŚ	1	Tiry na Tory	1
Ekodolina	1	Unia Europejska	1
Ekofeministki	1	EKO	1
First Earth	1	Zielone Wrota	1
Fokarium na Helu	1	Nie potrafię dokładnie wskazać	30

15,5% respondentów badania brało już udział w akcjach proekologicznych, a 33,0% wyraża potencjalne zainteresowanie udziałem w takich akcjach w przyszłości. Około 11% badanych było zapisanych/pracowało dla organizacji pozarządowych, z czego jedynie 1,9% dla organizacji pozarządowych o charakterze ekologicznym. Chęć działania w organizacjach pozarządowych wyraził co drugi badany, w tym około 18% jest zainteresowanych organizacjami o charakterze ekologicznym. Dane przedstawia rysunek nr 18.

Rysunek 18. Zainteresowanie udziałem w zorganizowanych formach aktywności ekologicznej.

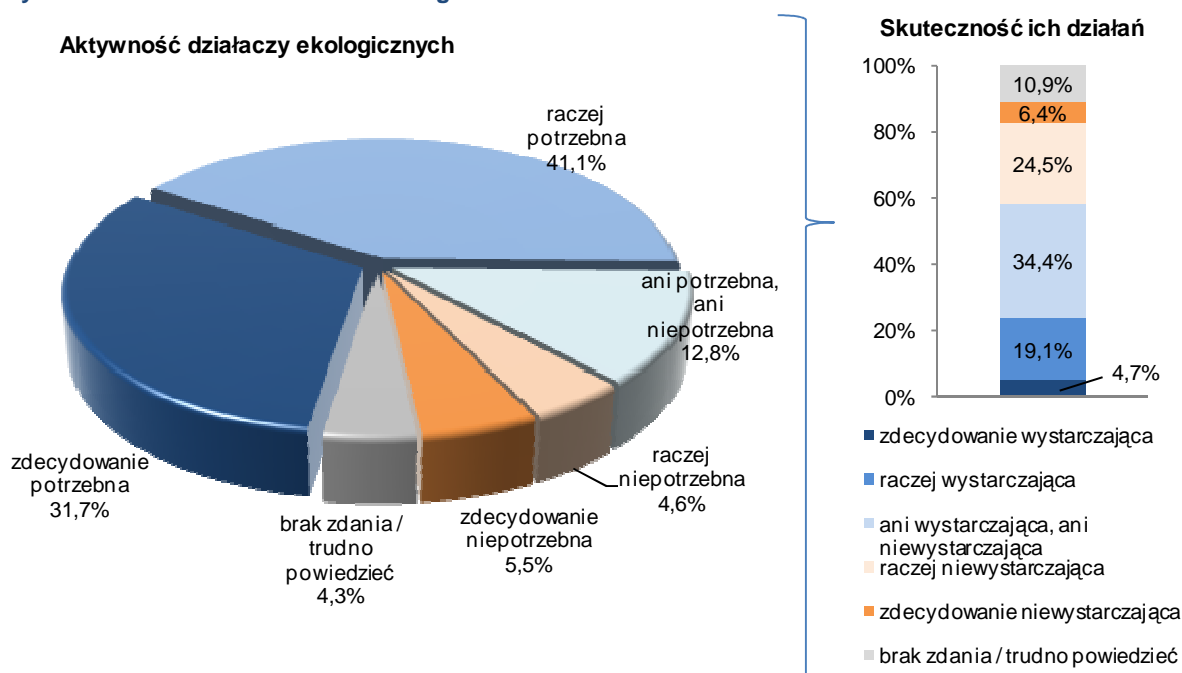
- Najczęściej w akcjach proekologicznych brali udział studenci uczelni medycznych (23,0%), natomiast największe zainteresowanie takimi akcjami wyrażali studenci uniwersytetów (43,0%).
- W podziale według kierunku studiów, najczęściej w akcjach proekologicznych uczestniczyli studenci kierunków przyrodniczych (33,0%), natomiast najrzadziej studenci kierunków sportowych i fizjoterapeutycznych (4,0%). Zainteresowanie takimi akcjami najwyższe jest wśród studentów kierunków przyrodniczych i psychologiczno-pedagogicznych (odpowiednio 60,0% i 46,4%).
- **Zainteresowanie udziałem w organizacjach pozarządowych o charakterze innym niż ekologiczny jest wyższe, niż zainteresowanie udziałem w organizacjach o charakterze ekologicznym**, w przypadku wszystkich typów uczelni i kierunków studiów.
- Najwyższy odsetek badanych studentów wyrażających zainteresowanie udziałem w organizacjach pozarządowych o charakterze ekologicznym wystąpił w akademiach wychowania fizycznego (24,0%), w pozostałych uczelniach kształtował się na poziomie od 14 do 20%.

6.1.3.1 Postrzeganie działalności ekologów

Studenci w zdecydowanej większości uważają, że działalność ekologów jest potrzebna – odpowiedzi „Raczej potrzebna” lub „Zdecydowanie potrzebna” udzieliło niemal trzy czwarte badanych. Najwyższe poparcie dla aktywności działaczy ekologicznych występuje wśród studentów uniwersytetów (ponad 80%), natomiast najniższe wśród studentów akademii wychowania fizycznego (poniżej 50%). Ze względu na kierunki studiów największy odsetek popierających działania wystąpił wśród studentów na kierunkach psychologiczno-pedagogicznych (ponad 90%) i przyrodniczych (około 87%). Natomiast odsetek osób, oceniających działalność ekologów jako niepotrzebną, najwyższy był wśród studentów uczelni politechnicznych – odpowiedzi „Raczej niepotrzebna” lub „Zdecydowanie niepotrzebna” udzieliło tam niemal 20% badanych, na innych uczelniach odsetek ten nie przekracza 11%.

Badani, którzy oceniali aktywność działaczy ekologicznych wyrazili także swoją opinię na temat ich skuteczności. **Jako wystarczającą, skuteczność ekologów ocenił co czwarty badany student**, około 35% wybrało odpowiedź „Ani wystarczająca, ani niewystarczająca”, a ponad 30% uważa omawianą działalność za niewystarczającą (w tym 6,4% „Zdecydowanie niewystarczającą”). Co dziesiąty badany nie miał zdania w tej kwestii. Opisywane dane prezentuje rysunek nr 19.

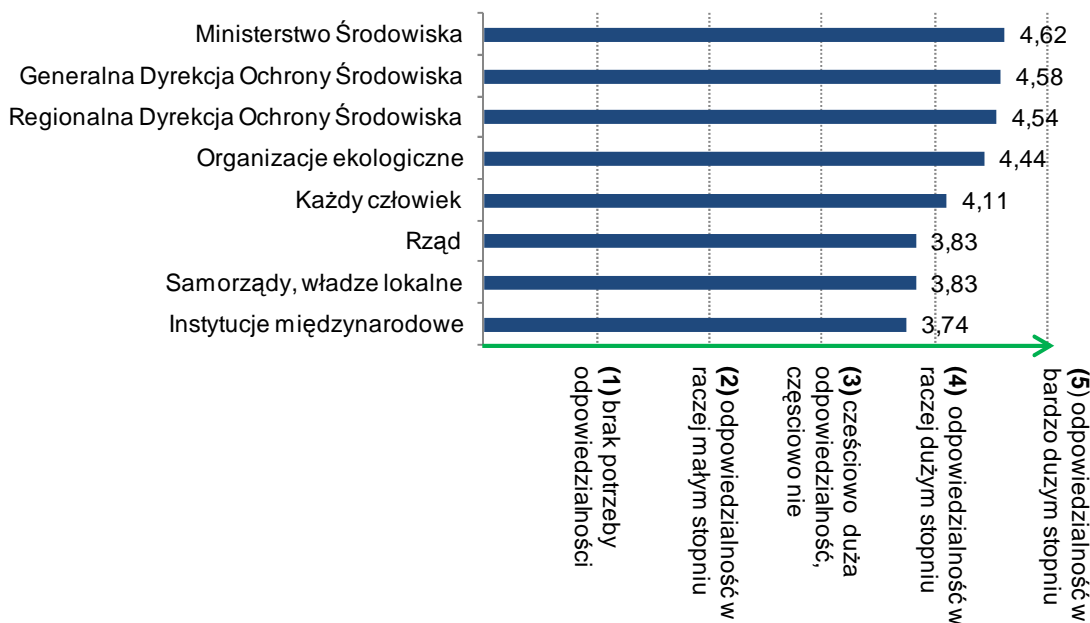
Rysunek 19. Ocena działalności ekologów.

6.1.4 Lokowanie odpowiedzialności za działania na rzecz ochrony środowiska

Badani studenci oceniali także, w jakim stopniu poszczególne podmioty powinny być odpowiedzialne za zachowanie różnorodności biologicznej w Polsce. Oceny dokonywano zgodnie ze skalą odpowiedzi od 1 do 5 o następującej interpretacji: 1 – nie musi poczuwać się do odpowiedzialności, 5 – powinien być odpowiedzialny w bardzo dużym stopniu. Najbardziej odpowiedzialnymi za zachowanie różnorodności biologicznej, według badanych studentów, podmiotami powinny być Ministerstwo Środowiska, Generalna i Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska oraz organizacje ekologiczne. Średnią ocenę odpowiedzialności powyżej 4,0 otrzymała także odpowiedź „Każdy człowiek”. Omawiane dane prezentuje rysunek nr 20.

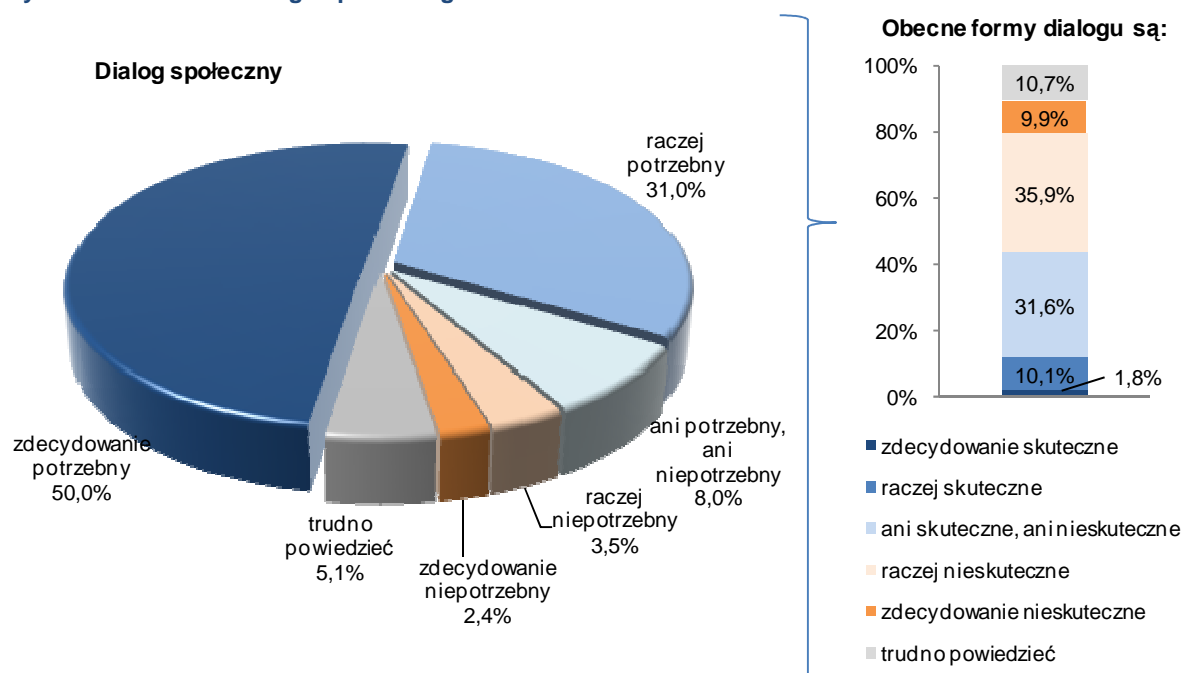
Rysunek 20. Lokowanie odpowiedzialności za działania na rzecz ochrony środowiska.

6.1.5 Postawy wobec dialogu społecznego

Większość badanych studentów, oceniając dialog społeczny podczas podejmowania decyzji proekologicznych, działań zmierzających do zrównoważonego rozwoju, uważa go za potrzebny (81,0%), w tym połowa badanych uważa, że zdecydowanie potrzebny. Jedynie niespełna 6% badanych uważa dialog za niepotrzebny. Skuteczność obecnie prowadzonego dialogu pozytywnie oceniło około 12% ankietowanych, natomiast ponad 45% uważa go za „raczej nieskuteczny” lub „zdecydowanie nieskuteczny”. Omawiane dane prezentuje rysunek nr 21.

Rysunek 21. Ocena dialogu społecznego.

Ponadto 36,2% badanych studentów jest zainteresowanych udziałem w dialogu społecznym, natomiast 19,0% nie chciałoby brać udziału w takim dialogu. Najczęściej chęć udziału wyrażali studenci uniwersytetów i uczelni medycznych (odpowiednio 44,0 i 42,0%). Brak chęci udziału w dialogu wyrażali najczęściej studenci uczelni politechnicznych (30,0%). W podziale ze względu na kierunek studiów najczęściej chęć udziału w dialogu społecznym deklarowali studenci kierunków humanistycznych (58,8%). Opisywane informacje z podziałem według typu uczelni i kierunku studiów przedstawia tabela nr 12.

Tabela 12. Zaangażowanie w dialog społeczny w związku z decyzjami proekologicznymi, działaniami na rzecz ochrony środowiska.

	„Chciał(a)bym brać aktywny udział w procesach decyzyjnych”					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Częściowo tak, częściowo nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Ogółem	10,3%	25,9%	35,0%	13,5%	5,5%	9,8%
Typ uczelni						
Uniwersytet	15,0%	29,0%	35,0%	11,0%	3,7%	6,3%
Uczelnia ekonomiczna / administracyjna	6,4%	30,3%	31,0%	15,0%	3,0%	14,3%
Politechnika	9,0%	17,5%	34,5%	19,0%	11,0%	9,0%
Uczelnia medyczna	9,0%	33,0%	33,0%	12,0%	7,0%	6,0%
Akademia wychowania fizycznego	12,0%	13,0%	50,0%	7,0%	6,0%	12,0%
Kierunek studiów						
Ekonomiczno-administracyjne	7,9%	30,7%	31,2%	14,8%	3,3%	12,1%
Medyczne	9,0%	33,0%	33,0%	12,0%	7,0%	6,0%
Politechniczne	9,0%	9,0%	9,0%	9,0%	9,0%	9,0%
Sportowo-fizjoterapeutyczne	12,0%	12,0%	12,0%	12,0%	12,0%	12,0%
Humanistyczne	20,6%	38,2%	22,1%	11,8%	4,4%	2,9%
Prawo	10,3%	20,6%	50,0%	5,9%	4,4%	8,8%
Przyrodnicze	6,7%	40,0%	26,7%	20,0%	0,0%	6,7%
Psychologiczno-pedagogiczne	15,5%	23,8%	36,9%	10,7%	2,4%	10,7%

6.2 Gotowość do zaangażowania w działania na rzecz sieci Natura 2000 w Polsce

Uzupełnieniem obrazu aktywności proekologicznej studentów jest ocena ich gotowości do zaangażowania się w działania na rzecz wdrażania sieci Natura 2000 w Polsce. Zagadnienie to poruszone było w ramach wywiadów indywidualnych. Kwestię gotowości do osobistego zaangażowania poruszono pod koniec rozmowy, po zgłębieniu zagadnień związanych z rozumieniem idei programu.

Zdecydowanie negatywnej odpowiedzi udzieliło niespełna 43% studentów. Swoją decyzję uzasadniali brakiem zainteresowania tematyką ekologii, większym znaczeniem działania na rzecz ludzi niż natury, brakiem czasu, a także brakiem wiedzy, co mogliby zrobić, aby wesprzeć sieć Natura 2000 w Polsce: *Nie, ponieważ mnie to w ogóle nie interesuje⁹²; Niestety na razie nie mogę zaangażować się w takie działania. Studia są wystarczająco pochłaniające zarówno czas jak i energię⁹³; Nie wiem na czym miałyby to polegać⁹⁴.*

Pozostali respondenci – ponad 55% badanych – z różnym stopniem zaangażowania wyrazili swoją chęć do włączenia się w akcje mające na celu wsparcie sieci Natura 2000 w Polsce. Stopień zaangażowania uzależniony jest z pewnością od czasu, którego wymagałoby takie zaangażowanie od studentów: *Myślę o tym po tym wywiadzie, ale nie wydaje mi się żebym był gotowy, brak czasu⁹⁵.* Dlatego też, badani byłby bardziej skłonni włączyć się w te działania, które nie wymagają od nich zbyt dużego nakładu czasu. Nie odbiłyby się także negatywnie na ich codziennych obowiązkach. Może mieć to przełożenie na większą chęć włączenia się w pojedyncze akcje niż w długotrwałe działania:

⁹² Studentka, lat 22, sport, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

⁹³ Student, lat 20, prawo, uniwersytet, studia dzienne.

⁹⁴ Studentka, lat 20, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

⁹⁵ Student, lat 20, gospodarka przestrzenna, uczelnia ekonomiczno – administracja, studia dzienne.

Ewentualnie w pojedyncze akcje, jednak generalnie nie mam na to tyle czasu i mnie to aż tak nie interesuje⁹⁶.

Innym istotnym elementem mającym wpływ na podjęcie decyzji o włączeniu się w działania mające na celu wsparcie sieci Natura 2000 jest wspomniana wcześniej wiedza na czym miałyby te działania polegać i jakie korzyści można odnieść włączając się nie (na ten aspekt uwagę zwróciło tylko dwóch respondentów): *To zależy od tego jakby to miało wyglądać. Jeśli odnosiłabym z tego jakieś korzyści to myślę, że tak⁹⁷.*

Dość istotna dla ochrony środowiska wydaje się opinia jednego z respondentów, który uważa, że włączanie się w działania mające na celu wsparcie sieci Natura 2000 w Polsce nie powinny polegać jedynie na wielkich i spektakularnych działaniach, ale przede wszystkim powinny skupiać się na dbałości o najbliższe otoczenie w codziennym życiu: *[...] Jeśli chodzi o samo dbanie o środowisko to powinniśmy to działać na bieżąco niezależnie od tego, czy będą to jakieś szersze inwestycje czy plany, segregacja śmieci czy dbanie o nasze najbliższe otoczenie⁹⁸.*

Jednocześnie studentów gotowych do włączenia się w działania mające na celu wsparcie sieci Natura 2000 zapytano, czy mają pomysł w jaki sposób mogli by to zrobić. Spośród uzyskanych odpowiedzi na to pytanie, najczęściej wskazywano na:

- Włączanie się w organizowaną akcję, bądź działania (udział w akcjach, protestach, manifestacjach, roznoszenie ulotek) o charakterze ekologicznym – 7 wskazań.
- Przekazywanie posiadanej wiedzy i uświadamianie innych ludzi co powinni robić jeśli chcą dbać o środowisko naturalne – 5 wskazań.
- Propagowanie wśród społeczeństwa zachowań o charakterze ekologicznym (na przykład za pomocą działań podejmowanych w Internecie) – 2 wskazania.
- Podejmowanie w codziennym życiu działań przyczyniających się do ochrony środowiska (segregacja śmieci, oszczędzanie wody, podróżowanie komunikacją miejską) – 1 wskazanie.

Nie każdy, kto deklaruje chęć wsparcia sieci Natura 2000 w Polsce ma swój pomysł jak może to zrobić. W celu zachęcenia studentów do włączania się w działania mające na celu dbanie o środowisko naturalne warto przedstawić im możliwości tych działań. Podsumowując, warto także zauważyć, iż nie występuje zależność pomiędzy kierunkiem studiów, czy typem uczelni, a powyżej omówionym wątkami.

---

⁹⁶ Student, lat 23, medycyna, uczelnia medyczna, studia dzienne.

⁹⁷ Studentka, lat 23, inżynieria środowiskowa, politechnika, studia dzienne.

⁹⁸ Studentka, lat 23, psychologia, uniwersytet, studia dzienne.

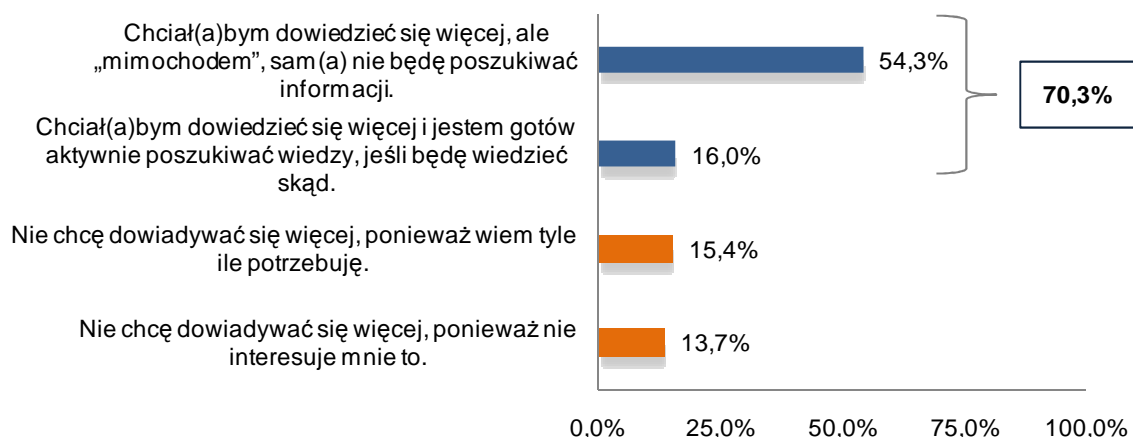

7 Potrzeby informacyjne

7.1 Stopień zainteresowania pozyskiwaniem informacji

Analizując potrzeby informacyjne studentów, na początek poproszono respondentów o określenie postawy, która jest im najbliższa dokonując oceny swojej gotowości do pogłębiania wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym na temat sieci Natura 2000. **Znaczna grupa studentów, biorących udział w badaniu (70,3%), jest zainteresowana pogłębianiem wiedzy w tym temacie, jednak w tym tylko 16,0% deklaruje gotowość do aktywnego poszukiwania wiedzy, a 54,3% preferuje postawę „chciał(a)bym dowiedzieć się więcej, ale mimochodem – sam(a) nie będę poszukiwać informacji”.** Nieco ponad 15% ankietowanych nie chce zdobywać dodatkowych informacji na temat ochrony różnorodności biologicznej, ponieważ wiedza, którą posiadają, jest w ich ocenie wystarczająca. Natomiast blisko 14% ogółu studentów, nie jest zainteresowana pogłębianiem wiedzy w tym temacie, ponieważ się nim nie interesują. Dane ilustruje rysunek nr 22.

Rysunek 22. Ocena gotowości do pogłębiania wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000.

- Największe zainteresowanie pogłębianiem wiedzy w temacie różnorodności biologicznej oraz sieci Natura 2000, wyrażali studenci uniwersytetów oraz uczelni ekonomiczno administracyjnych (odpowiednio po 76,7% oraz 73,7% wskazań), w tym w obydwu przypadkach ponad 50% wynosił udział wskazań „mimochodem”.
- Relatywnie najmniejsze zainteresowanie wyrażali studenci akademii wychowania fizycznego oraz kierunków politechnicznych (po około 60%). Najczęściej chęć pogłębiania wiedzy na temat ochrony bioróżnorodności i sieci Natura 2000, wykazują studenci kierunków przyrodniczych (93,3%). W tym jedna trzecia grupy jest gotowa aktywnie poszukiwać wiedzy, jeśli tylko będzie wiedziała, skąd ją może uzyskać zaś, a 60% chce ją zdobywać „mimochodem”.
- Gotowość do pozyskania wiedzy, pod warunkiem dowiedzenia się, skąd można ją uzyskać, w największym stopniu wykazywali studenci uczelni medycznych oraz uniwersytetów – w tym w szczególności kierunków przyrodniczych, humanistycznych oraz psychologiczno-pedagogicznych.
- Postawę „wiem tyle, ile potrzebuję” najczęściej przyjmowali studenci akademii wychowania fizycznego, brak zainteresowania omawianymi kwestiami najczęściej deklarowali natomiast studenci kierunków politechnicznych, prawa oraz kierunków medycznych.

Szczegółowe dane ilustruje tabela nr 13.

Tabela 13. Ocena gotowości do pogłębiania wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000 – odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.

	„Chciał(a)bym dowiedzieć się więcej...”		„Nie chcę dowiedzieć się więcej...”	
	... jeśli będę wiedzieć skąd	... ale mimochodem, sam(a) nie będę poszukiwać informacji	...ponieważ wiem tyle ile potrzebuję	...ponieważ nie interesuje mnie to
Ogółem	54,3%	16,0%	15,4%	13,7%
Typ uczelni				
Akademia wychowania fizycznego	11,0%	49,0%	34,0%	5,0%
Politechnika / uczelnia techniczna	11,5%	50,0%	17,5%	20,5%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	15,0%	58,7%	12,0%	13,0%
Uczelnia medyczna	21,0%	48,0%	13,0%	18,0%
Uniwersytet	20,0%	56,7%	12,0%	11,3%
Kierunek studiów				
Ekonomiczno-administracyjne	16,4%	57,5%	12,1%	12,9%
Medyczne	21,0%	48,0%	13,0%	18,0%
Politechniczne	11,5%	50,0%	17,5%	20,5%
Sportowo-fizjoterapeutyczne	11,0%	49,0%	34,0%	5,0%
Humanistyczne	19,1%	61,8%	10,3%	8,8%
Prawo	10,3%	52,9%	17,6%	19,2%
Przyrodnicze	33,3%	60,0%	0,0%	6,7%
Psychologiczno-pedagogiczne	23,8%	58,3%	10,7%	7,2%

W tabeli nie wykazano braków odpowiedzi, z tego powodu wskazania mogą nie sumować się do 100,0%.

Zagadnienia dotyczące postaw wobec pogłębiania wiedzy z zakresu ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000, zostały pogłębione w ramach wywiadów indywidualnych ze studentami.

80% respondentów wywiadów pogłębionych zadeklarowało, że chciałoby zwiększyć swój stan wiedzy dotyczącej tematyki ekologii, ochrony środowiska, w szczególności programu Natura 2000: Jak najbardziej chciałbym wiedzieć⁹⁹; Chciałbym wiedzieć więcej, bo jesteś pierwszy, który mi o tym wspomina. Jestem niedoinformowany¹⁰⁰.

Jedynie 20% respondentów wyraziło brak zainteresowania i potrzeby uzyskiwania dodatkowych informacji dotyczących ochrony środowiska i sieci Natura 2000. Swoją decyzję studenci argumentowali dwoma czynnikami:

- **Brak zainteresowania** tą tematyką, a także **brak czasu**, który można poświęcić na poszukiwanie dodatkowych informacji: *Nie chciałbym wiedzieć więcej, ponieważ nie interesuję się tą tematyką i nie mam na to czasu¹⁰¹.*
- Przekonanie, że obecny dostęp do informacji już jest wystarczający: *Raczej nie. Mam dosyć dużo źródeł przez Internet¹⁰².*

⁹⁹ Student, lat 23, stosunki międzynarodowe, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

¹⁰⁰ Student, lat 22, turystyka i rekreacja, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

¹⁰¹ Student, lat 20, pedagogika, uniwersytet, studia dzienne.

¹⁰² Student, lat 23, zarządzanie, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

Dodatkowa wiedza z pewnością mogłaby się przełożyć na podniesienie świadomości i częstszego podejmowania działań przyczyniających się do ochrony środowiska chociażby w najbliższym otoczeniu. Aby jednak uzyskać takie rezultaty, wiedza taka, w opinii respondenta powinna być przekazywana społeczeństwu w sposób ciągły, a nie tylko przy okazji realizowania pojedynczych wydarzeń, bądź projektów. Kolejną korzyścią, która może wynikać z chęci pogłębiania swojej wiedzy w zakresie ekologii, dla jednego z respondentów byłoby uzyskanie dodatkowej wiedzy o miejscach posiadających atrakcyjne walory przyrodniczo – turystyczne, co byłoby bodźcem do osobistego poznania tych miejsc.

Podobnie jak chęć przyłączenia się działań mających na celu poparcie sieci Natura 2000 w Polsce, tak i deklaracje dotyczące poszukiwania wiedzy zostały również uwarunkowane posiadaniem odpowiedniej ilości czasu. Jeden z respondentów przyznał, że wołałby aby pozyskiwanie wiedzy nie wiązało się z koniecznością osobistego zaangażowania: *Myślę, że mógłbym się dowiedzieć więcej, ale nie mam jakiegoś specjalnego "ciśnienia", żeby dowiedzieć się więcej. Bardziej wołałbym, aby [przyp. wiedza] przysła jakoś mimochodem*¹⁰³.

Studentów zapytano także, czy uważają, że powinni wiedzieć więcej temat ochrony przyrody w Polsce, w szczególności na temat sieci Natura 2000. W nawiązaniu do wyników tych rozmów można stwierdzić, że studenci **dostrzegają potrzebę pogłębiania wiedzy i świadomości w tym zakresie**. Zdecydowanej i negatywnej odpowiedzi udzielił tylko jeden respondent. Także jeden respondent przyznał, iż jego stan wiedzy jest zadowalający, a co więcej nie podejmuje działań, które mogłyby mieć negatywne konsekwencje dla środowiska naturalnego: *Nie powinnam, ja nikomu nie szkodzię, nie śmiecę, nie wypuszczam spalin, nie zgładzam różnego gatunku zwierząt*¹⁰⁴. Spośród pozostałych uzyskanych informacji wynika, że studenci czują się zobligowani po poszerzenia swojej wiedzy w zakresie ochrony środowiska: *Powinnam wiedzieć co powinno się chronić w naszym kraju. Jako Polka powinnam to wiedzieć, a nie wiem*¹⁰⁵; *Powinnam wiedzieć więcej bowiem nie mam jakiejś ogromnej wiedzy, a ważnym jest aby wiedzieć o ochronie i ekologii więcej*¹⁰⁶.

Respondenci uznali, że nie powinni być jedyną grupą społeczną, która będzie poszerzać swoją wiedzę. Problem ochrony środowiska dotyczy warunków, w jakich będą żyć przyszłe pokolenia, i jest na tyle istotny, że takie informacje powinny docierać do ogółu społeczeństwa: *Myślę, że pewnie tak bo to jednak jest dosyć ważny temat dla mieszkańców Polski. Ale jakoś się tak złożyło, że niestety jest mało informacji na ten temat ogólnodostępnej, że tak powiem - w telewizji czy coś takiego*¹⁰⁷.

7.2 Postrzeganie roli mediów w procesie edukacyjnym

Następnie zapytano uczestników wywiadów, w jaki sposób postrzegają obecną rolę mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000 oraz w zakresie zagrożeń środowiskowych.

- **Ponad połowa studentów jest zdania, że informacje przekazywane przez media są niewystarczające – w tym 43% badanych oceniło je jako raczej niewystarczające, a 12,6% jako zdecydowanie niewystarczające.** Za wystarczające informacje płynące z mediów postrzega niespełna 20% studentów, 25,1% natomiast nie opowiedziało się jednoznacznie w tej kwestii.
- **41,8% respondentów ocenia, że w przekazach medialnych dotyczących tematyki ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000, dominuje wydźwięk negatywny. O połowę mniej (18,1%) było zdania, że dominuje wydźwięk pozytywny.**

¹⁰³ Student, lat 23, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

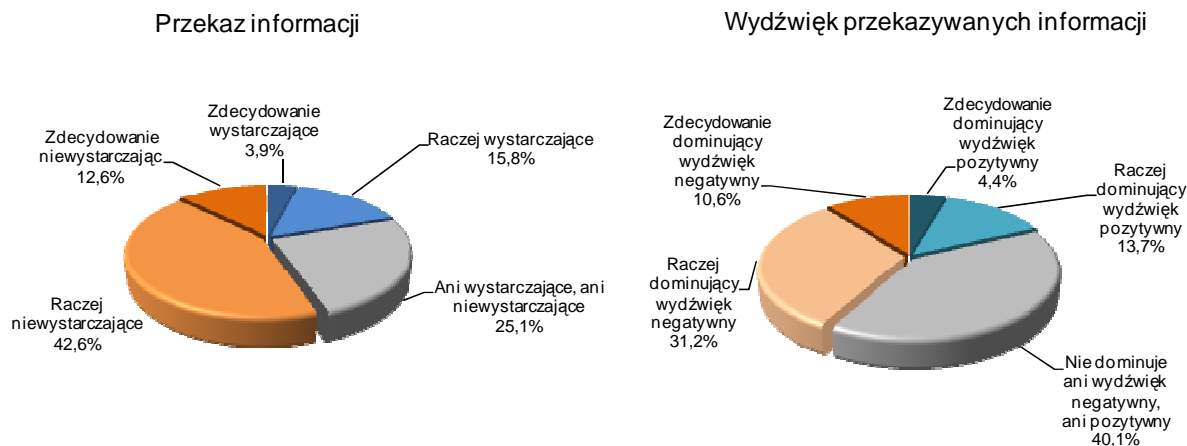
¹⁰⁴ Studentka, lat 25, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

¹⁰⁵ Studentka, lat 20, wychowanie fizyczne, akademie wychowania fizycznego, studia dzienne.

¹⁰⁶ Studentka, lat 24, kulturoznawstwo, uniwersytet, studia dzienne.

¹⁰⁷ Studentka, lat 22, finanse i rachunkowość, uczelnia ekonomiczno – administracyjna, studia dzienne.

Rysunek 23. Ocena roli mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000 oraz w zakresie zagrożeń środowiskowych.

- Przekonanie, że informacje przekazywane przez media są niewystarczające wyrażali najczęściej studenci uniwersytetów, a w następnej kolejności uczelni medycznych i ekonomiczno-administracyjnych. W podziale ze względu na kierunek studiów, za niewystarczające najczęściej uznawali informacje płynące z przekazów medialnych studenci kierunków przyrodniczych, humanistycznych, i psychologiczno-pedagogicznych.
- Na tle pozostałych respondentów wyróżniają się studenci akademii wychowania fizycznego, spośród których aż 43% odbiera rejestrowane przekazy jako pozytywne, podczas gdy wśród pozostałych studentów odsetek ten nie przekracza 20% (najwięcej wskazań „pozytywne” – studenci uniwersytetów, najmniej (10,0%) – studenci politechnik).

Tabela 14. Ocena roli mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym na temat sieci Natura 2000.

	Przekaz informacji		Wydzwięk przekazu	
	wystarczający ^a	niewystarczający ^b	Pozytywny ^c	Negatywny ^d
Ogółem	19,7%	45,2%	18,1%	41,8%
Typ uczelni				
Akademia wychowania fizycznego	34,0%	36,0%	43,0%	36,0%
Politechnika / uczelnia techniczna	21,0%	49,5%	10,0%	49,5%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	17,3%	54,7%	14,7%	54,7%
Uczelnia medyczna	19,0%	57,0%	17,0%	57,0%
Uniwersytet	16,7%	65,3%	19,0%	65,3%
Kierunek studiów				
Ekonomiczno-administracyjne	16,4%	57,3%	15,9%	41,1%
Medyczne	19,0%	57,0%	17,0%	45,0%
Politechniczne	21,0%	49,5%	10,0%	45,5%
Sportowo-fizjoterapeutyczne	34,0%	36,0%	43,0%	21,0%
Humanistyczne	16,2%	60,3%	11,8%	45,6%
Prawo	23,5%	57,4%	20,6%	51,5%
Przyrodnicze	6,7%	66,7%	20,0%	33,3%
Psychologiczno-pedagogiczne	16,7%	72,6%	21,4%	47,6%

^a-suma odpowiedzi „zdecydowanie wystarczający” i „raczej wystarczający”
^b- suma odpowiedzi „zdecydowanie niewystarczający” i „raczej niewystarczający”
^c-suma odpowiedzi „zdecydowanie pozytywny” i „raczej pozytywny”
^d-suma odpowiedzi „zdecydowanie negatywny” i „raczej negatywny”

7.3 Oczekiwania informacyjne studentów

7.3.1 Treść przekazu

Zdaniem studentów biorących udział w badaniu, w przekazach których celem jest promowanie wśród społeczeństwa zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju powinny dominować treści akcentujące bezpośredni związek człowieka i przyrody (50,8%) oraz treści akcentujące korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej dla człowieka (50,5%).

Rysunek 24. Oczekiwania studentów wobec treści, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000).

Dodatkowo 9 osób wskazało inne treści, które powinny dominować w przekazach takie jak: zagrożenie potomstwa, walki zwierząt, treści akcentujące korzyści ekonomiczno - polityczne dla państwa, brak ograniczeń względem poprawy życia człowieka.

Oczekiwania studentów względem przekazów różnią się, w zależności od profilu studiów. Zależności prezentuje tabela nr 15.

Tabela 15. Oczekiwania studentów wobec treści, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000) – rozkład odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.

	Piękno przyrody	Zanieczyszczenie środowiska	bezpośredni związek człowieka i przyrody	korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej	negatywne skutki utraty różnorodności biologicznej
Ogółem	37,0%	38,0%	50,8%	50,5%	37,5%
Typ uczelni					
Akademia wychowania fizycznego	26,0%	31,0%	52,0%	28,0%	23,0%
Politechnika / uczelnia techniczna	41,0%	39,0%	47,0%	40,0%	28,0%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	30,7%	39,7%	52,0%	55,0%	43,3%
Uczelnia medyczna	41,0%	40,0%	48,0%	62,0%	40,0%
Uniwersytet	43,0%	37,3%	52,7%	56,7%	42,0%
Kierunek studiów					
Ekonomiczno-administracyjne	34,2%	40,5%	52,6%	54,8%	43,3%
Medyczne	41,0%	40,0%	48,0%	62,0%	40,0%
Politechniczne	41,0%	39,0%	47,0%	40,0%	28,0%

	Piękno przyrody	Zanieczyszczenie środowiska	bezpośredni związek człowieka i przyrody	korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej	negatywne skutki utraty różnorodności biologicznej
Sportowo-fizjoterapeutyczne	26,0%	31,0%	52,0%	28,0%	23,0%
Humanistyczne	48,5%	26,5%	47,1%	61,8%	32,4%
Prawo	41,2%	39,7%	52,9%	54,4%	47,1%
Przyrodnicze	40,0%	33,3%	53,3%	66,7%	60,0%
Psychologiczno-pedagogiczne	34,5%	39,3%	54,8%	54,8%	41,7%

W przekazach, których celem jest informowanie o kwestiach związanych z różnorodnością biologiczną i ochroną środowiska (w tym: siecią Natura 2000) najważniejsze, zdaniem studentów, byłyby informacje:

- wyjaśniające dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna – jakie są zagrożenia (około 53% wskazań)
- jakie działania każdy może podjąć (około 53% wskazań)
- wyjaśniające dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna - jakie są korzyści (50,0%)

Znacznie mniej respondentów wskazało na wiedzę merytoryczną - około 37% ogółu lub informację jakie działania w tym temacie podejmują inne osoby. Dodatkowo 4 osoby wskazały inne treści, które powinny zostać ujęte podczas przekazu informacji związanych z różnorodnością biologiczną wymieniając: jaka jest skuteczność ochrony różnorodności w innych rejonach świata, koszty podejmowania takich praktyk, związki z kwestiami politycznymi i gospodarczymi oraz jak pogodzić ochronę środowiska z potrzebami społeczeństwa. Dane ilustruje rysunek nr 25.

Rysunek 25. Oczekiwania studentów wobec rodzaju informacji, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000).

Preferowane przekazy różnią się, w zależności od profilu studiów. Szczegółowe dane prezentuje tabela nr 16.

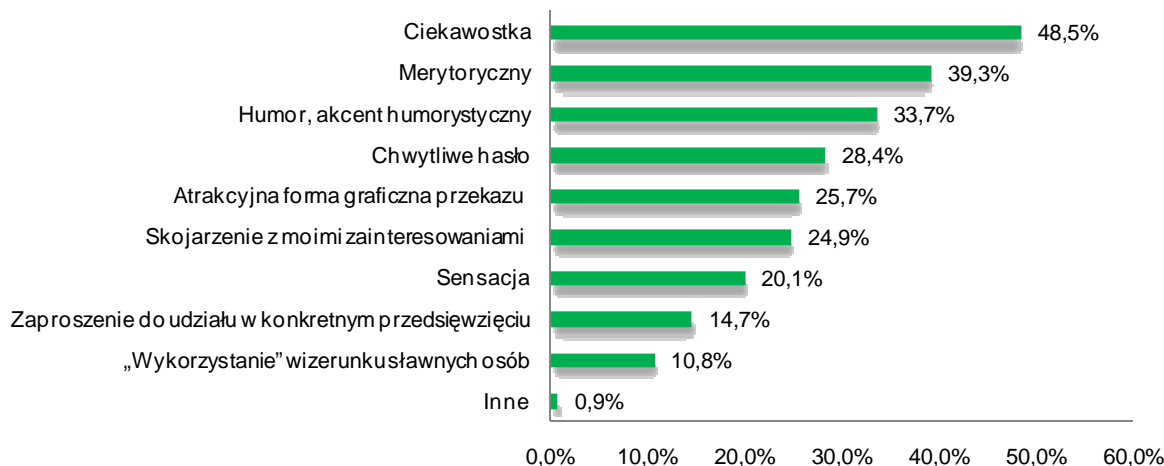
Tabela 16. Oczekiwania studentów wobec rodzaju informacji, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000) – rozkład odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.

	Wiedza merytoryczna	Jakie działania ja mogę podjąć?	Jakie działania podejmują inni?	Dlaczego ważne - zagrożenia	Dlaczego ważne - korzyści
Ogółem	36,8%	52,7%	24,5%	53,4%	50,0%
Typ uczelni					
Akademia wychowania fizycznego	32,0%	27,0%	56,0%	42,0%	25,0%
Politechnika / uczelnia techniczna	30,5%	47,0%	28,0%	49,0%	54,0%
Uczelnia ekonomiczno-administracyjna	37,3%	51,7%	16,0%	59,3%	53,0%
Uczelnia medyczna	38,0%	54,0%	20,0%	55,0%	57,0%
Uniwersytet	41,7%	65,7%	21,7%	53,7%	50,3%
Kierunek studiów					
Ekonomiczno-administracyjne	38,1%	54,2%	17,0%	59,5%	53,4%
Medyczne	38,0%	54,0%	20,0%	55,0%	57,0%
Politechniczne	30,5%	47,0%	28,0%	49,0%	54,0%
Sportowo-fizjoterapeutyczne	32,0%	27,0%	56,0%	42,0%	25,0%
Humanistyczne	51,5%	69,1%	17,6%	48,5%	35,3%
Prawo	51,5%	60,3%	29,4%	47,1%	51,5%
Przyrodnicze	33,3%	66,7%	13,3%	53,3%	46,7%
Psychologiczno-pedagogiczne	27,4%	66,7%	20,2%	58,3%	58,3%

7.3.2 Rodzaj przekazu

Studenci jako element przekazu, który w największym stopniu może sprawić że przekaz ten rzeczywiście wzbudzi ich zainteresowanie, wskazują przedstawienie go jako ciekawostki (48,5% ogółu respondentów), a w następnej kolejności informacje merytoryczne. Szczegółowe dane ilustruje rysunek nr 26.

Rysunek 26. Elementy, które mogą sprawić, że przekaz wzbudzi zainteresowanie tematem ochrony różnorodności biologicznej, w tym tematem sieci Natura 2000.

Kwestię potrzeb informacyjnych poruszono także w ramach wywiadów indywidualnych ze studentami. **Dla 70% respondentów wywiadów najistotniejsze i najbardziej oczekiwane informacje dotyczyć będą wiedzy i działań, jak oni sami mogą działać na rzecz poprawy stanu środowiska bądź nie szkodeniu mu:**

- *Informacji praktycznych, jak mógłbym sam tutaj wpływać na ochronę środowiska i pomóc w tej kwestii. Jakież łatwo przyswajalne wiadomości praktyczne¹⁰⁸.*
- *Jakiś praktycznych wskazówek, co mogę zrobić, aby chronić środowisko z perspektywy szarego człowieka mieszkającego w mieście¹⁰⁹.*

Analiza wypowiedzi powyższej grupy może sugerować, iż oczekują oni informacji, które będą bardzo praktyczne, będą jednoznaczными wskazówkami, czy swego rodzaju instruktażem. Informacje te w opinii respondentów powinny zawierać zarówno wskazówki dotyczące tego, co można robić codziennie by chronić środowisko naturalne, ale studenci chętnie pogłębialiby także swoją wiedzę na temat możliwości działań, które w znaczny sposób mogą przyczynić się do poprawy stanu środowiska naturalnego:

- *W jaki sposób poprzez łatwe, przyswajalne zachowania, na przykład zginięcie butelek i segregację śmieci, bez większego wysiłku, podjąć działania, które mogłyby być pozytywne dla ochrony środowiska w Polsce¹¹⁰.*
- *Nowych sposobów na ochronę przyrody, w obrębie własnego domu na przykład dofinansowania na budowę ogniw solarnych, bądź wiatraków, które dadzą pozyskiwanie ekologicznych źródeł energii¹¹¹.*

Pozostali respondenci uznali, że oczekują większej ilości informacji dotyczących samego problemu ochrony środowiska – dlaczego ten problem jest tak istotny, dlaczego warto włączać się w akacje i działania o charakterze proekologicznym oraz jakie płyną korzyści z ich podejmowania:

- *Powinno być więcej informacji w gazetach, mediach, powinny powstać reklamy, billboardy, które w humorystyczny i łatwo dostępny sposób będą obrazowały ten problem¹¹².*

Pojedyncze głosy dotyczyły także chęci uzyskania wiedzy o organizacjach zajmujących się ochroną środowiska, konkretnych założeniach i działaniach samego programu Natura 2000 i możliwości czynnego włączenia się w działania na rzecz jego poparcia. Również pojedynczy respondenci chcieliby uzyskać informacje o ciekawych miejscach turystycznych bądź dotyczące ochrony przyrody w parkach narodowych, co argumentowali swoimi własnymi zainteresowaniami.

7.3.3 Źródło przekazu

Studenci wskazują trzy najlepsze dla siebie źródła informacji:

- **Internet (wskazywany przez 92,3% studentów)** – przede wszystkim artykuły oraz strony tematyczne,
- **telewizja (86,0%)** – zdecydowanie przeważająca rola telewizji publicznej,
- **prasa (74,9%)** – głównie prasa codzienna oraz bezpłatna prasa codzienna.

Szczegółowe dane prezentuje rysunek nr 27.

¹⁰⁸ Student, lat 23, inżynieria środowiskowa, politechnika, studia dzienne.

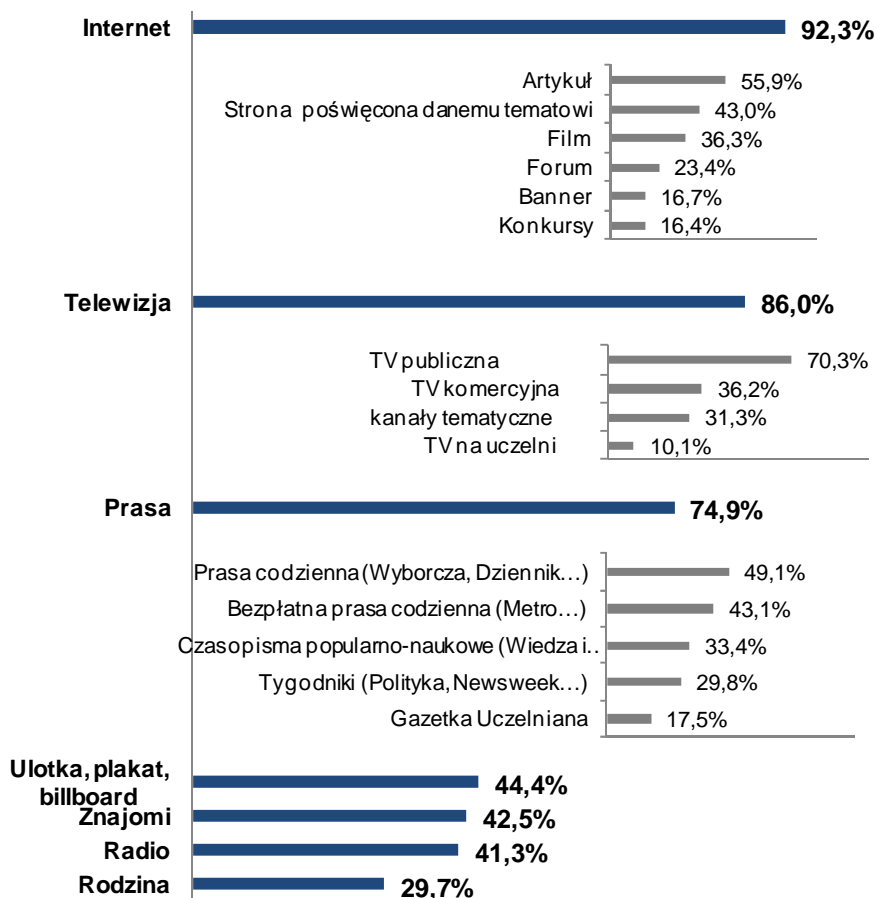
¹⁰⁹ Studentka, lat 24, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

¹¹⁰ Student, lat 23, budownictwo, politechnika, studia dzienne.

¹¹¹ Studentka, lat 19, grafika, uniwersytet, studia dzienne.

¹¹² Studentka, lat 20, wychowanie fizyczne, akademia wychowania fizycznego, studia dzienne.

Rysunek 27. Postrzeganie przez studentów najlepszych dla siebie źródeł informacji.

*Odsetek liczony względem N=1000 (ogółu badanych).
Nie wszyscy studenci precyzowali źródło informacji w obrębie głównej kategorii.*

7.3.4 Preferencje informacyjne w zależności od profilu studiów

Preferencje wobec źródeł informacji różnią się w zależności od profilu uczelni. Szczegółowe informacje zawiera tabela nr 17 i 18. Poniżej zaprezentowano najważniejsze obserwacje:

- Telewizja – najchętniej preferowana przez studentów uczelni medycznych i wychowania fizycznego, najmniej chętnie przez studentów kierunków politechnicznych oraz prawa.
- Internet – najchętniej uczelnie medyczne i uniwersytety, najmniej chętnie akademie wychowania fizycznego.
- Prasa – najchętniej studenci akademii wychowania fizycznego.
- Radio – najchętniej uczelnie ekonomiczno-administracyjne, znikome zainteresowanie wśród studentów akademii wychowania fizycznego.

Tabela 17. Preferowane źródła informacji w podziale według kierunku studiów.

Źródło	ogółem	ekonomi czek- administracyjne	medyczne	politechniczne	Sportowe/ fizjo- terapeutyczne	humanistyczne	prawo	przyrodnicze	psychologiczno -pedagogiczne
Telewizja	86,0%	88,2%	87,0%	82,5%	90,0%	82,4%	77,9%	86,7%	88,1%
TV publiczna	70,3%	65,2%	57,0%	55,5%	57,0%	52,9%	51,5%	66,7%	72,6%
TV komercyjna	32,6%	34,5%	29,0%	30,0%	21,0%	38,2%	38,2%	13,3%	25,0%
kanały tematyczne	31,3%	24,9%	35,0%	30,0%	13,0%	29,4%	30,9%	46,7%	26,2%
TV na uczelni	10,1%	10,7%	9,0%	8,0%	5,0%	14,7%	4,4%	0,0%	6,0%
Prasa	74,9%	73,7%	72,0%	68,5%	88,0%	80,9%	75,0%	73,3%	78,6%
Prasa codzienna	49,1%	37,0%	29,0%	35,5%	30,0%	39,7%	45,6%	46,7%	45,2%
Tygodniki	29,8%	22,2%	13,0%	18,0%	24,0%	36,8%	32,4%	13,3%	23,8%
Bezpłatna prasa codzienna	43,1%	32,1%	36,0%	23,0%	34,0%	35,3%	39,7%	13,3%	44,0%
Gazetka Uczelniana	17,5%	17,3%	7,0%	7,0%	15,0%	17,6%	2,9%	6,7%	20,2%
Czasopisma popularno-naukowe	33,4%	27,1%	31,0%	27,0%	6,0%	17,6%	27,9%	33,3%	28,6%
Internet	92,3%	90,7%	97,0%	92,0%	87,0%	95,6%	97,1%	93,3%	94,0%
Film	36,3%	26,3%	39,0%	38,5%	24,0%	45,6%	32,4%	33,3%	48,8%
Artykuł	55,9%	57,5%	53,0%	55,5%	19,0%	45,6%	58,8%	46,7%	53,6%
Forum	23,4%	23,0%	18,0%	20,0%	23,0%	17,6%	23,5%	26,7%	22,6%
Banner	16,7%	15,6%	17,0%	14,0%	9,0%	11,8%	17,6%	6,7%	26,2%
Strona poświęcona danemu tematowi	43,0%	41,6%	48,0%	36,0%	4,0%	47,1%	51,5%	53,3%	54,8%
Konkursy	16,4%	15,3%	10,0%	15,0%	8,0%	17,6%	14,7%	26,7%	25,0%
Radio	41,3%	50,4%	47,0%	40,5%	4,0%	39,7%	44,1%	40,0%	40,5%
Rodzina	29,7%	26,0%	27,0%	28,0%	47,0%	29,4%	23,5%	20,0%	39,3%
Znajomi	42,5%	37,5%	48,0%	35,5%	60,0%	60,3%	38,2%	20,0%	46,4%
Ulotka, plakat, billboard	44,4%	43,8%	58,0%	38,0%	46,0%	44,1%	41,2%	20,0%	51,2%

Tabela 18. Preferowane źródła informacji w podziale według typu uczelni.

Źródło	ogółem	Uczelnia ekonomiczno- administracyjna	Uczelnia medyczna	politechnika	Akademia wychowania fizycznego	uniwersytet
Telewizja	86,0%	88,7%	87,0%	82,5%	90,0%	84,0%
TV publiczna	70,3%	66,3%	57,0%	55,5%	57,0%	60,3%
TV komercyjna	32,6%	32,3%	29,0%	30,0%	21,0%	34,7%
kanały tematyczne	31,3%	24,0%	35,0%	30,0%	13,0%	29,7%
TV na uczelni	10,1%	9,7%	9,0%	8,0%	5,0%	9,3%
Prasa	74,9%	72,7%	72,0%	68,5%	88,0%	78,0%
Prasa codzienna	49,1%	33,7%	29,0%	35,5%	30,0%	45,7%
Tygodniki	29,8%	19,0%	13,0%	18,0%	24,0%	31,0%
Bezpłatna prasa codzienna	43,1%	30,3%	36,0%	23,0%	34,0%	38,7%
Gazetka Uczelniana	17,5%	16,3%	7,0%	7,0%	15,0%	15,3%
Czasopisma popularno-naukowe	33,4%	27,3%	31,0%	27,0%	6,0%	25,7%
Internet	92,3%	89,3%	97,0%	92,0%	87,0%	95,7%
Film	36,3%	24,7%	39,0%	38,5%	24,0%	40,3%
Artykuł	55,9%	55,0%	53,0%	55,5%	19,0%	56,0%
Forum	23,4%	22,0%	18,0%	20,0%	23,0%	23,0%
Banner	16,7%	14,3%	17,0%	14,0%	9,0%	19,0%
Strona poświęcona danemu tematowi	43,0%	40,3%	48,0%	36,0%	4,0%	50,7%
Konkursy	16,4%	14,0%	10,0%	15,0%	8,0%	20,3%
Radio	41,3%	48,3%	47,0%	40,5%	4,0%	45,3%
Rodzina	29,7%	24,3%	27,0%	28,0%	47,0%	31,3%
Znajomi	42,5%	33,7%	48,0%	35,5%	60,0%	48,3%
Ulotka, plakat, billboard	44,4%	41,3%	58,0%	38,0%	46,0%	46,7%

7.3.5 Motywu uczestniczenia w działaniach edukacyjnych Projektu ZRON

Na zakończenie badania, studentów poproszono o odniesienie się do propozycji udziału w trzech rodzajach działań edukacyjnych, zgodnych z działaniami przewidzianymi do realizacji w ramach projektu ZRON: obóz ekologiczny na obszarach Natura 2000, Akademia Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju, szkolenie on-line na temat sieci Natura 2000. Badani wskazywali na ile byliby zainteresowani wzięciem udziału w danym przedsięwzięciu, jak również wskazywali główne czynniki które mogłyby ich skłonić do uczestnictwa:

Obóz ekologiczny na obszarach Natura 2000:

- „Nic nie skłoniłoby mnie do wzięcia udziału” – 71,7% wskazań;
- „Nie wiem / nie potrafię wskazać” – 4,7%;
- Motywy udziału w przedsięwzięciu: atrakcyjna cena (4,3%), bezpłatny udział (2,6%), atrakcyjna oferta (2,4%), chęć brania udziału w obozie (1,4%), jestem zainteresowany (1,2%), znajomi (1,2%), ciekawy program obozu (1,0%), ciekawe miejsce (0,9%), korzyści dla środowiska (0,8%), poznanie piękna przyrody (0,8%), poznanie ludzi z zainteresowaniami ekologicznymi (0,7%), wynagrodzenie za udział (0,6%), ciekawość (0,5%), wolny czas (0,5%), piękne dziewczyny (0,3%), zaproszenie (0,3%), bezpłatne uczestnictwo i dogodne terminy (0,2%), bliższe poznanie danego obszaru (0,2%), ciekawi ludzie (0,2%), ciekawie przekazana informacja (0,2%), czas wolny (0,2%), wiedza gdzie można się zapisać (0,2%), pojedyncze wskazania: atrakcyjna cena i towarzystwo, atrakcyjna cena, ciekawe zajęcia, dobre jedzenie, dogodne terminy, bezpłatnie, fajna lokalizacja, jakbym się o nim dowiedział, krótki czas trwania, ładna pogoda, ładne miejsce, brak nawiedzonych opiekunów, miła atmosfera, chęć osiągnięcia wspólnego celu, możliwości, namowa kogoś odpowiedzialnego za to, nie słyszałam o takich obozach, niska cena, możliwość malowania w plenerze, odpoczynek, odpowiednio zorganizowany czas, przekonanie, że cel działań byłby warty osiągnięcia, przyjemna atmosfera, ciekawe zajęcia i poruszane zagadnienia, survival, szkolenie, uprawnienia dodatkowe, środki promocyjne, przyroda, to jest dobre dla dzieci, wygranie konkursu, zainteresowania, zajęcia z ekologii, zaświadczenie.

Akademia Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju:

- „Nic nie skłoniłoby mnie do wzięcia udziału” – 74,4%;
- „Nie wiem / nie potrafię wskazać” – 5,0%;
- Motywy udziału w przedsięwzięciu: atrakcyjny program (4,4%), możliwość rozwoju i zdobycia wiedzy (1,8%), jestem zainteresowany (1,7%), bezpłatny udział (1,6%), wynagrodzenie finansowe (1,4%), atrakcyjna cena (0,9%), informacja (0,9%), znajomi, którzy wzięliby udział ze mną (0,7%), poznanie ciekawych ludzi (0,6%), certyfikat \zaświadczenie (0,5%), korzyści które mógłbym uzyskać (0,5%), reklamy (0,5%), otrzymanie zaproszenia (0,4%), bliskość miejsca zamieszkania (0,3%), ciekawa lokalizacja (0,2%), gadżety (0,2%), miejsce odbywania się (0,2%), nagrody (0,2%), sama możliwość warsztatu (0,2%), właściwy termin (0,2%), wolny czas (0,2%), pojedyncze wskazania: brak opłat, ciekawe ogłoszenie, ciekawe spędzanie wolnego czasu, dobrze wyszkolona kadra fachowców, dogodny termin, pokaz filmów, grupa osób z uczelni, gwarancja prowadzenia ich przez wykwalifikowaną kadrę, konkretne zagadnienie, miła atmosfera, możliwości, możliwość rozmów z przedstawicielami osobiście, namowa kogoś odpowiedzialnego za to pokazanie najważniejszych punktów projektu szczegółowo, potrzeba udziału, powiązanie z kierunkiem studiów, poznanie nowych ludzi, zdobycie wiedzy, poszerzenie świadomości ekologicznej, prestiż spotkania, przydatność szkolenia, rozmowa z menadżerami, rozwój własny, certyfikat po zakończeniu, bezpłatność warsztatów, odpowiedni czas i miejsce, słodczyce, tematyka związana z budownictwem, warsztaty na uczelni, warsztaty dla dzieci, wygranie konkursu, zaproszone osoby, interesująca tematyka spotkań, propozycje konkretnych działań, zawieranie znajomości pomocnych przy znalezieniu pracy, znane osoby, związek z moją pracą, zwolnienie z zajęć.

Szkolenie on-line na temat sieci Natura 2000:

- „Nic nie skłoniłoby mnie do wzięcia udziału” – 78,8% wskazań;
- „Nie wiem / nie potrafię wskazać” – 4,9%;
- Motywy udziału w przedsięwzięciu: atrakcyjna forma (1,6%), czas trwania (1,6%), dobra reklama i opis szkolenia (1,3%), jestem zainteresowany (1,3%), łatwość dostępu do szkolenia (1,3%), chęć wzięcia udziału (1,1%), bezpłatny dostęp (0,8%), możliwość wzięcia udziału w konkursie z nagrodami (0,7%), ciekawy temat (0,6%), pogłębienie wiedzy (0,6%), wynagrodzenie finansowe (0,5%), zaproszenie (0,4%), **certifikat stwierdzający uczestnictwo (0,3%)**, łatwość i szybkość nauki (0,3%), e-mail (0,2%), skuteczne reklamy (0,2%), wygoda (0,2%), znajomi (0,2%), pojedyncze wskazania: bezpośrednie korzyści i wzrost samoświadomości, wiedzy nt. ekologii, brak czasu, ciekawe, bezpłatne, dużo wolnego czasu, chęć pogłębienia wiedzy, gdyby szkolenie było krótkie, ciekawe, merytoryczne i graficznie, informacja od znajomych, internet, TV, kampania reklamowa, certyfikat, konieczność, konkurs, korzyści, kupony, może, możliwość dalszego działania, na razie tylko ta opcja z braku czasu, ale pomyślę o wyżej wymienionych w przyszłości, na zajęciach z informatyki - żeby nie było zajęć, namowa kogoś odpowiedzialnego za to, nuda, ocena, politycy, przydatność w życiu, przystępne szkolenie, sprawdzenie własnej wiedzy, szata graficzna, to, że mogę na to uczęszczać nie wychodząc z domu, udostępnienie większej ilości informacji na temat sieci Natura 2000, udział innych osób, uzyskanie merytorycznych informacji o programie, wyższe ideały, z braku laku, związek z moją pracą.

Poziom zainteresowania udziałem w poszczególnych działaniach edukacyjnych Projektu nie jest wysoki. Z jednej strony, studenci oceniali w niniejszym badaniu przedsięwzięcie jak dotąd teoretyczne, znane im wyłącznie z nazwy, toteż wyrażane poparcie zależało w dużym stopniu od skojarzeń respondenta z nazwą przedsięwzięcia, nie podpartych rzeczywistą wiedzą na temat jego konkretnych założeń. Dostarczenie dobrej informacji na temat planowanych przedsięwzięć może zaowocować większym zainteresowaniem. Z drugiej strony, **otrzymane wyniki są spójne z zarysowaną w badaniu postawą studentów, charakteryzującą się potencjalnym zainteresowaniem, jednak niską gotowością do aktywnego zgłębiania wiedzy w tym zakresie** – jak wykazały wyniki poprzedniej części badania, na około 70% osób deklarujących chęć pogłębienia wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym na temat sieci Natura 2000, aż 54% wskazało, że wolałyby aby wiedza przyszła do nich „mimoходом”, a często wskazywanym przez studentów powodem niepodejmowania działań na rzecz ochrony środowiska był brak czasu. Tym bardziej wskazane jest zatem skoncentrowanie się na promowaniu tych działań poprzez odwołanie do wykazanych w badaniu najsilniejszych motywatorów uczestnictwa.

8 Segmentacja grupy docelowej

Analizując wypowiedzi badanych studentów ze względu na wybrane kryteria, można zauważyć rysujące się zależności, które pozwalają dokładniej scharakteryzować grupę docelową uczestników.

Głównym kryterium zainteresowania był **profil kształcenia**. Ze względu na to kryterium, niemal każda grupa studentów przedstawia się inaczej:

- Grupa o relatywnie wysokiej świadomości w zakresie idei Natura 2000 – studenci uniwersytetów oraz uczelni ekonomicznych. Grupa ta charakteryzuje się dość dobrą znajomością kluczowych pojęć ekologicznych („zrównoważony rozwój”, „różnorodność biologiczna”), wysoką świadomością w kwestii umiejscowienia problemu utraty różnorodności biologicznej w równym stopniu w odniesieniu do Polski jak i Europy, stosunkowo wysokim poziomem akceptacji dla zasady zrównoważonego rozwoju i stosunkowo wysoką stycznością z nazwą programu Natura 2000. Studenci uniwersytetów najczęściej także, na tle pozostałych grup, dostrzegali zalety i szanse wynikające z objęcia danego obszaru siecią Natura 2000. W obydwu grupach podobnie postrzegano główne bariery przed podejmowaniem większej aktywności na rzecz ochrony środowiska – brakiem czasu.
- Grupa relatywnie wysokiej świadomości w zakresie kluczowych pojęć ekologicznych i korzyści z wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju, jednak z pesymistycznym nastawieniem wobec możliwości oraz obecnego stopnia jej realizacji – studenci kierunków medycznych. Zarazem w grupie tej wystąpiła niska styczność z terminem Natura 2000.
- Grupa o relatywnie niskim poziomie wiedzy (niska znajomość kluczowych pojęć), o niewielkiej świadomości znaczenia problemu utraty różnorodności biologicznej, relatywnie wysokim stopniu błędnego rozumienia głównego celu ustanawiania obszarów Natura 2000. Zarazem wysoki poziom styczności z nazwą projektu Natura 2000, lecz w znacznym stopniu postrzeganie programu negatywnie - studenci politechnik.
- Grupa o relatywnie niskim poziomie wiedzy i świadomości ekologicznej (niska znajomość kluczowych pojęć, większe niż wśród pozostałych studentów przekonanie, że wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju nie musi wiązać się z konfliktami, przekonanie ze obecnie zasada ta jest realizowana w wystarczającym stopniu), zarazem o niskiej styczności z nazwą programu Natura 2000 oraz o najniższym na tle pozostałych grup respondentów stopniu poprawnego rozumienia głównego celu ustanawiania obszarów Natura 2000, jednak o wysokim deklarowanym poziomie akceptacji dla założeń sieci – studenci akademii wychowania fizycznego.

Analiza danych w podziale według **płci** pokazuje, że nie ma wyraźnych różnic w poziomie wiedzy i świadomości ekologicznej obu płci, nieco różnią się postawy wobec programu Natura 2000 – kobiety przy niższej ogólnej styczności z nazwą programu bardziej skłonne są wyrazić akceptację dla niego, w większym stopniu popierają także zasadę zrównoważonego rozwoju.

Nie rysują się wyraźne zależności w poziomie wiedzy i świadomości ekologicznej czy akceptacji dla zrównoważonego rozwoju, lub świadomości co do możliwości podjęcia w przyszłości pracy w zawodzie zgodnym z kierunkiem studiów, które byłyby związane z **rokiem studiów**. Można jedynie zauważyć, że studenci rocznika IV relatywnie częściej niż pozostali wskazują ze słyszeli o sytuacji konfliktowej związanej z Natura 2000 i zarazem wyrażają wobec programu relatywnie najniższe poparcie.

Szczegółowe zestawienia odpowiedzi na wszystkie pytania ankiety w podziale według danych merytorycznych zawiera Aneks do raportu.

9 Zarządzanie i organizacja projektu ZRON

Zagadnienia związane z zarządzaniem projektem „Złap Równowagę, Odkryj Naturę” oraz analiza założeń, które legły u podstaw jego realizacji stanowiły temat wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

9.1 Spójność działań podejmowanych w projekcie z jego założeniami

W nawiązaniu do słów autorek projektu, **głównym celem realizacji projektu jest budowanie pozytywnego wizerunku sieci Natura 2000 w Polsce**, przy czym główną grupę docelową odbiorców podejmowanych działań stanowią studenci. O wyborze grupy docelowej zdecydowało kilka czynników:

- Studenci jako grupa docelowa byli dotychczas pomijani w kampaniach edukacyjnych. Do tej pory nie pojawił się jeszcze żaden projekt tego typu skierowany do studentów.
- Temat natury wśród młodych jest ważny i – jak twierdzą autorki projektu – nie tylko studenci kierunków związanych z ochroną środowiska mogą skorzystać na pogłębieniu swojej wiedzy na ten temat. Ochrona środowiska często kojarzona jest z oszczędzaniem wody i energii elektrycznej, a autorzy projektu widzą potrzebę pogłębienia wiedzy na ten temat i zbudowania pozytywnego nastawienia młodych ludzi do tego tematu.
- Studenci stanowią grupę, która w niedługim czasie wejdzie na rynek pracy i tym samym będzie mieć wpływ na zagadnienia związane z programem Natura 2000, z oceną wpływu na środowisko.

Dotarcie do grupy docelowej zamierzone jest poprzez wykorzystanie dwóch typów działań: edukacyjnych oraz informacyjno-promocyjnych. Odnosząc się do części edukacyjnej, autorki projektu w trakcie wywiadu wyjaśniały, że jej celem jest uświadamianie studentów poprzez aktywne uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych w ramach projektu ZRON. Akcentowały one nowoczesną i niekonwencjonalną formę zajęć, jaką jest „action learning”, czyli bezpośrednio doświadczenie, zetknięcie z problemem. Kolejną formą edukacji ma być e-learning, który będzie umożliwił zdobycie certyfikatów. Przewidziano także organizację spotkań z różnymi instytucjami, uczelniami, otoczeniem biznesu i przedstawicielami biznesu, a także plan stworzenia bazy osób zaangażowanych w tematykę zrównoważonego rozwoju i tym samym stworzenie warunków lepszego przepływu informacji. Kampania promocyjna przeprowadzana będzie głównie w kinach, prasie i Internecie – jak uzasadniają autorki projektu, wybrano te źródła, którym studenci poświęcają najwięcej czasu. Atutem projektu jest pozyskanie ambasadora, który ma spowodować, że projekt stanie się bardziej rozpoznawalny.

Założenia projektu ewoluowały w trakcie przygotowań do jego realizacji. Obecna koncepcja projektu stanowi rezultat pracy zespołu przygotowującego projekt, jak również uwzględniania wskazówek i modyfikacji, sugerowanych przez Instytucję Wdrażającą i Pośredniczącą na etapie akceptowania wniosku o dofinansowanie projektu. Z części początkowych założeń zrezygnowano – akceptacji formalnej nie uzyskał początkowy pomysł realizacji w projekcie gry symulacyjnej na uczelniach w całej Polsce. Działanie to mogłoby być na obecnym etapie zbyt trudne do realizacji, ze względu na jego bardzo innowacyjny charakter. Końcowym pomysłem było przeprowadzenie e-learningu oraz zatrudnienie „ambasadora”, jednak autorki projektu nie wykluczają powrotu do pomysłu realizacji koncepcji gry symulacyjnej w przyszłości, przy okazji innych działań.

Oczekiwane rezultaty projektu są bardzo ambitne:

- Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej studentów (w szczególności na temat Natura 2000) o min. 20% wśród min. 500 tys. studentów w Polsce do 31.12.2012 r. w porównaniu z 2010 r.
- Zapewnienie dostępu do informacji nt. idei zrównoważonego rozwoju oraz Natura 2000 dla młodych ludzi (18-25 lat), w szczególności młodzieży studiującej.
- Zwiększenie poziomu akceptacji dla idei Natura 2000 wśród studentów o min. 1 poziom na skali nastawienia od bardzo negatywnego do bardzo pozytywnego.

- Wzrost powszechności prezentowania postaw proekologicznych wśród studentów objętych działaniami w projekcie o min. 20% - kreowanie mody na ekologię wśród młodych ludzi (18-25 lat).

W nawiązaniu do wypowiedzi autorek projektu, jego rezultaty zostały ustalone na poziomie bardzo ambitnym, jednak możliwym do osiągnięcia, dzięki dobremu zaplanowaniu działań i kanałów komunikacji z grupą docelową. Dużym atutem jest pozyskanie ambasadora. Z przeprowadzonej rozmowy wynika, że istnieją duże szanse **na trwałość** rezultatów projektu, chociażby w postaci powołanej do życia Akademii Menedżerów Zrównoważonego Rozwoju. Pomysłodawcom projektu najbardziej jednak zależy **na trwałym zakorzenieniu się w przestrzeni społecznej tematyki zrównoważonego rozwoju**.

9.2 Zaplecze do realizacji projektu

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska jest instytucją stosunkowo niedługo działającą, ale posiadającą już pewne doświadczenia i potencjał do realizacji tego typu działań. Przed przystąpieniem do realizacji projektu ZRON poczyniono rozpoznanie możliwości w zakresie współpracy z różnymi podmiotami, ich wizerunku i doświadczenia, którym mogłyby wspierać projekt.

Projekt skierowany do studentów wpisuje się w szersze działania, które poprzez odpowiednią komunikację społeczną dążą do budowania w Polsce wizerunku tematyki Natury 2000. Ponieważ nie ma możliwości przeprowadzenia jednej, ogólnopolskiej kampanii, postanowiono skierowywać kolejne projekty do kolejnych grup docelowych. Pomysłodawczyni projektu „Złap Równowagę, Odkryj Naturę” przyznają, że pomimo różnic w sposobie realizacji projekty mają wiele części wspólnych. Oddziaływanie poszczególnych projektów uzupełnia się, tworząc efekt synergii, a doświadczenie oraz kontakty zdobyte przy okazji jednego z nich, są przydatne dla realizacji pozostałych.

9.3 Bariery i problemy w realizacji projektu

W trakcie wywiadów pogłębionych wskazano na następujące problemy, które mogą stanowić zagrożenie dla realizacji projektu:

- Nieprzewidziane okoliczności, w jakiś sposób związane ze środowiskiem naturalnym, które skutkują głośnym oddźwiękiem w mediach. Wszelkie nietypowe okoliczności, które skupiają uwagę mediów, wytwarzają niekorzystny klimat dla odbioru projektu, sprzyjając radykalizacji opinii i poglądów. Dla prawidłowego odbioru projektu, niezbędne jest zapewnienie właściwej przestrzeni medialnej – „przestrzeni” dla swobodnego rozpowszechniania przekazu, w obiektywnej atmosferze.
- Zagrożeniem dla realizacji projektu może być – paradoksalnie – zbytne zaangażowanie niektórych działaczy ekologicznych. Niekorzystna byłaby sytuacja, w której projekt ZRON zostałby w świadomości społecznej skojarzony z działalnością radykalną lub kontrowersyjną.
- Powodzenie projektu w dużym stopniu zależy od jakości współpracy z wyłonionymi wykonawcami zewnętrznymi poszczególnych zadań, w szczególności podmiotem odpowiedzialnym za realizację kampanii promocyjnej.
- Procedury finansowania i realizacji działań. Monitoring zewnętrzny i wewnętrzny wymaga stosowania się do wszystkich procedur i przepisów. Długość trwania niektórych procedur jest barierą, której nie da się w żaden sposób ominąć.

Część wskazanych czynników nie jest zależna od woli lub działań organizatorów projektu. Pomijając czynniki losowe, do okoliczności, które mogą wystąpić, organizatorzy starannie się przygotowali. Bardzo ważnym czynnikiem, który zwiększa prawdopodobieństwo sukcesu projektu, jest posiadanie wykwalifikowanej, zaangażowanej i doświadczonej kadry. Działania są planowane i wyważane, tak aby zmniejszyć ryzyko wystąpienia niewłaściwego odbioru w społeczeństwie. Starannie budowane są dobre relacje z innymi instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie projektu, w tym szczególną rolę odgrywa właściwe budowanie relacji z mediami.

10 Analiza SWOT dla projektu ZRON

Analiza SWOT w swoim założeniu wskazać ma mocne oraz słabe strony projektu systemowego, a także szanse oraz zagrożenia dla jego realizacji. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów:

- Strengths (mocne strony),
- Weaknesses (słabe strony),
- Opportunities (szanse),
- Threats (zagrożenia).

Przeprowadzona analiza SWOT pozwala wyznaczyć potencjalną strategię działania, będzie ona obejmować identyfikację i klasyfikację czynników wewnętrznych (mocne i słabe strony) i zewnętrznych (szanse i zagrożenia) warunkujących skuteczność, użyteczność, efektywność i trwałość realizowanych w ramach projektu zadań. Zderzenie ze sobą mocnych i słabych stron z szansami i zagrożeniami pozwala określić potencjał projektu, a także możliwość osłabienia lub wzmocnienia siły oddziaływania czynników, wpływających na jakość realizowanego projektu.

Analiza prowadzona została w następujących etapach:

ETAP 1. Identyfikacja mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń projektu.

ETAP 2. Przypisanie wag zidentyfikowanym czynnikom z punktu widzenia ich wpływu na realizację projektu.

ETAP 3. Analiza SWOT „od wewnątrz do zewnątrz”:

1. Czy zidentyfikowane siły pozwolą wykorzystać szanse, które mogą wystąpić?
2. Czy zidentyfikowane słabości nie pozwolą wykorzystać pojawiających się szans?
3. Czy zidentyfikowane siły pozwolą na przewyciężenie mogących wystąpić zagrożeń?
4. Czy zidentyfikowane słabości wzmocnią siłę oddziaływania mogących wystąpić zagrożeń?

ETAP 4. Analiza TOWS „z zewnątrz do wewnątrz”:

1. Czy dane zagrożenia osłabią zidentyfikowane siły?
2. Czy dane szanse spotęgują zidentyfikowane siły?
3. Czy dane zagrożenia spotęgują występujące słabości?
4. Czy dane szanse pozwolą przewyciężyć istniejące słabości?

ETAP 5. Stworzenie macierzy strategii.

W przypadku Analizy SWOT dla projektu Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, jej podstawę stanowi analiza założeń oraz przeprowadzonych badań.

Mocne strony

1. Szeroki zakres działań – projekt „Złap Równowagę, odkryj Naturę” przewiduje realizację szeregu działań edukacyjnych oraz informacyjno-promocyjnych, co niewątpliwie jest mocną stroną. Opisuje ona również nowoczesność i innowacyjność planowanych form zajęć co umożliwia dotarcie do grupy docelowej jaką są studenci, czyli osoby młode, otwarte na nowoczesność i niekonwencjonalne działania.

2. Bezpłatność – fakt, że za udział w poszczególnych działaniach realizowanych w trakcie projektu nie trzeba płacić jest jego mocną stroną, szczególnie ważną w kontekście grupy docelowej jaką są studenci.
3. Grupa docelowa – mocną stroną projektu jest niewątpliwie określenie grupy docelowej. Studenci w przyszłej swojej pracy mogą w znacznym stopniu wpływać na różne sfery życia, podnosząc ich świadomość ekologiczną obecnie można oczekiwać, że w przyszłości będzie to procentowało podejmowanymi przez nich działaniami.
4. Nowy produkt – Natura 2000 jest stosunkowo nowym projektem realizowanym w Polsce. Nowość przeważnie związana jest z ciekawością społeczeństwa, dlatego fakt ten może się okazać mocną stroną przyciągającą dużą liczbę „ciekawskich”.
5. Instytucja realizująca – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska jako duża instytucja państwowa podnosi prestiż realizowanego projektu. Realizacja projektu przez firmy prywatne, często rodzi pytanie o celowość ich działań i chęci czerpania zysków z nich, natomiast celem instytucji państwowych nie jest zysk, tylko realizacja określonych zadań, co możemy zaliczyć do mocnych stron projektu.

Słabe strony

1. Ograniczenie grupy docelowej – zawężenie grupy docelowej do studentów jest słabą stroną projektu, ponieważ może spowodować niezadowolenie innych grup społeczeństwa (np. uczniów szkół średnich), które nie będą miały możliwości wzięcia udziału w atrakcyjnych zajęciach/działaniach skierowanych tylko do studentów.
2. Niewielkie doświadczenie - Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska jest instytucją stosunkowo niedługo działającą, pomimo, że posiada już pewne doświadczenia i potencjał do realizacji tego typu działań, to ma niewielkie doświadczenie w realizacji działań na tak dużą skalę jaka jest planowana.
3. Procedury finansowe i realizacji działań – wymienione są wśród słabych stron, ponieważ istnienie tych procedur ma wpływ na realizację projektu, a mogą one wydłużyć harmonogram i utrudnić szybkie przeprowadzenie działań i reagowanie na sytuację.
4. Trudne do zmierzenia rezultaty – do słabych stron możemy również zaliczyć trudne do zmierzenia rezultaty prowadzonych działań.
5. Poziom wskaźników docelowych – poziom wskaźników docelowych został określony na wysokim poziomie, a przy realizacji projektów dofinansowywanych z Unii Europejskiej dużą uwagę zwraca się na ich realizację. Chęć realizacji wskaźników może odbywać się kosztem jakości realizacji projektu.

Szanse

1. Duży potencjał młodych – potencjał, kreatywność, zaangażowanie w działaniu może okazać się dużą szansą podczas realizacji projektu, a grupa docelowa, którą tworzą studenci często charakteryzuje się wymienionymi cechami.
2. Potrzeba dialogu społecznego – wyniki przeprowadzonej ankiety wykazały, iż zdecydowana większość studentów uważa dialog społeczny, związany z zagadnieniami obejmującymi realizowany projekt, za potrzebny.
3. Świadomość znaczenia ochrony środowiska – duży odsetek badanych studentów ma świadomość wpływu utraty różnorodności biologicznej na przyszłość, również duży odsetek uważa, że zrównoważony rozwój jest ważny i potrzebny.
4. Poparcie dla ochrony środowiska – szansą projektu jest również wysoki odsetek badanych studentów, którzy wyrażają poparcie dla programu Natura 2000. Zdecydowana większość ankietowanych studentów widzi zalety sieci Natura 2000, a duża ich część kojarzy pojęcia „zrównoważony rozwój”, „różnorodność biologiczna” i Natura 2000.

- Świadomość działań jednostki – duża część studentów uważa, że działania jednostkowe mają wpływ na zachowanie różnorodności biologicznej.

Zagrożenia

- Brak chęci udziału w akcjach/organizacjach proekologicznych – wyniki przeprowadzonego badania wskazują na stosunkowo niewielkie zainteresowanie studentów udziałem w akcjach/organizacjach o charakterze proekologicznym, co jest zagrożeniem w realizacji projektu ponieważ może skutkować niewielkim zainteresowaniem prowadzonych działań. Dodatkowo studenci wykazują niewielkie zainteresowanie aktywnym poszukiwaniem wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym na temat Natura 2000 (wśród około 70% deklarujących chęć pozyskania wiedzy, aż 54% wskazuje że są gotowi ją pozyskać nie poprzez aktywne poszukiwanie ale „mimochodem”) – w szczególności stosunkowo niskie jest zainteresowanie studentów udziałem w działaniach edukacyjnych Projektu.
- Niepewność czynników zewnętrznych – dotyczy wystąpienia różnych zjawisk naturalnych prowadzących do dużych zniszczeń, w tej kategorii zawierają się również działania niektórych ekologów, ich radykalizm i koncentracja na kontrowersjach. Czynniki te mogą wpłynąć bardzo negatywnie na postrzeganie działań związanych z ochroną środowiska.
- Konfliktowość zasad ochrony środowiska – przeprowadzone badania wykazały, że duży odsetek studentów uważa, iż wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju wiąże się z konfliktem, znaczna część badanych uważa także Natura 2000 za zagrożenie dla mieszkańców terenów objętych ochroną, jak również dla ogółu społeczeństwa.
- Mała skuteczność dialogu społecznego – pomimo, że studenci uważają za potrzebny dialog społeczny związany ochroną środowiska to oceniają skuteczność obecnego dialogu jako niską.
- Brak wiedzy o źródłach informacji – zagrożenie może również stanowić fakt, iż ponad jedna trzecia badanych studentów nie wie, gdzie może szukać informacji na temat Natura 2000.

Tabela 19. Analiza SWOT dla projektu „Złap Równowagę, odkryj Naturę”.

MOCNE STRONY		waga	SŁABE STRONY		waga
1. Szeroki zakres działań		0,30	1. Ograniczenie grupy docelowej		0,30
2. Bezpłatność		0,25	2. Niewielkie doświadczenie		0,25
3. Grupa docelowa		0,20	3. Procedury finansowe i realizacji działań		0,20
4. Nowy produkt		0,15	4. Trudne do zmierzenia rezultaty		0,15
5. Instytucja realizująca		0,10	5. Poziom wskaźników docelowych		0,10

SZANSE		waga	ZAGROŻENIA		waga
1. Duży potencjał młodych		0,30	1. Brak chęci udziału w akcjach /organizacjach proekologicznych		0,40
2. Potrzeba dialogu społecznego		0,30	2. Niepewność czynników zewnętrznych		0,20
3. Świadomość znaczenia ochrony środowiska		0,20	3. Konfliktowość zasad ochrony środowiska		0,20
4. Poparcie dla ochrony środowiska		0,10	4. Mała skuteczność dialogu społecz-		0,15

5. Świadomość działań jednostki

0,10

nego

5. Brak wiedzy o źródłach informacji

0,05

Poniżej przeprowadzono analizę SWOT/TOWS wyznaczonych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń. W przypadku gdy występuje zależność w tabeli wpisujemy „1”, jeśli nie występuje „0”. Następnie sumujemy interakcje (zależności) w wierszach i kolumnach oraz mnożymy je przez wcześniej wyznaczone wagi, uzyskując wagi ważone. Zsumowane wagi ważone posłużą w dalszej części do stworzenia macierzy strategii.

Tabela 20. SWOT Czy zidentyfikowane siły pozwolą wykorzystać szanse, które mogą wystąpić?

mocne szanse	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	1	1	1	1	0,3	5	1,5	1
2	1	0	1	0	1	0,3	3	0,9	2
3	1	0	1	1	0	0,2	3	0,6	3
4	1	0	1	1	1	0,1	4	0,4	4
5	0	1	1	0	0	0,1	2	0,2	5
Waga	0,3	0,25	0,2	0,15	0,1				
Liczba interakcji	4	2	5	3	3		34		
Waga ważona	1,2	0,5	1	0,45	0,3			7,05	
Ranga	1	3	2	4	5				

Tabela 21. SWOT Czy zidentyfikowane siły pozwolą na przezwyciężenie mogących wystąpić zagrożeń?

mocne zagrożenia	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	1	1	0	1	0,4	4	1,6	1
2	0	0	0	0	0	0,2	0	0	4/5
3	0	0	0	0	0	0,2	0	0	4/5
4	0	1	1	0	0	0,15	2	0,3	2
5	1	1	1	0	0	0,05	3	0,15	3
Waga	0,3	0,25	0,2	0,15	0,1				
Liczba interakcji	2	3	3	0	1		18		
Waga ważona	0,6	0,75	0,6	0	0,1			4,1	
Ranga	2/3	1	2/3	5	4				

Tabela 22. SWOT Czy zidentyfikowane słabości nie pozwolą wykorzystać pojawiających się szans?

słabe szanse	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	1	1	0	0	0,3	3	0,9	1
2	1	0	0	0	0	0,3	1	0,3	2
3	0	0	0	0	0	0,2	0	0	4/5
4	0	1	1	0	0	0,1	2	0,2	3
5	0	0	0	0	0	0,1	0	0	4/5
Waga	0,3	0,25	0,2	0,15	0,1				
Liczba interakcji	2	2	2	0	0		12		

Waga ważona	0,6	0,5	0,4	0	0			2,9	
Ranga	1	2	3	4/5	4/5				

Tabela 23. SWOT Czy zidentyfikowane słabości wzmocnią siłę oddziaływania mogących wystąpić zagrożeń?

słabe zagrożenia	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	0	0	0	0	0	0,2	0	0	4/5
2	1	1	0	0	0	0,05	2	0,1	3
3	1	1	1	0	0	0,4	3	1,2	2
4	0	0	0	0	0	0,2	0	0	4/5
5	1	0	0	0	0	0,15	1	0,15	3
Waga	0,3	0,25	0,2	0,15	0,1				
Liczba interakcji	3	2	1	0	0		12		
Waga ważona	0,9	0,5	0,2	0	0			3,05	
Ranga	1	2	3	4/5	4/5				

Tabela 24. TOWS Czy dane szanse spotęgają zidentyfikowane siły?

szanse mocne	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	1	1	1	0	0,3	4	1,2	1
2	1	0	0	0	1	0,25	2	0,5	2
3	1	0	0	0	0	0,2	1	0,2	4
4	1	0	1	1	0	0,15	3	0,45	3
5	0	0	0	0	0	0,1	0	0	5
Waga	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1				
Liczba interakcji	4	1	2	2	1		20		
Waga ważona	1,2	0,3	0,4	0,2	0,1			4,55	
Ranga	1	4	2/3	2/3	5				

Tabela 25. TOWS Czy dane szanse pozwolą przewyciężyć istniejące słabości?

szanse słabe	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	0	1	0	0	0,3	2	0,6	2
2	1	0	0	1	1	0,25	3	0,75	1
3	0	0	0	0	0	0,2	0	0	5
4	1	0	0	1	0	0,15	2	0,3	3
5	1	0	0	1	0	0,1	2	0,2	4
Waga	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1				
Liczba interakcji	4	0	1	3	1		18		
Waga ważona	1,2	0	0,2	0,3	0,1			3,65	
Ranga	1	5	3	2	4				

Tabela 26. TOWS Czy dane zagrożenia osłabiają zidentyfikowane siły?

zagrożenia mocne	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	0	0	1	1	0,3	3	0,9	1
2	0	0	0	0	1	0,25	1	0,25	4
3	1	1	0	0	0	0,2	2	0,4	2
4	0	1	1	0	0	0,15	2	0,3	3
5	0	1	1	0	0	0,1	2	0,2	5
Waga	0,4	0,2	0,2	0,15	0,05				
Liczba interakcji	2	3	2	1	2		20		
Waga ważona	0,8	0,6	0,4	0,15	0,1			4,1	
Ranga	1	2	3	4	5				

Tabela 27. TOWS Czy dane zagrożenia spotęgują występujące słabości?

zagrożenia słabe	1	2	3	4	5	Waga	Liczba interakcji	Waga ważona	Ranga
1	1	1	1	1	0	0,3	4	1,2	1
2	0	0	0	0	1	0,25	1	0,25	3
3	1	0	0	0	0	0,2	1	0,2	4
4	1	0	0	0	0	0,15	1	0,15	5
5	1	0	1	1	0	0,1	3	0,3	2
Waga	0,2	0,05	0,4	0,2	0,15				
Liczba interakcji	4	1	2	2	1		20		
Waga ważona	0,8	0,05	0,8	0,4	0,15			4,35	
Ranga	1/2	5	1/2	3	4				

Na podstawie przeprowadzonej analizy tworzymy macierz strategii i wyznaczamy strategię, która najbardziej odpowiada dla projektu „Złap Równowagę, odkryj Naturę”, z punktu widzenia wyznaczonych szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron. Macierz strategii, w której wpisano zsumowane z analizy SWOT oraz TOWS wagi i interakcje przedstawia tabela nr 26.

Tabela 28. Macierz strategii.

	Szanse	Zagrożenia
Mocne strony	Strategia agresywna SWOT/TOWS: Liczba interakcji: 54 Ważona waga: 11,6	Strategia konserwatywna SWOT/TOWS: Liczba interakcji: 38 Ważona waga: 8,2
Słabe strony	Strategia konkurencyjna SWOT/TOWS: Liczba interakcji: 30 Ważona waga: 6,55	Strategia defensywna SWOT/TOWS: Liczba interakcji: 32 Ważona waga: 7,4

Uzyskane sumy zbiorcze po przeprowadzeniu analizy SWOT/TOWS wskazują, że przy zdefiniowanej konfiguracji czynników zewnętrznych i wewnętrznych oraz ustalonym systemie wag najbardziej pożądanym wariantem działania dla omawianego projektu jest przyjęcie **strategii agresywnej**. Strategia agresywna, zwana także strategią maxi-maxi, dotyczy przypadków, w których przeważają mocne strony nad słabymi oraz szanse w otoczeniu. Polega na silnej ekspansji, poprzez **maksymalne wykorzystanie efektu synergii występującego między silnymi stronami i szansami generowanymi**

przez otoczenie. Z analizy odpowiednich tabel wynika, że podstawowymi silnymi stronami są: **szero-ki zakres działań** oraz ich **bezpłatność**. Inwestowanie w te dwa obszary w zdecydowany sposób pozwoli na wykorzystanie dwóch najistotniejszych szans, z punktu widzenia przyszłego sukcesu projektu, jakimi są: **duży potencjał młodych** oraz **świadomość w grupie docelowej znaczenia ochrony środowiska**.

11 Wyciąg z matrycy logicznej dla projektu ZRON

MATRYCA LOGICZNA PROJEKTU Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska „Złap Równowagę, odkryj Naturę”		Nazwa programu Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Priorytet V	
		01.11.2010	31.07.2012
Cel szerszy /strategiczny	Wskaźniki osiągnięć	Źródła weryfikacji	
Zwiększenie świadomości w zakresie potrzeby i właściwych metod ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu.	liczba przyjęć na studia na kierunki związane z ochroną środowiska liczba osób współpracujących z organizacjami pozarządowymi o charakterze ekologicznym wskaźniki świadomości i powszechności zachowań proekologicznych	bank danych GUS / uczelni wyższych raporty z badania organizacji pozarządowych o charakterze ekologicznym raporty z badania opinii (np. badanie cykliczne Instytutu na Rzecz Ekorozwoju)	
Cel bezpośredni	Wskaźniki osiągnięć	Źródła weryfikacji	Założenia
Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej w szczególności na temat Sieci Natura 2000 o minimum 20% wśród minimum 500 tyś. studentów w Polsce.	liczba uczestników obozów ekologicznych liczba uczestników Akademii Menadżerów liczba osób uczestniczących w imprezach masowych liczba osób, które zetknęły się z kampanią internetową wskaźnik poziomu wiedzy	sprawozdania / listy uczestników z obozów, Akademii Menadżerów dane organizatorów imprez informacje o ruch na stronie internetowej raporty z przeprowadzonych badań	poczucie potrzeby ochrony środowiska chęć zwiększenia wiedzy o metodach ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu
Rezultaty	Wskaźniki osiągnięć	Źródła weryfikacji	Założenia

<p>Zapewniony dostęp do informacji na temat idei zrównoważonego rozwoju oraz Natury 2000 dla młodych ludzi, w szczególności młodzieży studiującej.</p> <p>Zwiększony poziom akceptacji idei Natura 2000 wśród studentów.</p> <p>Upowszechnione prezentowanie postaw proekologicznych wśród studentów objętych działaniami w projekcie – wykreowana moda na ekologię wśród młodych ludzi (18-25 lat).</p>	<p>liczba obozów ekologicznych</p> <p>liczba edycji Akademii Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju</p> <p>liczba akcji e-mailingowych</p> <p>liczba spotów radiowych</p> <p>liczba spotów telewizyjnych</p> <p>liczba konkursów prasowych</p> <p>liczba artykułów w prasie</p> <p>liczba akcji OOH</p> <p>liczba eventów</p> <p>wskaźnik poziomu akceptacji dla założeń sieci Natura 2000</p>	<p>dokumentacja własna GDOŚ</p> <p>sprawozdania z akcji promocyjnych</p> <p>raport z przeprowadzonego badania</p>	<p>wola i motywacja studentów do działania / postaw proekologicznych</p> <p>chęć zdobycia wiedzy / informacji przez studentów na temat Natury 2000</p> <p>zrównoważony przekaz w mediach dotyczący ochrony środowiska, w szczególności Natury 2000</p>
<p>Działania</p>	<p>Zasoby/Środki</p>	<p>Koszty</p>	<p>Założenia</p>
<p>Edukacyjne:</p> <p>opracowanie i upowszechnienie certyfikowanego szkolenia on-line (e-learning) z zakresu Natury 2000</p> <p>organizacja 30 obozów ekologicznych na obszarach Natury 2000</p> <p>organizacja 2 edycji Akademii Menadżerów Zrównoważonego Rozwoju dla 24 najbardziej aktywnych społecznie studentów (każda)</p> <p>Informacyjno-promocyjne:</p>	<p>Zespół zaangażowany w projekt:</p> <p>koordynator projektu</p> <p>koordynator merytoryczny</p> <p>koordynator kampanii informacyjno-promocyjnej</p> <p>specjalista ds. promocji</p> <p>specjalista ds. monitoringu i specjalista ds. rozliczeń</p> <p>księgowy/a</p>	<p>Wartość projektu: 5,52 mln zł</p> <p>Dotacja: 4,692 mln zł</p>	<p>zainteresowanie studentów udziałem w obozach, Akademii Menadżerów</p> <p>zainteresowanie studentów szkoleniami internetowymi, grą symulacyjną</p> <p>odpowiednio wysoka oglądalność / słuchalność spotów w telewizji / radio</p> <p>wysoka skuteczność prowadzonych kampanii wśród studentów</p>

<p>kampania w Internecie</p> <p>kampania radiowa</p> <p>kampania w telewizji</p> <p>kampania prasowa</p> <p>działania OOH (out of Home) – promocja zewnętrzna (np. citilighty, wiaty przystanków, akademiki, schody, kina)</p> <p>komunikacja bezpośrednia – eventy ekologiczne: koncerty, festiwale, juwenalia, itp.</p>	<p>web designer</p>		
			<p>Warunki wstępne</p> <p>otrzymanie środków finansowych</p> <p>wybór wykonawców poszczególnych działań</p>

12 Podsumowanie

Przedmiotem niniejszej ewaluacji było dokonanie oceny możliwości wpływu realizacji Projektu na poziom wiedzy i świadomości ekologicznej (w szczególności na temat sieci Natura 2000) wśród studentów w Polsce. Badanie realizowane było z uwzględnieniem czterech głównych kryteriów ewaluacyjnych: adekwatności, skuteczności, efektywności i trwałości. Poniżej zaprezentowano podsumowanie dokonanych analiz, wraz z zestawieniem wniosków i wyłonionych w toku badania rekomendacji.

12.1 Odpowiedniość (adekwatność) Projektu

Program „Złap Równowagę, Odkryj Naturę” wpisuje się w założenia Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – oś priorytetowa V: *Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych*, cel główny - *Ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów i zmniejszania różnorodności biologicznej*. **Założenia Projektu odpowiadają na diagnozę aktualnych potrzeb i priorytetów w zakresie ochrony środowiska, sformułowane w założeniach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: *Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy sprawia, że zasoby różnorodności biologicznej i walory krajobrazowe składające się na znaczące dziedzictwo przyrodnicze naszego kraju, są narażone na postępującą degradację [...] Ponadto wiedza społeczeństwa na temat wpływu działalności człowieka na stan środowiska naturalnego jest w dalszym ciągu niewystarczająca. Dlatego też istnieje duża potrzeba jej pogłębiania, w tym kształtowania zachowań proekologicznych i umacniania pozytywnych emocjonalnych postaw wobec środowiska naturalnego***¹¹³. Oddziaływanie Projektu obejmuje cały kraj.

Jak wskazują wyniki niniejszego badania, studenci, z racji dobrego dostępu do informacji, posiadają styczność z kluczowymi terminami takimi jak różnorodność biologiczna, zrównoważony rozwój, jednak ich wiedza i zrozumienie są powierzchowne. Niepokojący jest również fakt, że dla znacznej części studentów zagrożenie ze strony utraty różnorodności biologicznej stanowi odległą, nie związaną z ich codziennością i teraźniejszością perspektywę – gdyż z takim postrzeganiem problemu, maleje gotowość do osobistego zaangażowania się w różnego typu działania na rzecz poprawy sytuacji. Tymczasem studenci, jako grupa która niedługo wejdzie na rynek pracy, będą mogli mieć rzeczywisty wpływ na ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów i zmniejszania różnorodności biologicznej, w szczególności na wdrażanie programu Natura 2000 w Polsce – istnieje zatem szczególna potrzeba kształtowania świadomości i postaw tej grupy docelowej. **Powyższe obserwacje potwierdzają adekwatność doboru grupy docelowej oraz sformułowania celów Projektu.**

Studenci stanowią grupę społeczną, która ma styczność i docenia różnorodne źródła informacji. W rankingu najlepszych źródeł informacji dominują: Internet (artykuły, strony tematyczne), telewizja (głównie publiczna), prasa (przeważnie prasa codzienna, bezpłatna prasa codzienna). Wyniki badania potwierdzają również, że studenci w znacznym stopniu (około 45%) przyswajają przekazy rozpowszechniane za pomocą plakatów, ulotek i billboardów, dużą rolę odgrywa także radio. **Tym samym, odpowiednie jest założenie Projektu że w ramach prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych wykorzystane zostaną różnorodne formy przekazu, jako trafny należy również ocenić ich wybór.** Stosunkowo niewielka, wobec stopnia preferowania tego kanału jako dobrego dla siebie źródła informacji, jest skala wykorzystania w ramach działań informacyjno-promocyjnych telewizji (nie jest ona jednak pominięta), jednak wobec różnorodności wszystkich wykorzystanych form i szacowanego w badaniu zainteresowania studentów nimi, skuteczność dotarcia z przekazem powinna przy obecnych założeniach okazać się wystarczająca.

Badanie dostarczyło również informacji na temat treści przekazów wykorzystanych w kampanii informacyjnej, o największym stopniu adekwatności wobec danej grupy docelowej:

- W przekazach których celem jest promowanie wśród społeczeństwa zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju powinny dominować treści akcentujące bezpośredni związek człowieka i przyrody oraz treści akcentujące korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej dla człowieka;

¹¹³ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013.

- W przekazach, których celem jest informowanie o kwestiach związanych z różnorodnością biologiczną i ochroną środowiska (w tym: siecią Natura 2000) najważniejsze, zdaniem studentów, byłyby informacje: wyjaśniające dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna – jakie są zagrożenia (w dalszej kolejności – jakie są szanse) oraz jakie działania każdy może podjąć.

Szacowane w badaniu zainteresowanie studentów udziałem w działaniach edukacyjnych Projektu nie jest wysokie (nie przekracza 30%). Biorąc jednak pod uwagę, że we wcześniejszej części badania jedynie około 15% ogółu badanych studentów wyraziło pogląd, że są gotowi aktywnie poszukiwać wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w szczególności Natura 2000, jeśli będą wiedzieć, skąd, na podstawie skali wyrażonego zainteresowania można ocenić, że **dobór działań edukacyjnych również był trafny**. Aby zwiększyć zainteresowanie udziałem w działaniach edukacyjnych, istotne będzie dostarczenie studentom dobrej informacji na temat planowanych przedsięwzięć oraz skoncentrowanie się na promowaniu tych działań poprzez odwołanie do wykazanych w badaniu najsilniejszych motywatorów uczestnictwa. Badanie pokazało, że istotnym elementem, który powinni docenić studenci, będzie zwłaszcza fakt możliwości darmowego udziału w przedsięwzięciu.

12.2 Skuteczność, efektywność, trwałość

Skuteczność Projektu, podobnie jak jego efektywność i trwałość, będzie można ocenić dopiero po ukończeniu jego realizacji. Na obecnym etapie, badanie dostarczyło danych do sformułowania rekomendacji, które pozwolą zwiększyć stopień oddziaływania na grupę docelową poprzez bardziej precyzyjne zaplanowanie formy, treści i kanałów przekazu (skuteczność), a tym samym zwiększyć prawdopodobieństwo, że zasoby zostaną efektywnie przetworzone na rezultaty a oddziaływanie Projektu będzie trwałe.

12.3 Zestawienie wniosków i rekomendacji

- I. Studenci są grupą, która posiada szeroki dostęp do wiedzy. Korzystają z wielu źródeł informacji, toteż są wystawieni na liczne przekazy informacyjne, a co za tym idzie – łatwo do nich dotrzeć z przynajmniej hasłowym przekazem informacji.
  - **Dbłość o wykorzystanie tego potencjału w kampanii poprzez zastosowanie licznych i różnorodnych środków przekazu.**
- II. Świadomość ekologiczna studentów pokazuje, że mają oni dość powszechnie styczność z podstawowymi pojęciami, jednak nie rozumieją ich zbyt dobrze oraz przede wszystkim nie mają wytworzonego powszechnie skojarzenia, że problemy ekologiczne mają wpływ na ich życie. Tymczasem wyniki badań pozwalają podsumować, że dopiero świadomość, że ich bezpośrednio to dotyczy – mogą bezpośrednio odnieść z tego korzyści lub zagrożenia – staje się bodźcem do aktywnego zainteresowania przekazem informacyjnym, a także podjęciem działań.
  - **Dostarczenie poprzez Projekt podstawowej wiedzy z zakresu różnorodności biologicznej, zrównoważonego rozwoju, a w szczególności Natura 2000.**
  - **Staranny dobór treści i formy przekazu kampanii do potrzeb grupy docelowej tak, aby wywołać wzrost świadomości właściwego kontekstu programu Natura 2000 - że ochrona różnorodności biologicznej ma ścisły związek z nami, tu i teraz.**
- III. Motywy zainteresowania działalnością ekologiczną: poczucie odpowiedzialności (za stan przyrody), dbałość o zdrowie (świadomość związku między stanem przyrody a zdrowiem), względy ekonomiczne.
  - **Podkreślenie tych elementów w kampanii.**
- IV. Istotnym elementem mającym wpływ na podjęcie decyzji o włączeniu się w działania mające na celu wsparcie sieci Natura 2000 jest wiedza na temat założeń programu oraz pokazanie, na czym te działania miałyby polegać i jakie korzyści można odnieść włączając się nie.
  - **Zapewnienie jasnej i precyzyjnej informacji.**

- V. Wskaźnik poziomu wiedzy i świadomości studentów na temat programu Natura 2000 należy szacować na 26,3% - tyle wynosi odsetek ogółu badanych, którzy mieli styczność z nazwą programu oraz poprawnie rozumieją jego cel (jako zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy). W badaniu poddano ocenie również dodatkowe, szczegółowe kwestie związane z zakresem wiedzy na temat programu Natura 2000, jednak wskazane powyżej kryterium oceny w najbardziej trafny sposób odzwierciedla wiedzę i świadomość w przedmiotowym zakresie.

Poziom akceptacji dla idei programu Natura 2000 w skali pięciostopniowej o interpretacji: 1- nastawienie bardzo negatywne, 5-nastawienie bardzo pozytywne wykazany w badaniu wyniósł 3,84. Przy interpretacji tego wyniku należy jednak zachować ostrożność. Badanie wykazało bowiem wyraźnie, że studenci posiadają generalnie niski poziom wiedzy na temat założeń programu Natura 2000, a tym samym, oceniają swoje poparcie dla zagadnienia które trudno jest im obiektywnie ocenić.

- **Dostarczenie poprzez projekt możliwości pozyskania bazowej wiedzy na temat programu Natura 2000** – badanie wykazało luki w wiedzy na temat zasięgu terenów włączonych do sieci, znajomości dokumentów regulujących zasady ustanawiania obszarów Natura 2000, znajomości roli Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w tym zakresie.
  - **Weryfikacja wysokości zaplanowanego wskaźnika wzrostu o 1 stopień na skali 5 stopniowej poziomu akceptacji dla idei natura 2000** – wykazanie tak wysokiego wzrostu może nie być realne, z uwagi na prawdopodobieństwo że obecny poziom wiedzy może być zawyżony względem rzeczywistego.
- VI. Poziom wiedzy reprezentantów poszczególnych uczelni bardzo się różni. Najważniejsze zarysowane zależności:
- ❖ Politechniki – największa styczność z terminem „Natura 2000”, relatywnie najczęściej dostrzegają zagrożenia związane z wdrażaniem Natura 2000, zarazem najniższe poparcie dla Natura 2000; wysoka świadomość, że w ramach pracy zawodowej, będą mieć wpływ na wdrażanie Natura 2000 w Polsce;
  - ❖ Uczelnie medyczne, uniwersytety – najlepsza znajomość pojęć, największe poparcie dla zasady zrównoważonego rozwoju, relatywnie najczęściej dostrzegają wdrażanie Natura 2000 w kontekście szans i możliwości;
  - ❖ AWF – najśłabsza znajomość pojęć, najmniejsze poparcie dla zasady zrównoważonego rozwoju, zarazem najbardziej optymistyczne postrzeganie realizacji tej zasady w obecnych realiach w Polsce; relatywnie najniższe rozumienie założeń Natura 2000, jednocześnie najczęściej deklarują, że widzą możliwość pracy zawodowej związanej z Natura 2000:
    - **Dostosowanie w miarę możliwości treści przekazu do specyfiki grupy docelowej.**
- VII. Bardzo mała świadomość wśród studentów możliwości pracy zawodowej związanej z Natura 2000.
- **Uwzględnienie tego aspektu w kampanii informacyjno-promocyjnej. Połączenie kontekstowe z przyszłą pracą zawodową stanowi jeden z istotnych elementów budowania więzi z pojęciem.**
- VIII. Znaczna grupa studentów, biorących udział w badaniu jest zainteresowana pogłębianiem wiedzy w tym temacie, jednak w tym tylko 16,0% deklaruje gotowość do aktywnego poszukiwania wiedzy, a 54,3% preferuje postawę „chciał(a)bym dowiedzieć się więcej, ale mimochodem – sam(a) nie będę poszukiwać informacji”.
- **Nacisk na formy przekazu, których warunkiem skuteczności nie będzie aktywność odbiorcy.**
- IX. W przekazach których celem jest promowanie wśród społeczeństwa zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju powinny dominować

treści akcentujące bezpośredni związek człowieka i przyrody (50,8%) oraz treści akcentujące korzyści z czystego środowiska i zachowanej różnorodności biologicznej dla człowieka (50,5%).

Oczekiwania studentów względem przekazów różnią się, w zależności od profilu studiów.

W przekazach, których celem jest informowanie o kwestiach związanych z różnorodnością biologiczną i ochroną środowiska, w tym w szczególności siecią Natura 2000, najważniejsze zdaniem studentów byłyby informacje: wyjaśniające dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna – jakie są zagrożenia; jakie działania każdy może podjąć; wyjaśniające dlaczego tematyka różnorodności biologicznej jest ważna - jakie są korzyści.

Jako element przekazu, który w największym stopniu może sprawić że przekaz ten rzeczywiście wzbudzi ich zainteresowanie, studenci wskazują przedstawienie go jako ciekawostki a w następnej kolejności informacje merytoryczne.

- **Uwzględnienie tych obserwacji podczas planowania kampanii informacyjno-promocyjnej.**
- X. Stosunkowo niskie zainteresowanie udziałem w działaniach edukacyjnych Projektu.
- **Intensywna promocja działań edukacyjnych.**

13 Spis rysunków

Rysunek 1. Znajomość pojęcia „różnorodność biologiczna” wśród studentów.....	16
Rysunek 2. Postrzeganie problemu utraty różnorodności biologicznej.....	17
Rysunek 3. Postrzeganie wpływu utraty różnorodności biologicznej na własne życie respondentów.....	18
Rysunek 4. Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój” wśród studentów.....	20
Rysunek 5. Skojarzenia z terminem „zrównoważony rozwój”.....	21
Rysunek 6. Ocena stwierdzeń dotyczących zrównoważonego rozwoju.....	21
Rysunek 7. Styczność z terminem „Natura 2000” wśród studentów.....	29
Rysunek 8. Postrzeganie celu ustanawiania w Polsce obszarów „Natura 2000”.....	32
Rysunek 9. Znajomość dokumentów, regulujących zasady ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków na obszarach włączonych do sieci Natura 2000.....	33
Rysunek 10. Wiedza na temat głównego organu zarządzającego siecią Natura 2000 w Polsce.....	33
Rysunek 11. Postrzeganie szans i zagrożeń w związku z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce.....	37
Rysunek 12. Poparcie dla programu Natura 2000.....	42
Rysunek 13. Postrzeganie możliwości wpływu na rozwój sieci Natura 2000 w Polsce poprzez pracę w zawodzie zgodnym z wybranym kierunkiem studiów.....	45
Rysunek 14. Postrzeganie możliwości pracy zawodowej związanej z programem Natura 2000.....	45
Rysunek 15. „Czy działania pojedynczych osób mają wpływ na utratę lub zachowanie różnorodności biologicznej?”.....	46
Rysunek 16. Częstość podejmowania działań proekologicznych.....	46
Rysunek 17. Powody niepodjęcia/podejmowania działań proekologicznych.....	47
Rysunek 18. Zainteresowanie udziałem w zorganizowanych formach aktywności ekologicznej.....	49
Rysunek 19. Ocena działalności ekologów.....	50
Rysunek 20. Lokowanie odpowiedzialności za działania na rzecz ochrony środowiska.....	50
Rysunek 21. Ocena dialogu społecznego.....	51
Rysunek 22. Ocena gotowości do pogłębiania wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000.....	54
Rysunek 23. Ocena roli mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000 oraz w zakresie zagrożeń środowiskowych.....	57
Rysunek 24. Oczekiwania studentów wobec treści, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000).....	58
Rysunek 25. Oczekiwania studentów wobec rodzaju informacji, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000).....	59
Rysunek 26. Elementy, które mogą sprawić, że przekaz wzbudzi zainteresowanie tematem ochrony różnorodności biologicznej, w tym tematem sieci Natura 2000.....	60
Rysunek 27. Postrzeganie przez studentów najlepszych dla siebie źródeł informacji.....	62

14 Spis tabel

Tabela 1. Struktura próby wywiadów audytoryjnych oraz wywiadów IDI ze względu na typ uczelni.....	14
Tabela 2. Kierunki studiów reprezentowane w ankiecie audytoryjnej.....	14
Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Kogo dotyczy utrata różnorodności biologicznej?.....	17
Tabela 4. Aktualne zagrożenia środowiskowe.....	19
Tabela 5. Znajomość obszarów/lokalizacji w Polsce, włączonych do sieci Natura 2000.....	31
Tabela 6. Źródła styczności z terminem „Natura 2000”.....	34
Tabela 7. Postrzeganie potencjalnych źródeł wiedzy na temat Natura 2000.....	35
Tabela 8. Postrzeganie obecności szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce, w zależności od typu uczelni.....	38
Tabela 9. Postrzeganie obecności szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem programu Natura 2000 w Polsce, w zależności od kierunku studiów.....	39
Tabela 10. Średni poziom poparcia dla założeń programu Natura 2000 w zależności od typu uczelni oraz kierunku studiów (skala 1-5).....	43
Tabela 11. Organizacje pozarządowe o charakterze ekologicznym.....	48
Tabela 12. Zaangażowanie w dialog społeczny w związku z decyzjami proekologicznymi, działaniami na rzecz ochrony środowiska.....	52
Tabela 13. Ocena gotowości do pogłębiania wiedzy na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym sieci Natura 2000 - odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.....	55
Tabela 14. Ocena roli mediów w kształtowaniu wiedzy społeczeństwa na temat ochrony różnorodności biologicznej, w tym na temat sieci Natura 2000.....	57
Tabela 15. Oczekiwania studentów wobec treści, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000) - rozkład odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.....	58
Tabela 16. Oczekiwania studentów wobec rodzaju informacji, jakie powinny dominować w przekazach, których celem jest promowanie zagadnień związanych z ochroną różnorodności biologicznej w duchu zrównoważonego rozwoju (w szczególności nt sieci Natura 2000) - rozkład odpowiedzi ze względu na rodzaj uczelni i kierunek studiów.....	60
Tabela 17. Preferowane źródła informacji w podziale według kierunku studiów.....	63
Tabela 18. Preferowane źródła informacji w podziale według typu uczelni.....	64
Tabela 17. Analiza SWOT dla projektu „Złap Równowagę, odkryj Naturę”.....	72
Tabela 18. SWOT Czy zidentyfikowane siły pozwolą wykorzystać szanse, które mogą wystąpić?.....	73
Tabela 19. SWOT Czy zidentyfikowane siły pozwolą na przezwycięzenie mogących wystąpić zagrożeń?.....	73
Tabela 20. SWOT Czy zidentyfikowane słabości nie pozwolą wykorzystać pojawiających się szans?.....	73
Tabela 21. SWOT Czy zidentyfikowane słabości wzmocnią siłę oddziaływania mogących wystąpić zagrożeń? ..	74
Tabela 22. TOWS Czy dane szanse spotęgują zidentyfikowane siły?.....	74
Tabela 23. TOWS Czy dane szanse pozwolą przezwyciężyć istniejące słabości?.....	74
Tabela 24. TOWS Czy dane zagrożenia osłabią zidentyfikowane siły?.....	75
Tabela 25. TOWS Czy dane zagrożenia spotęgują występujące słabości?	75
Tabela 26. Macierz strategii.....	75